SAYI : 78 KASIM 1968 2 LİRA

Barış Dünyası

AYLIK SİYASÎ FİKİR MECMUASI

TİP, Türk Sosyalizminin Hürriyet Rejimi İçinde Kurulacağını Söylüyor

Kalkınma Hızımız Yeterli Değildir

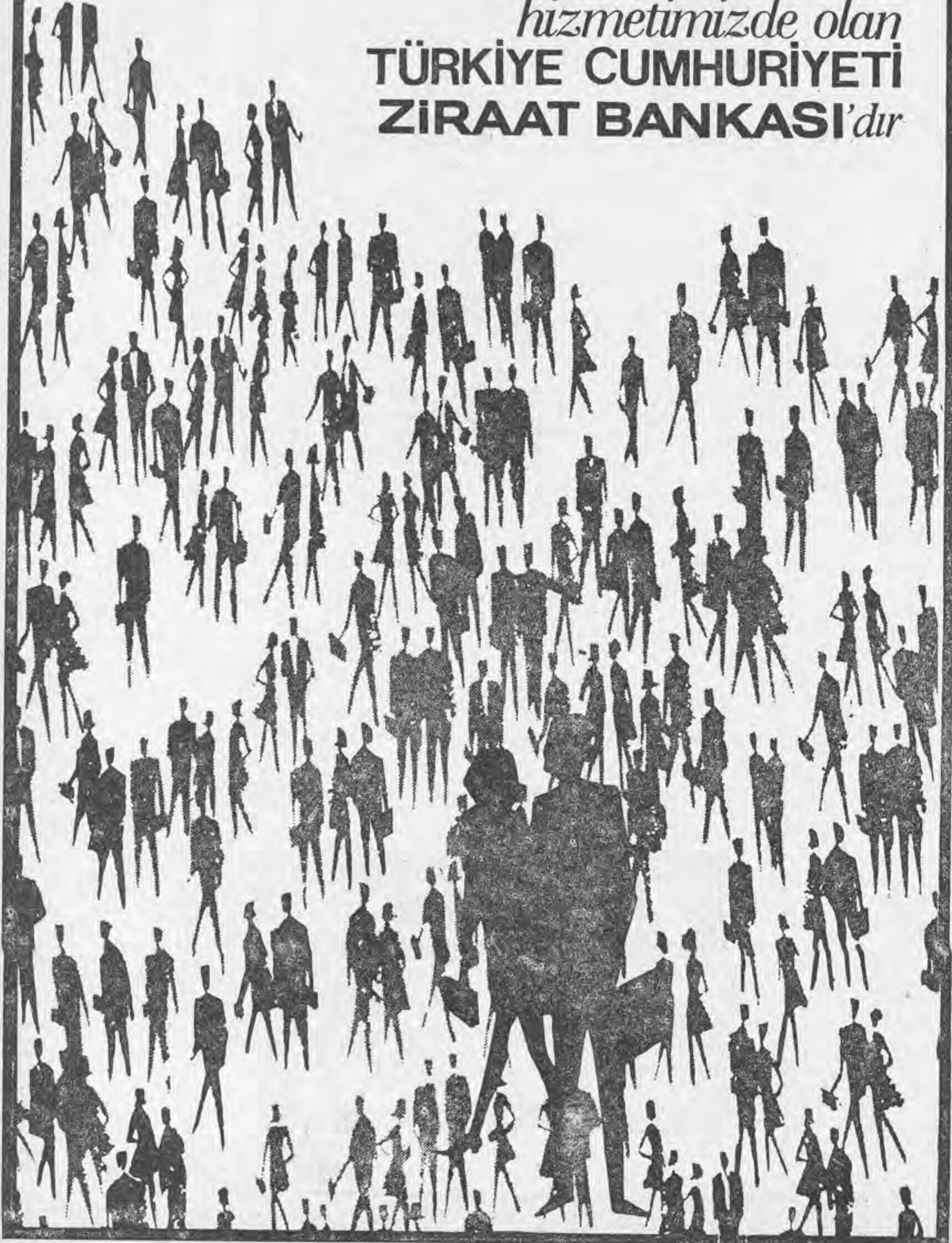
AÇIK OTURUM

Türkiye Sosyalizmi

EVET !

bizim bankamız
HER YERDE
HER ZAMAN
hizmetimizde olan
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ZİRAAT BANKASI*'dır*

(Basın: 10115)

Barış DÜNYASI

AYLIK SİYASÎ FİKİR MECMUASI

—o—

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi BAŞAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Günay ALOK

İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN

Dış Münasebetler Şefi
Raif BALCI

Ankara Temsilcisi
Niyazi ACUN

Basın Sitesi, E - 8
Çankaya
TEL: 12 48 91

—o—

İdare yeri : Cağaloğlu
Himayei Etfâl Sokak,
Aydoğmuş Han 18 - 19
Tel. : 22 08 91
47 25 38

Mektup adresi :
P.K. 478 - İstanbul

—o—

Abone : Yıllığı 24 TL.
Sayısı : 2 TL.

—o—

İlân : Tam sayfa :
600 TL. santimi 15 TL.

—o—

Kasım 1968
Sayı: 78 — Cilt: 7

Basıldığı tarih :
1 KASIM 1968
Basıldığı Yer :
YÖRÜK MATBAASI

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

OLAYLAR - YORUMLAR :

İDEOLOJİ :

MESELELERİMİZ :

AÇIK OTURUM :

ÇEŞİTLİ YAZILAR :

HATIRALAR :

Olaylar - Yorumlar

Cumhuriyet 46 Yaşında

19 Ekim 1923'de Cumhuriyetin ilânıyla yeni Millî Türk Devleti hukuken kurulmuş oldu. Bu devlet, Osmanlı'nın devamı değildir ve hattâ Cumhuriyetin ilânı milletimizin Osmanlı boyunduruğundan kurtulması anlamına gelmektedir. 29 Ekim 1968'de 45'nci yaşını dolduran Cumhuriyetimizi kutlarken, bu tarihî büyük olayın şuuruna bütün milletçe vardığımız inancındayız.

Cumhuriyet, milletimize kutlu ve mutlu olsun.

Basın hürrîyeti yönünde İktidarın Görüşü

Başbakan sayın Demirel'in, iktidara geldiğinden beri gelenek halinde düzenlediği Basın toplantısından 10'u bir kitap halinde yayınlanmıştır. Büyük boyda 587 sahife tutan bu kitapta çeşitli memleket sorunları üzerinde hükûmetin görüşleri, yapılan ve yapılacak işler bir bir sıralanmıştır. Böylelikle bunları toplu olarak izlemek isteyenler - geçen 15 eylül günü yapılan II. toplantı broşüriyle birlikte - eksiksiz bir belge elde etmiş olmaktadırlar.

Başbakan Süleyman Demirel, o 10 Basın toplantısı kitabını, Türk basınının değerli mensuplarına ithaf etmiştir.

Kitabın önsözünde sayın Demirel, basın ve basın hürriyeti hakkında bağlandığı ve uyguladığı prensipleri açıklamaktadır. Türkiye, basın hürriyetine Meşrutiyetten sonra kavuşmuş olmasına rağmen, bu hürriyetin hâkim olduğu devreler çok kısa sürmüş; bir kış güneşi gibi kara bulutlar ve sisler arkasında ara sıra yüzünü göstermiş; buna karşılık bu hürriyetin söz edilemeyeceği uzun ve karanlık devreler birbiri arkasına sürüp gitmiştir.

Bu konuda inceleme yapanların dikkatlerinden kaçmayacağına şüphe olmayan bir nokta, son derece kısa ve kısır geçen hürriyet dönemlerinde bir kısım basının, toplumun şartlarına uygun bir davranıştan çok zaman yoksun kaldığı, hürriyet haklarını genel olarak kötüye kullandığıdır.

Öbür yandan hürriyetin ortadan kaldırıldığı ve basın üzerine sıkı bir baskı uygulandığı uzun devrelerde ise bu basın genel olarak vazifesini yapmaktan uzak kalmış; çok defa iktidarların dümen suyuna kolaylıkla uyan ve onların kötülüklerini öven kişiler elinde temsil edilmiştir.

Dikkatli izlemcilerin gözünden kaçmayacak bir başka nokta da baskılar altında sinen ve iktidarın meddahlığını yapanların hürriyet devirlerinde her zaman haksız ve ölçüsüz hücumlara girişerek hürriyet haklarını kötüye kullanmış ve kahramanlık göstermeye yeltenmiş olmalarıdır.

Bu gözlemler bizde şimdiye kadar basının kamu oyuna bağlı ve onu temsil eden dördüncü kuvet olma niteliğini gereği gibi kazanmamış olduğunu göstermektedir.

Basını bu durumda olan bir memlekette Demokrasinin yaşaması için sadece halkın oy vererek iktidarı tayin etmesi ve kanunî örgütlerin kurularak işletilmesi yetmez; başka şeylerle birlikte vazifesini bilen hür ve haysiyetli bir basının da mevcut olması gerekir. Bunların sağlanması ise, herşeyden önce demokratik rejime ve basının bu rejim içindeki önem-

ri rolüne içten inanmış iktidarların iş başında bulunmaları gerekir.

Sayın Demirel, üç yıldır yaptığı Basın toplantılarını bir araya derlemiş olan kitaba yazdığı önsözde iktidarının bu konudaki görüşünü ve samimî inancını dile getirmiştir:

«Bizim inancımız odur ki, hür basının ve basın hürriyetinin demokratik idarede çok önemli bir yeri vardır. Parlamentoya karşı sorumlu hükûmetlerin, memleket kamu oyuna karşı hesap vermelerini, bu siyasî sorumluluklarını daha iyi yerine getirebilmeleri için lüzumlu bir şart sayarız. Seçimle iş başına gelen iktidarların yaptıklarını ve yapamadıklarını millet ve memleket ölçüsünde bir âleniyetle ifade etmeleri, millî iradeden aldıkları vazife emanetine karşı sadakatin tabiî bir icabıdır. Millî iradeye siyasî yönü veren kamu oyu, iktidar vazifesinin lâyık olduğu şekilde yerine getirilip getirilmediğini her zaman kontrol ve hakimiyeti altında tutabilmek için memleket idaresinin gerçeklerini her zaman selâhiyetli ağızlardan işitmek ve ona göre hükmünü vermek ihtiyacındadır. Milletin itimadiyle vazife başına gelmenin sorumluluk şuuruna yükselmiş bir iktidar da, yaptıklarının dürüst ve samimi muhasebesini çekinmeden kamu oyunun tetkikine sunmakla siyasî ahlâkın emrettiği bir vazifeyi yerine getirmiş olmaktadır. Kamu oyu, hükümlerini verirken herşeyden önce Devlet işlerinin yürütülüşü hakkında gerçek bilgilere dayanmak zorundadır. Bu bilgiler, hür basında yer alan tenkit ve tartışmalarla tahlil edilir ve muhtelif siyasî görüşlerin ortaya koyacağı ölçülerle hür basında değerlenir. Basında yer alan tenkit ve tartışmaların, Hükûmet icraatının çeşitli açılardan değerlendirilmesinin vatandaşları aydınlattığı kadar sorumlu idarecileri de memleketi daha iyi idare etme yolunda uyaracağına inanıyoruz ve bu bakımdan hür basını, yalnız demokraside hâkim olması gereken insan hakları ve vatandaşların fikir ve ifade hürriyetinin bir neticesi olarak değil, aynı zamanda memleketin gerçek ihtiyaçlarına uygun bir ilerleme ve kalkınmanın da bir kaynağı ve şartı olarak zarurî görüyoruz.»

Kim Suçlu?

Lâiklik devriminden bu yana kırk yıldan fazla zaman geçti. Şimdi gericiliğin, dinciliğin daha da azgınlaştığı, yayıldığı söyleniyor. Doğru mu, değil mi? Bilmiyoruz.. Bildiğimiz, eğer doğruysa ve bir tehlike ise, kabahatin zor kullanarak, gözdağı vererek toplumlarda köklerini vicdanlarda kurmuş inanışların değiştirilemeyeceğini bilmeyenlerde olduğudur.

Bakınız, zavallı Prof. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun 1927'lerde başına neler gelmiş? Üstad, kendi mecmuasında (Yeni Adam) hayatını yazarken anlatıyor:

Darülfünun İlâhiyat Fakültesinde profesör olarak, dinde reform yapılması taraflısı bir mecmuada tezini ortaya atıyor ve Fakülte Kurulunun tavsiyesi üzerine bir de rapor veriyor. Reform dediği de çok basit ve çok masum şeyler: Minarelere hoparlör koydurmak, ezanı Türkçe okutmak, camilerdeki secde yerlerini yükseltmek, Türkçe Kur'an ve Kur'an'ın felsefesini yaymak.

Aradan bir iki ay geçiyor; Necmettin Sadak, Ankara dönüşünde Baltacıoğlu'nu görerek O'na müthiş bir haber iletiyor:

— «Dinî reform meselesinden dolayı seninle Şekip yakında İstiklâl Mahkemesine veriliyorsunuz!.»

Zavallı Baltacıoğlu bu hikâyeyi «ölümden nasıl kurtuldum?» diye mecmuasında anlatıyor.

İşin ötesi ne oldu? Bunun şimdi pek önemi yok. Hamdolsun üstadımız seksen yaşını aşmış, hâlâ aramızda, dinç ve kafası, hafızası işleyip durmaktadır. Yaşıyor. Bizim açıklamak istediğimiz nokta, lâikliği, dine karşı bir hareket olarak anlayan ve dinin lâfını bile etmeyi İnkılâba ihanet sayan bir devrin yaşanmış ve bugün - eğer varsa gericiliğin ve dinciliğin bu devrin tam bir tepkisi olduğudur..

CHP Kurultayı Demokraside Mutlu Bir Adım Olarak Karşılanabilir

CHP'nin 19'ncu kurultayı 19 ekimde Ankara'da toplandı ve üç gün sürdü.

Genel Başkan İsmet İnönü'nün açış konuşması, partinin bağlandığı doktrin ve tuttuğu strateji ve taktik konusunda kesin bir direktif niteliği taşıyordu. Bu konuşmayı dinleyenler demokratik rejimimizin bu ikinci temel direği hakkında eğer bazı endişelere kapılmışlarsa, bundan hayli sıyrılmışlar ve bir gönül ferahlığına kavuşmuşlardır. Ortanın soliyle partiyi yeni bir yolda aşırı sol uçlara kadar götürmek isteyenler de Kurultayda dikkate değer şekilde yumuşak konuşmuşlar ve **«Hiçbir dogmaya bağlı değiliz; biz eskiden beri ne isek oyuz; demokrasi bizi nereye götürürse oradaya gideriz.»** demişlerdir.

Partinin iktidara ulu orta hücumlarda bulunmak ve onu iş yapamaz duruma sokmak taktiğinden de vazgeçmeye karar vermiş olduğu da, gerey sayın İnönü'nün direktif konuşmasından, gerek diğer yetkililerin konuşmalarından anlaşılmaktadır.

«Ortanın solu sosyalizmdir» dendiği, Solcu temaların sık sık kullanıldığı, Türkiye'yi bir avuç sermaye ve toprak ağası sömürüyor diye nutuklar çekildiği ve iktidara kayıtsız şartsız hücumlar ve engellemeler yapıldığı yakın günler arkada kalmışsa, demokrasimiz için mutlu bir adım atılmış demektir.

Son Kurultay, Halk Partisinin yaşayan rejimi kökünden değiştirecek bir sosyalist parti olmadığına Türk seçmenini inandırmaya hizmet etmesi beklenebilir.

Sayın İnönü, iç politika konusunda şunları söylemiştir:

— **«Size ilk önce ilk politikamızdaki havamızı söyliyeceğim. İçinde bulunduğumuz güçlüklere ve siyasî hayatta birbirimize pek müsamahalı sayılmıyacak huysuzluklarımıza rağmen, demokratik rejimin işlemesinde, bir hayli ilerleme kaydettiğimizi söylemek mübalâğa sayılmamalıdır. 40 yıldan beri vakit vakit bulutlanan iç politika havamız çok partili hayata geçtikten sonra da türlü nöbet devirlerinden geçmiştir. Bugünkü halimiz, özet olarak, demokratik rejimin işlemesi açısından, geçmiş zamana oranla gene bir ileri merhale sayılabilir. Hürriyet içinde demokratik rejim yürürken, tartışma halinde bulunan tarafların birbirine tahammül ölçüleri ve hepsinin siyasî çekişmeler yüzünden memlekette huzursuzluk çıkmaması için dikkatleri, geçmiş güçlükler hatırlanırsa, bir ileri dereceye ulaşmış sayılabilir. İnsaf ile bu teşhisi koymaya çalışırken, sosyal ihtiyaçlar ve eksiklikler yüzünden, yer yer çok ıstıraplarımız olduğunu belirtmeye mecburum. Bunların önemini küçük göstermekten sakınırım.»**

Sayın İnönü, dış politika konusunda görüşünü açıklarken, **«Biz NATO ittifakı içinde kalmak kararındayız. Bu kayıt ile tahrik etmeyiz; barış ararız. Bloklar arası politikada memleket olarak, Birleşik Amerika'ya düşmanlık ve Sovyet Rusya'ya düşmanlık durumda olmamayı ciddi bir ödev sayıyoruz. İç politika tartışmalarımıza da yapılan ayrılık gösterilerinde memleketimiz için zarar görüyoruz. Her türlü düşmanlık gösterilerine karşıyız.»** demiştir.

İnönü, açış konuşmasında gençlik hareketleri konusu üzerinde şunları söylemiştir:

— **«Size gençlik hareketlerimizden de özet olarak söz etmek isterim. Geçen yıllarda Üniversiteli gençlerimiz, eğitim meseleleri ve eğitimden sonraki durumları hakkında, memlekete, dertlerini anlatmağa çalıştılar. Anlatma şekli, genellikle ve büyük ölçüde, kanun içinde ve uyarıcı, ilgi çekici nitelikte meydana çıkmıştır. Buradan başlayan gençlik gösterileri, memleketin iç ve dış sorunlarına da vakit vakit yayılmıştır. Hükûmet, gençlik hareketlerine başlangıçta, seyirci kalır gibi ve her halde şiddet kullanmaktan çekinir bir durum göstermiştir. İstekler, dinlenmekte geciktikçe ve halktan ilgi görüp yayıldıkça ve olaylar, dış ilişkilere de değindikçe, yer yer gençlerin de ailelerinin ve toplumun da arzu etmediği sakıncalara ve kırıcı davranışlara sebep olmuştur. Bu-**

rada başından beri uzak tutulmağa dikkat edilen polis karışması meydana gelmeğe başlamış, kimsenin özlemiyeceği şikâyetler almış yürümüştür. Polisin de vazife görür veya seyirci kalır halleri, siyasî tartışmaların özünü toplamağa başlamıştır.

«Benim burada, Kurultay huzurunda belirtmeğe çalışacağım nokta, polisin ödevi ve değeri üzerinde dikkati toplamaya çalışmak olacaktır. Bugünkü özgür cemiyetin siyasî olaylar içinde huzurunu facialardan kurtaracak emniyetli kuvvet ve araç, iyi polis teşkilâtıdır. Türk Milleti tarihe, kendini tanıtmış iyi asker, iyi subay niteliklerini, tamamiyle iyi polis kurmakta da ruhunda ve bünyesinde taşımaktadır. Şimdi size gelecek yakın günlerin gençlik hareketleri üzerinde fikirlerimi söyleyeceğim.

«Aylardan beri sonbaharda büyük gençlik hareketlerinin tekrarlanacağı söylenmektedir. Kanunlarımız, özgür vatandaşların istedikleri cemiyet konularında düşündüklerini ve duygularını türlü şekilde açıktan söylemeleri mümkün kılmıştır. Bütün bu hareketlerde bir esaslı nokta vardır. Kanunların, ailelerin ve vatandaşların huzurunu bozmayan bir emniyet şartı. O da gösteri yapanların her türlü saldırıdan kesin olarak sakınmalarıdır. Yollarında ve yerlerinde kanunların bekçisi olan polislerin kumandanlarına ve işaretlerine tereddütsüz ve mutlaka uyulmasıdır. Demokratik rejimde her türlü gösterilerin ve her türlü sevgi ve hiddet duygularının açığa vurulup söylenmesi bugünkü medeniyetin ileri bir görüntüsüdür. Konuların çok akıllı olması ve duygulara heyecanlara elverişli bulunması, çok aksi ve çok hiddetli görünmesi hep olağan şeylerdir. Tekrar ediyorum: Saldırma yok. Devlet kanunlariyle bekçilik ve gözcülük eden polise uymak vardır. Gelecek gösteriler, Atatürk ilkelerine riayetsizliği protesto mahiyetinde olacakmış. Büyük Atatürk, adı ve eserleri ile zaman geçtikçe günlük çekişmelerin daha üstünde çok yükseklere çıkmaktadır. Bu, sevinilecek bir ilerlemedir. Bu hal, aynı zamanda bir siyasî oyunu da hastalık olarak cemiyetimize getirmeğe başladı.

«Uygulamada ve düşüncede Atatürk'e uzak kalmayı siyasî sanat haline getirmiş olan yuvalar da türemekte, bunlar da Atatürkçülük iddiasiyle ortada görünmektedirler. Gelecekte böyle gösterilere de her vesile ile rastgelmemiz olağan görünüyor. Gençlik hareketleri vesilesiyle, gelecek zamanlara ait söylentileri hatırlatırken, bütün iç olaylardan, özgür vatandaşın haklarının işlemesi yolunda, devletimizin ve toplumumuzun, içte ve dışta güçlü ve itibarlı çıkmasını vatandaşlarımın dikkatine arzetmek için çalışıyorum.»

Ortanın soliyle sosyalizme gidilmiyeceğini bu kez de kesinlikle açıklayan Genel Başkan, konuşmasının sonunu şöyle bitirmiştir:

— «Cumhuriyet Halk Partisi olarak programımızı takip ediyoruz. Memlekette bir sosyalist parti teşekkül etmesini veya bulunmasını Anayasamızın mümkün gördüğünü kabul ediyoruz. Mahkeme kararı böyledir. Biz, sosyalist parti değiliz. Cumhuriyet Halk Partisiyiz. Sağımızda olanlarla ve solumuzda olanlarla her büyük meselede ayrıntılarımız meydandadır.

«Sevgili arkadaşlarım,

«Önümüzde genel seçimler var. Bu seçimlere umutla gidiyoruz. Bizi önemli hizmetler bekliyor. Vatandaşın Partimize güveni her gün gözle görülecek derecede artmaktadır. Kurultay'dan, vatandaşın bize bağladığı umutları güçlendirerek çıkabilmek başlıca dileğimizdir.»

Doğu Davasında Yeni Bir Anlayışa Doğru

Bu mecmuayı ilk çıkardığımız sıralarda (Mayıs 1962 sayısında) Doğu dâvâsını cesaretle ele alarak çözüm yollariyle birlikte ortaya serdiğimiz zamanki durumla şimdiki durum arasında büyük bir yön değişikliği olduğunu memnunlukla görmekteyiz. Doğu, bir mahrumiyet bölgesi olmaktan çıkmış ve adı etrafında düğümlenen ve millî birliğimiz ve varlığımız bakımından kaygı ve endişe kaynağı olan problem geniş ölçüde ortadan kalkma yoluna girmiştir.

Gerçi problemin kök sorunları henüz gereği gibi ele alınmış sayılamaz. Fakat aradan geçen zamanın çok kısa oluşu ve halka ve demokratik rejime içten inanma şuurunun aramızda gerçek anlamiyle yeni doğmuş bulunması göz önüne alınırsa, aşılan mesafenin önemi de inkâr edilemez.

Şimdi Doğu'da devlet yönetimi yasağa, korkuya ve sindirmeye dayanan eski çehresini kaybetmeye yönelmiştir. Bu devlet halka dönük ve onun maddî ve manevî refahı ve kalkınmasından yana, Doğu - Batı ayırımını tasfiyeye kararlı gözükmektedir. Yalnızca bu değişiklik bile, dâvânın mutlu bir çözüm yoluna ulaşacağı ümidini doğurmaya yetecek niteliktedir. Bölgenin ekonomik ve kültürel kalkınması dâvâsının çözüm yolları üzerinde ciddî araştırma ve çalışmalara girişebilmenin bu suretle ortamı hazırlanmış sayılabilir.

Başbakan Demirel'in, Doğu'da yaptığı son iki gezi, hem devlet idare edenlerin halkı ve meselelerini yakından tanıyıp anlamalarına, hem de çoğu şimdiye dek bir Başbakanın hattâ Bakanın yüzünü bile görmemiş, Doğu halkının kendini idare edenlerle kaynaşmalarına güzel bir vesile olmuştur.

Doğuya devlet eliyle büyük yatırımlar yapılmaktadır ve özel yatırımların bu bölgeye akması devletçe desteklenmektedir.

Ancak kalkınma problemi sade yatırımları çoğaltmakla çözümlenemez. Toprak, boş iş gücünden yararlanma, endüstrileşme, şehirleşme, cehaletle savaş, millî kader birliği içinde kaynaşma gibi problemin birçok yönleri üzerinde yapılacak birçok işlerimiz vardır.

Bizce devletçilik ve devlet işletmeciliği en ziyade Doğuda uygulanmalıdır. Tarımda, hayvancılıkta, madencilikte ve endüstride büyük çapta modern işletmecilik kurmak için en uygun ve fakir bölge burasıdır. Toprak ağasının yerine devlet geçmeli, risklere katlanmaktan çekinen özel sermaye yerine devlet endüstri yatırımları yapmalıdır. Bu hızlı ve sağlam bir kalkınmanın en emin yoludur. Özel teşebbüse karşı olmayan, halkın kooperatifleşmesine yardımcılık eden, bütün doğal ve insancıl güçleri harekete getiren fakirliği ve sefaleti yoketmeğe çalışan sosyal adalete dayanan, zamanla devlet işletmelerini de halka mal etmeye yönelmiş bulunan bir devletçilik, Doğu problemini kökünden çözecek tek vasıtadır.

Başbakanın Doğu gezilerinden hemen sonra CHP Genel Sekreteri Sayın Ecevit, o bölgede geniş bir propaganda gezisi yapmıştır. Bu gezinin izlenimlerini çeşitli demeçlerle kamu oyuna duyururken sayın Genel Sekreter gözlemlerini Doğu meselesi olarak ortaya atmaya itina ettiği görülmüştür.

Keban Barajının yapılmasiyle su altında kalacak topraklarda ırgat olarak çalışan topraksız köylülerin hali ne olacaktır? Deprem felâketine uğrayan vatandaşlara gerekli yardım yapılamamaktadır. Verilen çadırlar yetersizdir; yapılan barakalar muhitin iklimine ve şartlarına uymamaktadır. Kış geldi, bu zavallılar şimdi ne yapacaklardır? Sayın Ecevit bu ve bunun gibi gerçekten üzerinde durulması gereken meseleleri dile getirmekle bir hizmet yapmıştır.

Fakat bu meseleler yalnız Doğu'ya mı mahsustur? Keban Barajı Doğu'da olacak yerde Batı'da olsaydı, toprakların üzerinde ırgat olarak çalışan köylünün durumu devletçe düşünülecek miydi? Deprem Tunceli'de olduğu için mi yeterli yardım yapılamamıştır? Adapazarı'nda, Bo-

lu'da olanlar için devlet halka herşeyi yapmış da, Doğu'da felâkete uğrayanları bu yardımından yoksun mu bırakmaktadır?

Bizim elimizdeki devletin tutumu oldum olası böyledir. Bir baraj yapılacaksa, su altında kalan topraklarda çalışanların düşünülmesi ve baraj plânları hazırlanırken bu gibi konuların da plânlanması bizim devletin düşüneceği bir iş değildir. Bir büyük endüstri tesisi kurarken ya da kurulmasını teşvik ederken, bu işte çalışan küçük sanatkâr ve esnafın durumu bizde devleti meşgul etmez. Tabiî afetler karşısında devletin yapacağı da ancak yeterli olmayan çadırlar yollamak, neye yarayacağını kimsenin düşünemediği bir kaç baraka kurmak, sonra işi oluruna bırakmaktan öteye geçemez.

Durum böyle olduğu halde iktidara karşı olan politikacılarımızın, bu gibi aksaklıkların sanki yalnız Doğu'da oluyormuş gibi göstermeleri, dâvânın köklü olarak çözüm çabalarını köstekler ve çoğu buldukları çevrenin dışında ne olup bittiği hakkında hiç bir görgü ve bilgileri olmayan bölge halkında devletin kendilerine farklı muamele yapmakda devam ettiği kanısını doğurur.

Politikacının Doğu'da da halkın dertlerini dile getirmesi vazifesidir. Ancak bunları yaparken, yalnız kötü gördükleri şeyleri değil, iyilerini de göstermesi, hele Batı ile yapacağı karşılaşmalarda gerçekçi olmayı unutmaması lâzımdır.

Bizim inancımıza göre, Doğu'da politikacıların ilk vazifeleri, bu bölge halkımızda yaşayan yakın geçmişlerin acı izlerini silmeye çalışmak, farklı üvey evlât muamelesi gördükleri dünün artık tarihe karıştığını anlatmak, kendi dertlerine bütün milletin ortak olduğunu ve bu dertleri çeken başka bölge halklariyle kader birliği içinde yaşadıklarına inandırmaktadır.

Yoksa bunun aksi varmış gibi gösteren bir hava yaratarak Doğu halkımızdan seçimlerde oy sağlama peşinde koşmak, hiç bir politika adamına yakışmaz; ve doğrusuna bakılırsa böyle bir politika politikacılığa umulan başarıyı da sağlamaz.

Sanayileşmede Yeni Bir Hamle: «Türkiye Halk Bankasının Proje Kredisi»

Türkiye hızla sanayileşmeye muhtaç bir memlekettir. Ancak bu hareketin kökü dış sermaye tröstlerine dayalı, gümrük duvarları arkasında iç pazarı ulu orta sömürmeye bağlı, bu pazar da tekeller kurma eğilimli nitelikte olmaması şarttır.

Bu bakımdan tarıma ve buna dayanan sanayileşmeye öncelik tanımak, ithalât ikame ve montaj niteliğinde olanlar üzerinde ihtiyatla durmak, geleneksel küçük sanayii tröstleştirme eğilimli büyük sanayiin rekabetine karşı etkili şekilde korumak lâzımdır.

Bundan dolayı küçük sanayiin - ki, modern teknoloji uygulamak ve pazarlamada desteklemek şartiyle yarının orta ve büyük sanayiine temel olabilir - korunması konusunda Türkiye Halk Bankası'nın yaptığı önemli ve başarılı hamleler bizi sonsuz sevindirmekte ve ümitlendirmektedir.

Türkiye Halk Bankası, 1965'den bu yana, yani sadece üç yıl içinde küçük sanatkâr ve esnafı koruma davâsındaki çalışmalarını üç misliden fazlaya yükselterek, krediyi 300 milyondan 1 milyara yaklaştırmış, yurdun her tarafında öğütlenerek küçük sanatkâr ve esnafa, «kredi, eğitim, pazarlama v.b. alanlarında» yardım elini uzatmış çok başarılı millî bir müessesemizdir.

Son zamanlarda giriştiği yeni bir teşebbüsle optimal kapasitede orta ve büyük sanayie de proje kredisi açma suretiyle sanayileşme davâmızda üzerine düşen bir öncülük vazifesi daha almıştır.

Hükûmet, Bankaya 933 sayılı kanunla kurulan Geliştirme ve Teşvik fonlarından ilk adımda 37 milyon lira vermiştir. Bu para ile belirli sanayii teşebbüslerine orta vadeli yatırım kredileri açılacaktır. Böylece Türkiye Halk Bankası, küçük sanayi yanı sıra orta sanayii de destekleme imkânına kavuşmuştur.

Bankaca bu kredilerin kullanılmasın-

da, Kalkınma Plânında da öngörülen amaçların gerçekleştirilmesine yardımcı olmak hedefi gözönünde bulundurulacaktır.

Bu nedenle:

a) İhracaata dönük,

b) Gerek iç, gerek dış piyasalarda rekabet gücü olan,

c) En az korunma ile ithalâtı ikame eden, fakat uzun vadede rekabet gücünü haiz mamuller yapan,

d) İleri teknoloji ve yenilikler kullanan,

e) Kapasite kullanma oranı yüksek olan sanayi teşebbüsleri desteklenecektir.

Fonlardan yararlanacak projelerin yurdumuzun müstakbel ekonomik gelişmesinde faydalı olabilecek büyüklükte gelişme imkânında olması gerekmektedir.

Kredi yalnız arsa, inşaat, makine, tesisat ve demirbaşlar gibi sabit yatırımlar için kullanılacaktır.

Bu fondan istenebilecek azamî kredi limiti hudutlandırılmıştır. Kurulacak tesisin optimal kapasitede çalışabilmesi için gerekli asgarî yatırım tutarı olarak bir düzeye göre tesbit olunacaktır. Yatırımın en az olduğu %40'ı müteşebbisin öz kaynaklarından sağlanması şarttır. Geri kalan %60, kredi olarak verilebilir. Ancak gelişmesi ön görülen sektörlerle Doğu illerinde yapılan yatırımlarla kredi haddi %70'e kadar çıkabilir.

Kredi müddeti 10 yıl, birinci ve ikinci yıllar ödemesiz olmak üzere faiz %7'dir. Doğu illerinde ödemesiz devre 4 yıl ve faiz de yalnız %5'den ibarettir.

Kredi verilebilecek sanayi sektörleri de şöyle sıralanmıştır:

1 — Orman ürünleri sanayi alt sektörü: Kereste ve ağaç emprenye tesisleri, prefabrik ahşap ve imalâtı; ihracata yönelmiş sert ve yumuşak ağaç işleyen büyük kapasiteli kereste fabrikaları; ihracata yönelmek şartiyle, kaliteyi ve kapasiteyi arttırıcı yatırımlar.

2 — Kâğıt sanayii alt sektörü: 50 bin ton üzerinde selüloz ve 90 bin tonun üzerinde kâğıt - selüloz üretecek tesisler; yazı ve baskı kâğıdı, gazete kâğıdı üretimi.

3 — Basım sanayii alt sektörü.

İsrailde Kalkınma

Yeni yayınlanmış olan Birleşmiş Milletler İstatistik yıllığında belirtildiğine göre:

Her 410 kişiye bir doktorla İsrail dünyada nüfus başına isabet eden doktor bakımından birinci gelmektedir. Aynı nispet Ruanda'da 76000 kişiye birdir.

Kalkınma hızının en fazla olduğu ülkeler İsrail, Japonya ve Porto-Riko'dur.

İsrail son bir yılda bir milyon dolarlık gül ihraç etmiştir. İlgililerin açıklandığına göre bu rakkam bu yıl iki misline çıkarılacaktır. İsrail halen günde 15.000 dolarlık çiçek ihraç etmektedir.

İsrail bu sene içinde bir milyon dolarlık kaz ciğeri ihraç etmiştir.

4 — Deri ve kösele işleme sanayii alt sektörü: ayakkabı ve deri konfeksiyon tesisleri.

5 — Lâstik sanayii alt sektörü.

6 — Plâstik işleme sanayii alt sektörü.

7 — Pişmiş kilden ve çimentodan gereçler sanayii alt sektörü.

8 — Seramik ve porselen sanayii alt sektörü.

9 — Her nevi cam ve eşya üretimi.

10 — Demir - çelik ve metalurji sanayii alt sektörü.

11 — Elektronik sanayii ve bu sanayide kullanılan ham maddeler üretimi.

12 — Madenî eşya imalâtı sanayii alt sektörü.

13 — Makine imalât sanayii alt sektörü.

14 — Tarım âlet ve makineleri sanayii alt sektörü.

15 — Elektrik makine araç ve gereçleri sanayii alt sektörü.

TİP : Sosyalizm Hürriyet İçinde Kurulacaktır

TİP İstanbul Kongresi geçen ayın ilk haftası içinde Spor ve Sergi Sarayında toplandı ve iki gün sürdü.

Kongrenin ikinci günü siyasî konuşmalar yapıldı. Bu arada partinin genel başkanı Sayın Mehmet Ali Aybar da konuştu. Gerek o, gerekse diğer konuşmacılar fazla sertlikten ve tahriklerden kaçınmışlardı. Aybar, Türkiye'nin ekonomik bir bunalım içinde olduğunu, iflâsa doğru gittiği tezi üzerinde durdu. Onu bu durumdan ancak sosyalizm kurtarabilirdi. Bunun da yolu TİP'nin iktidara geçmesiydi. Halk uyandırılmalı, uyarılmalıydı. Zinde gençliğin bu yönde üzerine büyük vazife yüklenmişti ve gençlik bu vazifesini bilinçli ve inançlı olarak yapmakta idi ve daha da güçlenerek yapmaya devam edecekti.

Aybar, partisinin stratejisini şöyle özetledi:

Sosyalizmi, halkın arzu ve iradesi dışında ihtilâlci ve katı usullerle kurmak ve yaşatmak peşinde değillerdi. Sovyet Rusya'da, ceberut, insan hak ve hürriyetlerine, milletlerin bağımsızlığına ve özgürlüğüne sırt çevirmiş olan sosyalizme karşı idiler. Türkiye'de halkın iradesiyle, gönül rızasiyle bu rejimi kurabilecekleri inancını taşıyorlardı. Tarihsel gelişme ile bugün yaşanan olaylar ise bu inançlarını desteklemekteydi. Binlerce yıldan beri insanlık özgürlük mücadelesi yapmıştı. Adım adım hürriyet yolunda mesafeler almış, medeniyet bu yolda yürümüştü.

Şimdi tarihî gidişi durdurmak, sosyalizmi ceberut metotlarla kurmak ve yaşatmak, Ortaçağın yeniden karanlıklarına gömülmek olacaktı. Hürriyet iklimi içinde serbestçe ve kendiliğinden yaşayamayacak rejimleri zorla yaşatmaya çalışmak akılsızlıktı ve mutlaka hüsranla sonuçlanırdı.

Sovyet Rusya'nın Varşova Paktı üyeleriyle birlikte Çekoslovakya'yı askerî işgal altına koymaları ve bu memlekette rejimin hürriyet kuralları içinde kökleşmesi ve yerleşmesini öngören ilerici akımı durdurmaya çalışanları, sosyalizme vurulmuş en büyük darbe olmuştu. Çekoslovakya komünist olmaktan çıkıp kapitalist olamazdı. Aybar'ın söylemediği, fakat söylemek istediği şu idi:

Ceberut metodlarla komünizmi yaşatmaya uğraşanlar, milletleri ve fertleri bu rejimden soğutmaya ve ayrılmaya sürüklemekteydiler. Rusya tarihî gidişi durdurmaya çalışarak ona karşı gelmişti.

Sayın Aybar'a göre, Türkiye'de halkın iradesiyle sosyalizm olur ve bu rejimi kurmak ödevi de TİP'in omuzlarına yüklenirse, bugünkü Anayasa'nın teminat altına koyduğu bütün hak ve hürriyetlerle kurduğu bütün müesseseler yaşayacaktır. Yasama, yürütme ve yargı örgütleri fonksiyonlarını tam olarak yapacaklar, hiç bir baskı ile ne onlar, ne de toplumun başka örgütleri ve sınıfları tehdit altında bulundurulmayacaklardır. Temel ilke ve hedef bu olunca, mesele sosyalizmi bir felâket ve umacı gibi gören halkın uyarılmasından, aydınlanmasından ibaretti.

Bizim de içten alkışlayabileceğimiz bu sözler, ne yazık ki, insanların arzuları ve hattâ inanışları sayesinde gerçekleşmesi mümkün olmayan hayallerden öteye geçemez. Sayın Aybar bunları inanarak söylemiş ve Türk halkını bunlara inandırarak partisini iktidara getirebilmiş olsa bile, sözlerini tutma gücüne hiç bir zaman hiç bir şekilde sahip olamaz.

Sosyalizme verilen manâ ortadadır: Üretim araçlarının kamulaştırılması ve aracı sınıfların ortadan kaldırılması. Sosyalizm, kapitalizmin antitezidir, ya da kapitalizm bir antitez ise, sosyalizm bir sentezdir. Özel mülkiyeti kökünden yok etmekle kurulabilecek olan sosyalizmin kuruluş ve yaşayış dolu diktatörlüktür. Vakıa Marks bu diktatörlüğün geçici bir döneme inhisar edeceğini söylemişse de, bunun öyle olmadığı, sosyalizmle özgürlüğün asla birleşemeyeceği olayların akışı içinde kesin olarak anlaşılmıştır. Ne kuruluş döneminde, ne kurulduktan sonra sosyalist rejimlerde hürriyet olamaz ve bu rejimin hürriyet ve demokrasi içinde kurulduğu ve işlediği büyük küçük hiç bir memleket te gösterilemez.

Bizim öteden beri iddia ettiğimiz gibi, faşizme en çok dönük olan rejim, özel mülkiyeti ve teşebbüsü tüm olarak ortadan kaldırmaya dayanan sosyalist rejimlerdir. Kapitalist rejimlerde bir bunalım halinden kurtulmanın son çaresi olarak baş vurulan ve buhranı atlatma süresince yaşayabildiği için geçici olan faşizm, sosyalist rejimlerde ilk günden başlar ve devamlı olarak yaşar.

Sosyalist Rusya'da ve bu tip sosyalist memleketlerde ne kuruluş devrelerinde, ne de sonra Sayın Aybar'ın hayal perdesinde aksini belirttiği hürriyetin izine bile rastlanamamıştır. Bu memleketlerin günün birinde faşizmden kurtularak hürriyet içinde sosyalizme kavuşacakları iddiası da hiçbir suretle ispatlanamamıştır. Bugünkü Anayasa'nın koruduğu hürriyetler ve kurduğu müesseseler çerçevesi içinde Türkiye'de sosyalizmin kurulup yaşayacağını söyleyen TİP lideri, mutlaka şu iki yoldan birini seçmiş olmalıdır: 1) Ya bu sözler politika taktiğidir; sosyalizme karşı Türk halkında yaşayan büyük antipatiyi ve korkuyu yenmeye çalışmaktadır; iktidara gelince hangi yolu tutacağını ve tutmaya mecbur kalacağını pek güzel bilmektedir; 2) Ya da sosyalizme mülkiyet bağlantıları dışında yeni mânâ verenler arasına girmekte ve böylece olayların akışı içinde doğru yolu seçmiş bulunmaktadır.

Biz, Sayın Aybar'ın bu ikinci yolda olmasını dileriz. Gerçekten halkın arzu ve iradesiyle, hürriyet kuralları içinde kurulacak ve yaşayacak bir rejimden kimse korkmamalıdır. Tarihin akışını durdurmaya çalışmanın akılsızca bir iş olduğu da artık kesin olarak anlaşılmıştır. Bu yolla gelecekse, sosyalizm başımızın tacıdır.

Ama bunun olmayacağını, sosyalizmin (özel mülkiyeti ve teşebbüsü tasfiye eden rejimin soy adı olan komünizmin) hürriyet havasına dayanmayan bir yaratık olduğunu herkesten iyi Sayın Aybar'ın bildiğine hiç şüphe yoktur. Bu rejim, hürriyet içinde ne doğar, ne yaşar. Bu iklime uygun sosyalizme de özellikle bizim solcularımız sosyalizm denmemektedir.

Devletcilik mi ? Özelcilik mi ?

Bir Devlet fabrikası ziyan eder; ayni işi yapan özel fabrika kazanır. Bu değişmez bir kuraldır.

Örneğin: Devlet Kâğıt Fabrikası (SEKA) oluklu mukavva satamaz olmuş. Çünkü özel fabrikalar onun fiatından çok daha ucuz, daha iyi kalitede piyasada mal satarlarmış.

Şimdi yapılacak iş, SEKA'nın bu işten vaz geçmesi, özel sektörün henüz yapamadığı diğer mamullerle yetinmesi..

Ama Ulus'tan öğrendiğimize göre, SEKA güç duruma düşmüş!

Ne yapalım, devir değişti!
Eskiden olsaydı, sorun kolaylıkla çözümlenebilirdi: Özel fabrikalar kapatılır, ya da kapanması için çeşitli yollar aranır, daha iyisi de özel sektöre fabrika açsın diye müsaade verilmezdi!.

Onlara göre, İsveç'te hiçbir zor kullanmadan, hürriyet yoliyle kurulup işleyen sosyalist bir rejim, kapitalizmin İsveç'e özgü bir türüdür.

Eğer Sayın Aybar mülkiyet ilişkilerine değil, toplumlarda hürriyet kuralları içinde kendiliğinden denge bulan sosyal adalete dayanan bir rejimden yana ise o zaman bunun bir politikacı sözü olmadığına herkesi inandırmaya çalışması, partisinin demokratik mücadele usulleri dışındaki bütün ayaklandırma, anarşi yaratma hareketlerine kesinlikle karşı koyması lâzımdır. O zaman Türk sosyalizmi adiyle tek taraflı fenatik bir dogmatik sosyalizmden ayrılma çabaları da gözümüzde mânâlaşır.

Durumun bizim temenni ettiğimiz gibi olmasını dileriz.

İkinci beş yıllık Planda öngörülen hedefler yeterlimidir, ve gerçekleşebilecekmi

İkinci Beş Yıllık plân 1968 - 1972 yıllarını kapsamaktadır. Bu plân devresinin sonunda Cumhuriyetin 50'nci yılı da idrak edilecektir. Bu mutlu yıl dönemine parlak bir tablo ile çıkmamız için büyük çaba harcanmaktadır. Fakat plânda her yıl için millî gelirde öngörülen %7 artışın yeterli olmadığı ve üstelik gerçekleşmesinin şüpheli olduğu ileri sürülmektedir. Birinci iddiada bulunanlar, örneğin Yunanistan'da kalkınma hızının %8 in üstünde olacağını, bizdeki %3'e yakın nüfus artışına karşılık Yunanistan'da bu artışın %1 civarında oluşu yüzünden kişi başına düşen millî gelir payı bakımından da aramızda Yunanistan lehine mevcut farkın daha da büyüyeceğini söylemektedirler. Öte yandan %7 kalkınma hızının bile gerçekleşmeyeceği iddiaları yapılmaktadır. Bütün bunlara karşı Hükûmet, hem öngörülen kalkınma hızının yeterliğine ve hem de gerçekleşeceğine inanmaktadır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının kamu oyuna tanıtılması maksadiyle Devlet Plânlama teşkilâtı tarafından hazırlanmış olan «Plân hedefleri ve stratejisi» broşürüne yazdığı bir önsözde Başbakan Demirel, şunları söylemektedir:

— **«İkinci Beş Yıllık Plân devresi, memleketimiz için çok önemli ve hayatî bir mahiyet taşır. Zira bu devrede ekonomimiz bir taraftan bünyevi değişikliklere maruz kalacak, diğer taraftan da dış kaynaklara olan bağlılık derecesi gittikçe azalacaktır. Bizim siyasî felsefemizin temelinde mamur ve müreffeh Türkiye'yi yaratma amacı vardır. Bu amaca erişebilmek için evvelâ inanç sahibi olmak lâzımdır. Biz herhangi bir müşkülden yılmadan ve herhangi bir engel karşısında tereddüde düşmeden mamur ve müreffeh Türkiye hedefine ulaşacağımız konusunda tam bir inanç içindeyiz. İkinci Beş Yıllık Plânla Türkiye'nin bütün meselelerinin hal olunacağı iddia olunamaz. Ama huzur ve sükûn içinde çalışıldığı takdirde bir millet ömründe uzun sayılamayacak bir devrede öğünülecek bir başarıya ulaşmamız mümkündür. Çünkü hür ve demokratik sistemin kalkınma için en müsait bir ortamı temsil ettiğine olan inancımız tamdır. Kalkınma için hürriyetlerden sarf-ı nazar etmek lüzumsuzdur.»**

Böylece İktidarın Başı, hür ve demokratik rejim içinde bundan daha yüksek seviyede bir kalkınma hızının sağlanamayacağını ve kalkınmak için ise bu rejimden vaz geçilemeyeceğini açıklamış oluyor.

Başbakan İkinci Beş Yıllık Plânın karakterini ve temel yapısını şöyle anlatmıştır:

— **«İkinci Beş Yıllık Plân, Türkiye'yi ham madde satıp mamul madde alan iptidaî bir ekonomik bünyeden, mamul madde yapıp mamul madde satan sanayileşmiş bir bünyeye götürme istikametinde mühim bir adımdır. Böylece sanayiimizin GSMH içindeki payı %25.5'dan %30.7'ye yükselmektedir. Bunu sağlamak tarımla meşgul olan nüfus oranını azaltmakla mümkündür. Bu sebeple bir taraftan sanayileşmeye giderken, diğer taraftan tarımda modern teknolojinin bütün imkânlarından faydalanarak daha çok gelir sağlama imkânları İkinci Beş Yıllık Plânda derpiş edilmiştir. Böylece tarım dışında 1.5 milyon ve bütün sektörlerde 2 milyon 300 bin vatandaşa yeniden iş açılacaktır.»**

Türkiye'nin ham madde yerine mamul madde ihracatçısı olması, arzulanan bir hedeftir. İkinci Beş Yıllık Plân bu hedefe göre hazırlanmış ve hükûmetçe bir takım destekleme tedbirleri de alınmıştır. Bu yüzden plânın endütsrileşmeye dönük tarıma öncelik vermemiş olma niteliği vardır.

Bu eğilim ve tutum haklı nedenler yüzünden eleştirilmekte ve tarımı öne almayan bir endüstrileşmenin başarısız olacağı ve öngörülen hedefleri sağlayamayacağı iddia edilmektedir. Tarım sektöründe devletin enfrastrüktör yatırımlarla ve kredi, gübre ve diğer alanlarda köylüye yaptığı yardımı genişletmekle yetinmesi, endüstride olduğu gibi doğrudan doğruya yatırıma girişmemesi yapılan tenkitlerin

başında gelmektedir.

Bizim de çeşitli vesilelerle belirttiği miz gibi, doğrudan doğruya üretici ola rak devletin büyük sermaye yatırımı yaparak ve ileri teknolojiyi uygulayarak tarım alanına girmesi lâzımdır. Özellikle buğday ve makineli ziraatte - hiçbir surette tekel hakkı tanınmamak şartiyle - yeniden büyük devlet çiftlikleri kurulabilir; ve böylelikle Türkiye'de hariçten buğday getirme dâvası kökünden çözümlenebilir. Hayvancılıkta, hayvan ürünleri endüstrisinde devletin üretici olarak üzerine alacağı büyük vazifeler vardır. Tarımsal ürünlerimizi mamul hale koyarak ihracat yapmak, tekelci olmamak şartiyle, en olumlu şekilde devletin başarabileceği iştir. Öte yandan Doğu illerimizde Ağanın yerine devlet geçmelidir. Büyük toprakların parçalanarak köylüye dağıtılması, politikacıların ele aldığı bir demagojidir; ve ekonomimiz gibi sosyal hayatımız bakımından da zararlıdır. Sahipleri elinde modern teknolojinin gerektirdiği yatırımlar yapılamıyor ve topraklar iyi işletilemiyorsa, bu çiftlikler değer bedelleriyle devletçe istimlâk edilerek işletilebilir. Devletin satın aldığı toprakları köylüye dağıtması gereken durumlarda ise, bu köylüyü modern teknolojiyi kullanma imkânlarına kavuşturucu çarelere başvurulur.

Türkiye'de devlet, sanayi devriminde önderlik etmiştir. Bugün karma ekonomi içinde devletin artık bu yönde büyük vazifeleri kalmamıştır. Aynı önderliğin, daha fazlasiyle, tarımda yapılması lâzımdır. Ve bu işi ötekinden daha başarılı yapacak imkânlara devlet sahiptir. Emrinde yetişmiş, geniş bir kadro vardır. Büyük sermaye yatırımları ve topraklarımızın verim gücünü defalarca çoğaltmaya yarayıcı büyük araştırmalar yapılabilir.

İkinci Beş Yıllık plânda, 1.5 milyonu diğer sektörlerden olmak üzere, 2 milyon 300 bin vatandaşa iş bulunacağına değinen tahmin üzerinde de biraz durmak isteriz.

Bu rakkamlar gerçekleşebilecek dahi olsa, artan nüfusa ve işsizliğe karşı çok yetersizdir. Ortalama yılda 500 bin kadar açılacak yeni iş sahası, nüfus artışını ancak karşılar. Oysaki bugün bile işsiz sayısı bu rakkamın çok üstündedir. İstihdam dâvâsını bu kadar cılız ve yetersiz şekilde ele almış bir Plâna ümit bağlamak hayli güç olsa gerektir. Türkiye'de ikinci Beş Yıllık Plân döneminde işsizliği kökünden ortadan kaldıracak, 2 milyon 300 bin değil, bunun iki misli yeni iş sahaları açacak imkânlar mevcuttur. Bütün mesele önce bu imkânların var olduğuna inanmak, sonra da bunlardan yararlanmanın yollarını bulmaktır.

Dünya Bankasının Yıllık Raporu

Dünya Bankası ile Şubesi olan Milletlerarası Kalkınma Teşkilâtının yıllık ortak raporu yayınlanmıştır.

Raporda belirtildiğine göre Dünya ticaretindeki artışın yavaşlamasının sonucu ihracat gelirlerinde 1966 yılında %6,5'a karşılık %13,5 oranında hafif bir artış kaydedilmesine rağmen, kalkınma yolundaki birçok ülkede iktisadî gelişme birçok alanda, özellikle tarım alanında 1967 yılında artmıştır.

Asıl adı ile, «Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası» nın raporunda, fakir ülkelerin durumu ve iktisadî yardım teşebbüsleri uzun uzun tahlil edildikten sonra aşağıdaki noktalara işaret edilmektedir.

1 — Kalkınma yolundaki ülkelerde gayri safi milli hasıla daha önceki iki yıla oranla 1967 yılında daha sür'atle artmıştır. Bu artış özellikle Hindistan'ın tarım ürünlerindeki artış sebebi ile gayri safi milli hasılanın yükselmesi sayesinde gerçekleşmiştir.

2 — Tarım alanındaki devamlı gelişmelere rağmen, besin tedariki ile nüfus bağlantıları ciddi bir endişe konusu olmakta devam etmektedir. Kalkınma yolundaki ülkelerde bu iki alanda sarfedilmekte olan çabalar yoğunlaştırılmalı ve arttırılmalıdır.

3 — Fakir ülkelerin ihracat gelirlerini artırmak üzere sarfettikleri çabalar gümrük tarifelerinden ve sınaileşmiş ülkeler tarafından konulan diğer sınırlandırmalardan etkilenmeğe devam etmektedirler. Kalkınma yolundaki ülkelere tercihli ticaret tarifeleri uygulanması bu ülkelerin kalkınmasına yardımcı olacaktır.

4 — Zengin ülkelerin üçüncü Dünya ülkelerine resmi yardım hacmi 1966 yılındaki 6.564 milyona karşılık 1967 yılında 7.040 milyon dolara yükselmiştir.

5 — Kalkınma yolundaki ülkelere verilen borçlar 1967 yılında 1966 yılındakine oranla 185 milyon dolarlık bir artış göstererek 4.075 milyona yükselmiştir.

Raporda belirtildiğine göre geçen 30 haziran'da sona eren mali yıl içinde Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ile Milletlerarası Kalkınmaya Yardım Teşkilâtının verdikleri özel borçlar bir yıl öncekine göre 200 milyon dolar azalmış ve 1966 - 1967 yılındaki 1.130 milyon dolara karşı 1967 - 1968 mali yılında 953 milyon dolara düşmüştür. Bu düşüşe Milletlerarası Kalkınmaya Yardım Teşkilâtının gelir kaynaklarının hemen tamamen tükenmesine sebep olmuştur.

Raporda nihayet Arjantin'in dış borçları tahlil edilerek, bu borçların son yıllarda azaldığı belirtilmektedir.

Kalkınma kredilerinin büyük bir kısmı Afrika'ya ayrıldı

Raporda, 30 haziran'da sona eren mali yıl içinde çeşitli ülkelere sağlanan kısa veya uzun vâdeli ve düşük faizli kalkınma kredilerinden dörtte üçünün Afrikaya tahsis edildiği açıklanmıştır.

Teşkilât geçen mali yıl içinde çeşitli ülkelere 106 milyar 550 milyon dolarlık kredi açmış, bunun 74 milyar 450 milyon dolarlık kısmı Afrika ülkelerine verilmiştir. Ayni raporun kapsamına giren Dünya Bankasının yıllık faaliyet blânçosuna göre Afrika ülkeleri geçen mali yılı içinde kredi olarak 139 milyar 550 milyon dolarlık yardım görmüşlerdir.

Tat Konserve Sanayii

MEMLEKETİMİZDE ihracata yönelmiş bir konserve sanayii kurulması hususunda Koç Holding A.Ş. ve Türk Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin tarım, imalât ve pazarlama yönlerinden iki yılı aşan bir zamandan beri hazırlıklarını yapmakta idiler. Bu çalışmaların neticesinde Şeker Sigorta'nın da iştiraki ile kurulan TAT Konserve Sanayii A.Ş.'nin ilk fabrikası Mustafa Kemâl Paşa'da yapılan bir törenle 27 Ağustosta işletmeye açılmıştır.

TARIM ÇALIŞMALARI

TAT müteşebbisleri, evvelki yıl 22, geçen yıl 16 tarlada deneme ziraatı yapmış ve bu uygulama sırasında ekiciye yeni ziraî teknikler yanında, özellikle çeşitli hastalıklarla mücadelede kullanılan ilâçlar, sulama için ilâçlar ve sun'î gübre verilmiş-

tir. Ayrıca 30 dönümlük özel bir arazide bir yandan üretim denemeleri yapılırken, diğer yandan ekilen tohumlardan fideler yetiştirilip ekiciye dağıtılmış ve değişik yetiştirme, bakım ve sulama usulleri öğretilmiştir. Müteşebbisler, tarımsal çalışmalardan olumlu sonuçlar almış, 23 tohum cinsi kullanılarak dönüm başına 5 ilâ 13 ton arasında değişen ürün vermiştir. Bu ekici için büyük bir gelir artışını ifade etmektedir. Geliştirilen domates türlerinin daha az üründen daha çok salça imâlinin mümkün olduğunu tesbit eden TAT müteşebbisleri, 1967 sonlarında yatırım faaliyetine girişmişlerdir.

KAPASİTE VE HEDEF

İşletmeye açılan fabrika günde 64 ton salça imâl edecek kapasitededir. Bu, günde ortalama 420 ton domatesin işlenmesini gerektirmektedir. Temmuz ayının 2. haftasında başlayan kampanya süresi 75 ilâ 90 gündür. TAT fabrikasında ihracat için birincisi, % 28-30, diğeri % 38-42 konsantrasyonlu iki tip salça hazırlanmaktadır. Kalitede İngiliz, ambalâjda Alman standartları esas alınmıştır. Yılın geriye kalan 9 ayında fabrikada, özellikle iç piyasaya ve imkân bulunduğu takdirde ihraç olunmak üzere çeşitli sebze, meyva konserveleri, reçeller, turşular ve bir sonraki yıl için gerekli kutular imâl edilecektir. İhracat konusunda bazı İngiliz ve İsviçre firmaları ile şimdiden satış taahhütleri yapılmış bulunmaktadır. Önümüzdeki birkaç yıl içinde ihracatın 1 milyon doları bulması beklenmektedir.

TAT Konserve Sanayii'nin Mustafa Kemâl Paşa'da kurulan fabrikasına ilerideki yıllarda başka bölgelerde yenilerinin eklenmesi beklenmektedir.

Başarılı bir özel sektör Sanayii : DYO

Memleketimizde tamamen Özel Sektörün kurup geliştirdiği sanayi dallarından biri de kimya endüstrisinin bir kolu olan boya sanayiidir. Halen Türkiye'de bu alanda faaliyet gösteren 35 kadar fabrikadan en büyüğü ve en tanınmışı da Durmuş Yaşar ve Oğulları Firmasının DYO boya fabrikalarıdır.

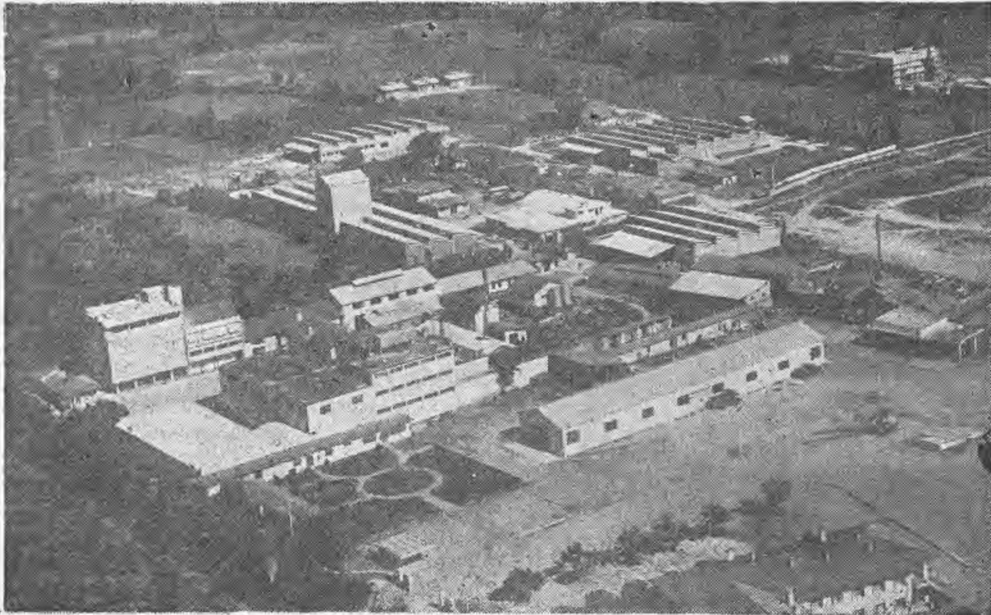
Bundan 15 yıl evvel küçük bir boya imalâtçısı olan sayın Durmuş Yaşar, karşılaştığı bütün güçlükleri yenerek 1953 yılında İzmir'de Ege Üniversitesi yakınlarında tesis ettiği fabrikada inşaat boyaları istihsaline başlamıştı. Müteşebbisin gayretli çalışmaları sonunda tesisler günden güne büyüdü. İlk kuruluşa 1955'te reçine ve vernik imalâthanesi 1960'da alkid (sentetik rejine) fabrikası 1963'te mikronize madenler, 1965'te sanayi boyaları ve nihayet 1968 yılında da matbaa mürekkepleri fabrikası ilâve edildi. Böylece Yakın ve Orta Doğunun en büyük boya kombinaları kuruldu.

Memleket hizmetine giren tesislerde inşaat sektöründen montaj sanayiine, ev eşyalarından deniz motorlarına kadar her sahaya lâzım olan boya imalâtı yapılmakta ve ihtiyaca sunulmaktadır.

Fabrika ilk hizmete açıldığında günde ancak bin kilo boya yapabiliyordu. Ülkemizin sür'atli sanayileşmesi dolayısiyle piyasanın boya talebi devamlı artıyor. Bu da tesislerin büyümesini gerektiriyordu. İhtiyacı karşılamak için üretimi arttırmak lâzımdı. Firmanın başarılı yöneticileri bunu da yaptılar. Böylece istihsallerini hızla yükselterek geçen yıl 5900 ton inşaat boyası, 5400 ton sanayi boyası ve 3 bin ton mikronize madenler imâl ettiler. Bu üretimle de memleketin toplum boya ihityacının %40'ını sağlayarak kendi branş larında rekor seviyeye çıktılar.

Öte yandan önceleri imalâtta %60 oranında kullandıkları yerli madde miktarını sonradan inşa ettikleri yan sanayi tesisleri ile %80 oranına çıkararak memlekete 40 milyon lira civarında döviz tasarrufu kazandırmaktadırlar.

Genişleyen tesisler halen 100 bin m²'den fazla alana yayılmakta ve 20'si mühendis olmak üzere 670 işçi çalıştırmaktadır. İşçilerin bütün sosyal hakları ve ihtiyaçları fabrika tarafından karşılanmaktadır.

İzmir DYO Fabrikasının genel görünüşü..

Kalkınma Hızımız Yeterli Değildir

Yazan: **Ahmet Hamdi BAŞAR**

Türkiye'nin ileri bir kalkınma hamlesi içinde olduğuna şüphe yoktur. Bunu bize yardım eden Milletlerarası teşekküller de söylüyorlar. İlk Beş yıllık plân döneminde olduğu gibi İkinci Beş Yıllık plân döneminde de %7 kalkınma hızı kabul edilmiştir. Bu hıza ulaşmak, kalkınmada hayli mesafe almaktır. Fakat şunu unutmayalım ki bu hız yeterli değildir.

Çünki Türkiye bu oranın hayli üstüne çıkabilecek bütün imkânlara maliktir. En az bizden otuz defa daha küçük, nüfusu bizimkinin ancak onda birine ulaşan İsrail'de 1950 - 65 arası kalkınma hızı yılda ortalama %11'di. 1965'de ise bu hız %18'e ulaşmıştır. Kişi başına düşen millî gelir 1200 doları bulmuştur. İsrail'in 1967 de ihracatı 955 milyon dolara (bizimkinin iki misline yakın) yükselmiştir. 1968'de bu rakamın bir milyar doları aşacağı hesaplanmaktadır. Bütçesi bizimkine yakın ve elinde bugün 950 milyon dolar döviz rezervi (bizde olanın 30 misli) olan böyle bir memleket burnumuzun dibinde iken, kalkınma hızımızda %7 ile yetinmek doğru mudur? İsrail bir yana bırakılsa bile komşumuz Yunanistan'da 1968 - 72 yıllarını kapsayacak Beş Yıllık Kalkınma Plânında ortalama %8 gelişme plân hedefi olarak kabul edilmiştir. Prof. Halûk Cillov [1]'a göre, Yunanistan'da nüfus artışı %1, bizde ise %3 olduğuna göre her iki memleket arasında nüfus başına düşen millî gelir farkı aleyhimize olarak her yıl %3 daha artacaktır. Bugün Türkiye'de 300 dolar civarında bulunan kişi başına millî gelirin, İkinci Beş Yıllık Plânın sonunda, yâni 1972 yılında 350 - 400 dolara yükselmesi beklenmektedir. Oysa Yunanistan'da halen 750 dolarda bulunan bu rakamın 1972 yılında 1020 dolara ulaşacağı hesaplanmaktadır. Sayın Cillov'un da belirttiği gibi, iki ülke arasındaki mesafeyi kapatmak için Türkiye'nin çok daha hızlı kalkınma çabasına girmesi ve nüfus artış hızını yavaşlatacak bir yol tutması gerekmektedir.

Hükûmet edenlerimizle plânlamada söz sahibi olanlarımızı ve iktisatçılarımızı, %7 kalkınma hızını aşamıyacağımız kanısına saplayan et-

[1] **Dünyanın ekonomik konjonktürü, İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, Temmuz - Ağustos sayısı, sahife: 8.**

kenlerin başında kalkınma plânının sermaye yatırımlarına ağırlık vermesi gelmektedir. Daha çok emek yatırımlarına, daha açık bir deyimle boş kalan ya da kısır randıman veren emek gücünün (ki bu güçten yararlanma seviyemizin ancak mümkün olanın %30'unu aşamadığı oranlanmaktadır) kullanılmasına yönelmiş olsaydı ve öte yandan ekonomik, sosyal ve idarî bünyede köklü reformlara girişmek, özellikle devlet yönetiminde halkı ve ekonomiyi baskısı altında bulunduran geleneksel bürokrasiden kurtulmak yolu bulunsaydı, Türkiye'de İkinci Beş Yıllık Kalkınma döneminde bile hızı hiç olmazsa %8 - 9 seviyesine çıkarmak mümkün olurdu. Bu yön ve rejim değişmesi sayesinde böyle bir sonuca varabileceğimize içten inanmakta ve bir hayale bel bağlamadan bunun gerçekleşebilecek bir hedef olduğunu söyleyebilmekteyiz.

Plânlarımıza hâkim olan yanlış sandığımız bir görüş üzerinde biraz durmak isteriz:

Bir inanışa göre yatırımların çoğalmasiyle gerçekleşebilecek olan hızlı kalkınmada ağırlık sanayileşmeye yönelmelidir. En çabuk ve en kolay randıman bu sektörden sağlanır. Yatırımlar bir kaç sene içinde kârlariyle kendilerini amorti ederler ve ana sermaye ile kârlar yeni yatırımlara ayrılır. Sanayileşme boş iş gücünü azaltmak, vergiler dolayısiyle devlet gelirlerini çoğaltmak ve nihayet döviz tasarruflarını sağlamak suretiyle kalkınmanın devamını sağlar.

Bu görüş genel olarak doğrudur. Ama ekonominin temeli tarıma dayanan ve tarımı da arkaik durumda olan geri kalmış bir memleket için yanlıştır. Hemen belirtelim ki, sanayileşme kalkınma hedeflerinden biri olmalıdır; fakat ön ve başlıca hedef olması çeşitli sakıncalar doğurur ve memleketleri sanayileşme ölçüsünde önleyemiyecekleri büyük ekonomik ve sosyal buhranlara doğru sürükler. Bu konu üzerinde daha önceki yazılarımızda gereği kadar durduğumuz için söylediklerimizi yeniden tekrarlayacak değiliz [2]. Yalnız bize nazaran Yunanistan'ın ekonomisinde tarımın rolü çok daha az iken 1968 - 1972 plân döneminde tarımdaki gelişme hızının bizde %4.4'e karşılık %5.2 olarak tespit edildiğini kayıd ile yetiniyoruz.

Biz plânlamada tarımı öne alan ve sanayileşmeyi bu hedefe göre ayarlayan, aynı zamanda kullanamadığımız, ya da boşuna harcadığımız işgücünü değerlendirme görüşünün savunucusu olarak, bir gerçeği de belirtmek istiyoruz:

Bizim savunmasını yaptığımız kalkınma yolunun demokratik rejimlerde kolay ve pürüzsüz tutulabileceğinden biz de şüphe etmekteyiz.

İktidarlar geçici olduklarını düşünerek, iş başında bulundukları kısa sürelerden mümkün mertebe fazla yararlanmak ve çabuk meyvesini veren ve gözle görünen işler yaratmak zorundadırlar. Bunun da yolu sanayileşme, tesisler kurma ve yapımdır. Türkiye'de Cumhuriyet'ten bu yana - mütevazi ölçüler içinde dahi olsa - tarım sahasında bazı işler yapıldı; hattâ bazı önemli işler de yapıldı.

---

[2] **Türkiye kalkınmasında tehlikeli bir yıl (Barış Dünyası, sayı: 71, Nisan 1968, Ziraî Reform sayı: 76, Eylül 1968).**

Hayvan ve tohum ıslahları, meyvecilikte ve narenciyede yenilikler oldu. Fakat bunlar kimsenin gözüne çarpmadı ve çarpmaz da. Zaten bu yönde çalışmalar ancak uzunca seneler sonra meyvelerini verir ve gözle görünür hale gelir. Bundan dolayı demokrasilerde işbaşında kalma süreleri belli olmayan iktidarlar daha çok sanayileşme ve tesisler kurmak için çalışırlar.

Fakat Türkiye artık tarımın, modern teknolojiye ulaşması ve endüstrinin bunun destekçisi ve yardımcısı olması şeklinde kendisine yeni bir yön seçmelidir. Halkın çoğunluğuna dayanan bugünkü iktidar, kalkınmada tarım reformu ve iş gücü servetimizin harekete getirilmesi hedeflerini politikasına esas olarak alabilir ve bu politikayı kolaylıkla Türk halkına ve büyük seçmen kütlesine mal edebilir. Bunu derken önlenmesi gereken bir takım güçlükler karşısında kalınacağını, başlanmış işin devamını sağlamak zorlukları doğabileceğini düşünmüyor değiliz. Çünkü böyle bir rejim değişmesi, önceden hesap edilmesi bile mümkün olmayan birçok meseleler doğurabilir. Herşeyi bir yana bıraksak bile, iktidarın sorumluluğunu ve yükünü sonsuz ölçüde çoğaltır. Bugünkü iktidar bu sorumluluğu yüklenmekte tereddüt etmez ve fedakârlığı göze alırsa davânın çözümü çok kolaylaşır. Bu maksatla yeni bir örgütlenmeye gidilmesi, başka sektör yatırımlarından kısıntılar yaparak yeni rejimin gerektirdiği yatırımlara girişilmesi teknik meseledir. Bu da yoluna girerse demokratik bünye içinde uygulama politikasında çoğunluk halkın desteğini sağlayıcı yollar bulmada iktidarın başarıya ulaşacağına inanmaktayız. Zaten politika sanatı bütün görünür görünmez güçlükler ve iktidarı kaybetme tehlikesine sürükleyecek tutumlar karşısında ortalama bir yol bularak, gemiyi selâmete ulaştırma meharetinden başka bir şey değildir. Çok kesin ve katı rejim değişiklikleri söz konusu olmayacaktır. Bugünkü kalkınma oranı ve hedefleri içinde, yıllık programlarda ve hükûmetin yeni kanunlarla alacağı tedbirlerle tarıma ve boş iş gücünü değerlendirmeye doğru sarsıntısız bir kayma olması yetecektir.

Hedef, toprak ve insan gücü verimini çoğaltmaktır. Tarım Bakanı Türkiye'de tarımsal potansiyelin ancak üçte birinin kullanıldığını söylüyor. Çalışma Bakanı da 7 milyon gizli işsizin bulunduğunu açıklıyor. Her halde bu yetkili bakanlar incelemişler, işi hesaba kitaba dökmüşler ve bu sonuca varmışlar. Bize göre de sözleri doğrudur; hattâ belki de durum açıklandığından daha da kötüdür. Türkiye arazisinin aşağı yukarı üçte biri 24 milyon hektara yakın bir kısmı işlenebilmektedir. Buradan aldığımız bütün mahsuller, almamız mümkün olanın üçte birinden her halde daha az olsa gerektir. Çalışma Bakanının söylediğinde mübalâğa yoktur; belki de gizli işsizimiz 7 milyondan bile fazladır. Bilinen gerçek şudur: Türkiye'nin toplam iş gücü randımanı (çeşitli ekonomik, sosyal ve psikolojik nedenler yüzünden) medenî dünya memleketleriyle kıyaslanamıyacak ölçüde düşüktür. Amerika'da aşağı yukarı bizim tarım nüfusumuz kadar olan insanların elde ettikleri hasılat toplamı bizim-

kinin 12 mislini geçmektedir.

Bir kıyaslama yapmak üzere, sayın Cillov'un sözünü ettiğimiz yazısında Çekoslovakya'ya ait bir parçayı aktarıyoruz:

«Çekoslovakya'da tarım sektörü, Avrupa'da ihmal edilmeyecek bir güce sahiptir.

Yıllık buğday üretimi 2.247 bin ton (Türkiye'de 9.500 bin ton), patates 5.846 bin ton (Türkiyede 1.750 bin ton) ve hele şeker pancarı üretimi 7.762 tona (Türkiye'de 4.22 bin tona) baliğ olmaktadır. Şeker pancarı üretimi sayesinde Çekoslovakya, Avrupa'nın en ileri şeker sanayiini kuran bir ülke olmuştur. Üstelik bilgili tarımcılık sayesinde meselâ bizde dönümden ortalama 120 kilo buğday alındığı halde Çekoslovakya'da bu miktar 253 kiloya yükselmekte ve patates bizde dönümden 300 kilo alındığı halde, Çekoslovak-

ya'da bu rakamlar patates için 5 misli ve şeker pancarı için 10 misli fazladır. Hattâ özel çiftliklerde randıman devlet çiftliklerine nazaran daha da yüksek olmaktadır.»

Başka memleketlerde verilecek örnekler, hele İsrail'de alınan sonuçlar göz önüne alınırsa Tarım Bakanı sayın Dağdaş'ın «tarımsal potansiyelimizin ancak üçte birinden yararlanıyoruz» demesinin bile gerçeği tam yansıtmadığından şüphe edebiliriz.

Türkiye'de yatırımlarda tarım alanına öncelik tanınması davâsını savunurken, bugün için gözümüz devlettedir. Devlet, özel sektörün de pek âlâ yatırım yapabileceği endüstri sahası yerine tarıma yatırım yapmalıdır. Çünkü bu sahaya özel sermaye yatırımları olmamakta, olamamaktadır. Doğrusuna bakarsak tarım alanına büyük özel sermaye akımını istemek ve teşvik etmek de gerek sosyal ve gerekse ekonomik açılardan yanlıştır. Tarımda yatırımlar toprak sahibi küçük ve orta çiftçilerin devletten görecekleri yardımlarla ve kendi aralarında kuracakları kooperatiflerle sağlanmalıdır. Yani tarım ekonominin öyle koludur ki, burada çalışanlardan ayrı ve çalışmadan koyduğu sermayeden kâr alan bir sınıfın bulunması çeşitli bakımlardan sakıncalıdır. Doğrudan doğruya kendisi iş başında bulunarak yatırdığı sermayenin işletilmesini üzerine almış, yani hem sermayedar ve hem de yönetici rolünde olanlara bir diyeceğimiz yoktur. Büyük çiftliklerin içinde durumları böyle olanlar varsa bunlar toprak veriminden gereği gibi yararlandığı, çalıştırdığı insanlara haklarını tanıdığı, devlete de vergisini ödediği süre topraklarını ne büyüklükte olursa olsun muhafaza edebilirler. Toprak reformu, bizce, gereği kadar toprağı değerlendirme, yani belirli seviyede hasılat sağlayamama karşısında yapılır. Büyüklük küçüklük söz konusu olamaz. Topraklarımız mahduttur; bunun üzerinde yaşayanlara adalet altında dağıtılması gibi bir davâ gütmek yanlıştır. Bizim kanaatimize göre, çok basit ve ilkel bir düşünce ve alışkanlık eseridir. Bir millet için toprak lâzımdır ama, bir milleti teşkil eden her fert için bir toprak parçasına sahip olmak lüzumu yoktur. Toprak, millî servet olarak en iyi şekilde kullanılmalı; ondan en çok hasılat alınmalıdır. Eğer bu gayeye toprakların büyük parçalara ayrılarak toplu işletilmesi yarıyorsa, toprak rejiminde büyük mülkiyet tanınacaktır. Ya da bazı yerlerde, bazı tarım şekillerinde büyük işletme, bazılarında da orta ve küçük işletme gerekecektir. Toprağın fertler arasında dağılımı sosyal değil, ekonomik bir düzenleme davâsıdır.

Bu açıdan başta buğday olmak üzere (pirinç hariç tutulabilir) hububat, pamuk gibi makine ile yapılan tarla ziraatinde büyük işletme mutlak şarttır. Bununla beraber küçük işletmeler de olursa bunlara kimse dokunacak değildir. Fakat milletçe kalkınma dâvâmızda tarla ziraatinin büyük işletmeler eline geçmesi bu sahada toprak ıslahı, terasman, sulama, teknik ziraat, ambarlama, pazarlama ve yardımcı sanayii kurma gibi faaliyetlere gerekli büyük yatırımların yapılabilmesi için başlıca şarttır. İşte devletin yatırım yapıp işletmeler kuracağı sahalar buralarıdır. Pekalâ sermayesinin yüzde yüzü

kendisine ait olmak üzere bir kaç yüz milyonluk fabrikalar kurup işletiyor; ayni şeyi Urfa ovasında, Muş ovasında, Konya ve Ankara bozkırlarında, başkaca münasip yerlerde yapsa, her biri bir kaç yüz bin dönümlük büyük devlet çiftlikleri kursa da ilk baştan şu buğday dâvâmızı halletse her yıl Amerika'ya, şuna buna muhtaç olmadan kendi buğdayımızı kendimiz yetiştirsek ve hattâ yakın memleketlere biz buğday satsak..

Buğday müstahsili küçük köylüler ne olacak diye soranlar olabilir. Cevap verelim: Kimsenin tarlasına, işine gücüne mâni olacak değiliz. Fakat yalnız tarla ziraatiyle yaşayan Orta Anadolu köylüsü zaten bugün bile evini, tarlasını bırakıp büyük şehirlere göçüp gitmektedir. Bu göçü durdurmak istiyorsak o zaman onları tarla ziraatinden bağ bahçe ziraatine, kümes ve ahır hayvancılığına doğru iter ve şimdi bir kaç yüz dönüm toprak işledikleri halde açlıktan ve sefaletten kurtulamayan bu köylülerimizi bunun onda biri kadar yerde bile refaha ulaştırmış oluruz.

Endüstriden ziyade tarımda devletçilik istemeliyiz. Devlet tekelciliği değil, özelciliği ve kooperatifçiliği destekleyen, ama doğrudan doğruya devletin işe elkoyması ve yolu açmasiyle başlayan bir devletçilik.. Özellikle ağanın yerine devletin geçmesi lâzımdır. Doğu kalkınmasının başarılması, hattâ Doğu dâvasının çözümü için böyle bir devletçilikten başka çare yoktur.

Türkiye'de böyle bir bünye değişikliği tarla ziraati yapan bölgelerde köy şeklinde bugünkü iskân yerlerinin dağılmasını zorunlu kılacaktır. Ayni zamanda yılın yalnız iki ayı çalışıp geri kalan on ayı boş ve avare kalan köylü tip de ortadan kalkacaktır.

Biz kısa yazımızda tarıma ve iş gücümüzü değerlendirmeye dayanan bir kalkınmanın bütün meselelerini bir bir sıralayacak değiliz. Örnek olsun diye bazı konulara değindik. Boş iş gücünü harekete getirmek son derece önemli, önemli olduğu kadar kompleks çözümü çok güç bir problemdir. Biz Batı Avrupa'nın yaşadığı feodal Ortaçağ devrini yaşamadığımız için halkımızın asırlarca zorlu ve devamlı şekilde çalışma alışkanlığından doğan boş duramama huyundan yoksundur. Tembelliğimizin de başlıca nedeni budur. Bundan dolayı bizde devletin bu konuda kanunlarla, şüphesiz demokratik ilkelere aykırı olmayan, bazı zorlamaları olacaktır. Devlet vatandaşa iş bulma ödevinde olduğu gibi, vatandaşın da çalışma ödevi vardır. Şimdi hem iş bulamamasından, hem de iş bilememesinden dolayı çalışamayan, ya da çalıştığı halde yeterli randımanı veremeyen insanlarımıza iş bulmak ve onları randıman verici duruma sokmak devletin vazifesidir. Vatandaşın da böyle bir ortam içinde çalışmama hürriyeti çeşitli yollarla sınırlanabilir. Meselâ ağaç dikmek, yol yapmak, gençleri tatil zamanlarında belirli süreler kamu hizmetlerinde çalıştırmak gibi mükellefiyetler konabilir. Tarımda, endüstride ve hizmet kollarında kısa süre eğitim ve pratik tecrübeler geçirerek adam yetiştirmek de ayrıca devletin üzerine düşen bir vazife olmalıdır.

İhracat sorunumuz

Yazan: Avni VEYSİOĞLU

Günümüzün en aktüel konusu ve bundan daha önemlisi ekonomimizin çözümlenmesi zorunlu bir sorunu da Dış Ticaret Dengesi'dir.

Kalkınmaya yönelen her ülkede karşılaşılması mukadder olan Dış Ticaret açığının bizde yıldan yıla daha olumsuz sonuçlar vermesi, haklı olarak hepimizi endişeye düşürmektedir. Özellikle dış yardımların kısıtlanmağa başlaması ve hattâ ileride tamamen kesilmesi ihtimali karşısında, kalkınma hızının istenilen tempoda devam etmesi çok zor ve belki de imkânsız olacaktır.

1967 yılının ilk sekiz ayında Dış Ticaret açığımız 94,5 milyon Dolar dolaylarında iken 1968 yılının ayni döneminde 162 milyon Dolara ulaşmıştır. Her nekadar ihracatımız yıldan yıla mutlak rakam olarak artış göstermekte ise de, ithalâtımız daha hızlı bir tempo izlemektedir. Böylece Dış Ticaret Dengesi yıldan yıla daha fazla aleyhe bir sonuç vermektedir.

Burada hemen şu önemli noktaya değinmek isteriz. Kanaatimiz odur ki: İthalâtı bir takım tahditlerle mümkün olduğu kadar kısmak suretiyle dengeyi sağlamak yoluna gitmek hiç bir şekilde olumlu netice veremiyecektir.

Kalkınmış veya özellikle kalkınmakta olan bir ülkenin ihtiyaçlarının önüne set çekmek kabil değildir. Böyle bir tatbikata girişmenin çeşitli yönlerde tepki ve zararları vardır. Bugün yapılmakta olan yatırımların ve kurulmuş sanayiin, vaz geçilmez ihtiyaçları dahi dış ödeme güçlüklerinden zamanında ve lâyıkıyle temin edilemez duruma gelmiştir. Bu yüzden bazı sanayi dalları, ne söylenirse söylensin, aksak çalışmakta ve verimi düşmektedir. Hiç sanmamalıdır ki memleketimizde sanayi kuruluşları arttıkça ve ön görülen periyodik kalkınma plânları pratiğe konuldukça, ithalât yapmıya ihtiyaç kalmıyacak ve kabına çekilip geçinilip gidilecektir. Tamamiyle aksine olarak sanayi gelişip memleket kalkındıkça ekonomik dış münasebetler ve ihtiyaçlar çeşitlenerek hızla artacaktır. Böylece de ithalât hacmi genişleyecektir. Realite budur. Aksi halde gelişmiş ülkelerin dışarı ile ekonomik ve ticaî ilişkilerinin çok dar ve kısır olması icap ederdi. Derdin devası; her halde gelişmiş ülkelerin dışarı ile ekonosun'i yollara baş vurarak sanayi ve piyasayı anormal çalışır duruma getirmek değildir. İhracatı artırmak suretiyle Dış Ticaret Dengesini sağlamanın en doğru ve olumlu yol olduğu kanısındayız.

Şimdi son yıllarda ihracat ve ithalâtımızın gidişini kısaca gözden geçirelim:

Yıl	İthalât	İhracat	Açık
1959	470,0	353,8	116,2
1960	468,2	320,7	147,5
1961	509,5	346,7	162,8
1962	622,2	381,2	241,0
1963	687,6	368,1	319,5
1964	537,4	410,8	126,6
1965	571,6	463,7	107,9
1966	718,3	490,5	227,8
1967	684,7	522,6	162,1

KAYNAK: Dış Ticaret İstatistikleri (Milyon $ olarak)

Şu husus artık kesinlikle açığa çıkmıştır ki, Türkiyemiz klâsik ihracat maddeelri ile (büyük kısmı tarım ürünleridir) Dış Ticaret açığını kapatma gücünde değildir. Bunun nedenleri elbette vardır; fakat bunları burada inceliyecek değiliz. Görülüyor ki muhtaç olduğumuz dövizleri ancak Turizm Sanayiinden ve Sınaî mamul satışından elde etmek zorunluğu içindeyiz. Bu yazımızda yalnız sınaî mamullerimizin ihracı üzerine eğilmek istiyoruz.

Sınaî mamuller ihracımızın yıllar itibariyle tüm ihtiyacımız içindeki yerini görmiye çalışalım:

Yıllar	Tüm ihracat mil. $	Toplam ihracat içinde Sınaî mamul payı %
1962	381,2	17,9
1963	368,1	19,9
1964	410,8	20,25
1965	463,7	19,70
1966	490,5	18,0
1967	522,6	15,54

Görülüyor ki sınaî mamul ihracat oranı yıldan yıla düşmekte ve hattâ 1967 yılında endişe verecek durum göstermektedir. (Kaldı ki, bu listeye sınaî mamul diye sokulan maddelerin bir çoğunu gerçek anlamiyle Sınaî mamul olarak kabul etmek pek zordur.)

Bilindiği gibi ihracatı teşvik ve geliştirmek için türlü tedbir ve çareler vardır. Ancak bizim gibi kalkınan ve yabancı dövizleri kıt olan ülkelerde ithalâtı lüzumundan fazla kısıtlıyarak tıkamamak, işleri aksatmadan yürütmek ve en önemlisi ihracatımızı klâsik mallardan kurtararak yeni yeni sahalara sokmak için, geçici de olsa faydalı bir sistem olduğu görüşünde bulunduğumuz Bonus-Voucher sistemi üzerinde durmak istiyoruz.

Bonus sistemi, ihracatı teşvik maksadiyle tatbik edilen bir prim mukabili ithalât sistemidir. Bundan maksat hem ihracatı teşvik, hem de ithalâtta bir nevi liberasyonu genişletmektir. Bu sistem ihracat yüzdesinin düşmesini önlemektedir ve başka ülkelerce aranan tradisyonel ihraç malları dışında kalan, özellikle meselâ dış piyasaların alışmadığı sınaî mamulleri ihracını teşvik ve geliştirme mahiyetinde olup her mala veya mal grubunu ihracında fiatlarını dünya piyasalarına ayarlamak maksadiyle belirli bir prim yüzdesi tanımaktadır. Diğer taraftan Bonus mukabili ithal edilebilecek malların listesi hazırlanıp, ihracatçı ihracatı müteakip muayyen ve evvelden tesbit edilen bir zaman içersinde Bonus almak için müracaat edebilmektedir. Bonuslar borsada kotedirler ve tüccar hüviyetini taşıyan herkes tarafından satın alınıp listeye dahil her hangi bir malın ithalinde kullanabilmektedir. Bonus taşıdığı tarihten itibaren belirli bir zaman için geçerlidir.

Böylece sınaî mamul ihraç eden sanayici Bonus-Voucher'le isterse kendi ihtiyacı olan her malı ithal edebilir. Sanayici döviz noksanlığından ötürü temin edemediği ham ve yardımcı madde ve yedek parçaları ithâl etmek imkânına sahip olmaktadır. Bonus-Voucher ile ithal edilebilecek malların listesi alâkalı mercilere zaman ve şartlara göre genişletilip daraltılabilir. Görülüyor ki sistem ihracat alanını genişleyip fiilen kârlı ve cazip hale getirmekte ve ithalâtı, dış tediye zorluğundan ötürü imkânsızlıktan kurtarmaktadır. Bu yoldan yapılacak ithalât malları elbetteki pahalı olacaktır. Ancak ithalâtın işlemesi bakımından piyasada nisbî bir mal ferahlığı yaratılacak ve fiatların anormal artışlarının önüne geçilmiş olacaktır. Bu durum ise piyasanın gidişi ve paranın değeri üzerinde psikolojik bir etki de yapacaktır. Bu sistem zaman zaman bazı ülkelerde başarı ile tatbik edilerek olumlu neticeler vermiştir. Halen sistemi muvaffakiyetle tatbik eden ülke, bizimle hemen hemen ayni ekonomik düzeyde olan Pakistan'dır. Bizde de bir ara buna yakın bir yol takip edilmiş, ancak alâkalılar iyi yürümediğinden ve sistemin kötüye kullanılmasından yakınarak yürürlükten kaldırmışlardır.

Ancak kanaatimizce bu nedenle olumlu sonuçlar verebilecek bir sistemden vaz geçilmesini isabetli bir çözüm şekli olarak kabul edememekteyiz.

Bugün içinde bulunduğumuz şartlar karşısında faydalı neticeler vereceğine inandığımız bu sistemi kökünden kaldırmaktan ziyade, kötüye kullanılmasını önliyecek kontrolün konulmasını ve açık kapıların kapatılmasını ve böylece geçici de olsa sistemden yararlanmanın en doğru bir yol olacağı kanısındayız.

———o———

Genl. De Gaulle'ün şahsiyeti

J. Teurneux'dan derleyen :
Mehmet ULAŞ

Fransızların en tanınmış bu siması, aynı zamanda en az şekilde ve eksik bir tarzda anlaşılmıştır. O, geçmişin ve geleceğin adamıdır. Vasıfları ve kusurları olan bir devdir. Karışık ve şaşırtıcı, muhtelif cepheli, zengin tezatları olan bir şahsiyet.. O'nun da hayranları ve sevmeyenleri bulunabilir. Tıpkı okunamayan bir hiyeroglif heykeli gibi..

Büyüklük cazibesine sahiptir. Ailevi hayatı sadelik ve ketumiyet içindedir. Muasırlarına nazaran kendısini yüksek sayar; fakat Fransızların, eserleri karşısında hürmetle eğilir. Bu eserler, krallıklar, İmparatorluklar, Cumhuriyetler şeklinde tecelli ederek Fransa'yı meydana getirmiştir.

Şahsiyeti geniş bir gururun timsalidir. Fakat bu gurur vatanî bir histir. Zira De Gaulle demek, Fransa demektir.

Mümindir, yalnız inancı dinin çerçevesindedir. Senede iki defa Allah'ın huzurunda diz çöker.

Asker olarak, büyük bir fizikî cesaret göstermiştir. Bir harp şimşeği iken, bir sulh şimşeği olmuş; siyasette de onun kaidelerine uyabilmeği başarmıştır. Zeki bir diplomat, iyi bir taktikçidir. Otoriterdir; fakat mutlakiyetçi ve despot değildir. Daima sükûnetini geliştirir. Sinesinde ileri görüşllüüğü (basireti) yaşatır. Şüphecidir, fakat belli etmez.

Bu fanî insanla, her gün akış halinde olan tarih arasında hâdiseler, ihtilâf yaratmak istedi. O'nun yapılacak bir misyonu, bir rolü mevcuttur. Kader O'na bu yolu çizmiştir. O, yirminci asırla beraber yaşamaktadır; fakat asrın içinde değildir. Teşvikçi tenkidi dinler. Dostluklarına sâdıktır. Fakat bir mes'uliyet konusu olunca, hissî münasebetler hâkimiyetlerini kaybederler.

Tarihî istidlâl yolu ile demokrattır. Bu, sevki tabiisinden gelen bir demokratlıktır. Doğuştan cumhuriyetçi değildir; fakat parlementer sistemin müdafiidir. Hesaplı bir sertlik, lisanın tam hâkimi, kelime hazinesinin san'atkârı olarak memleketin yüksek menfaatlerine karşı samimi ve sâdıktır. Vakıaların kuvvetine bağlanır. Kitabında der ki, «Başkan yükseğe bakacaktır, geniş görecektir, görüş hudutları sonsuz olacaktır».

İnsan cinsi hakkında hayale kapılmadan, başkalarının gururunu okşamağı bilir. Askerlere iltifat etmekte, nişan dağıtmakta, sivilleri de memnun etmekte muvafak olur. Aşırı sol O'nu sevmez. Buna rağmen O, evrimci yönüyle, birçok salon evrimcilerinden daha üstündür. Sağın büyük kısmı O'nu destekler ve O'na tesir etmek yolları arar. Fikren liberal olarak, şahıs ve genel hürriyetler konusunda gayet titizdir.

Paraya kıymet vermez. Maddî şeylere iltifat etmez. Bazen merhametsiz de olabilir. Fransa'nın aşığı olarak, Devlet O'nun içindedir ve o devlet için yaşar.

Askerî bir dehâ, ileri görüşlü bir siyasî. Bu kader insanı, aynı zamanda bir meydan okuyucudur. Kendi itirafınca: «Hayatımın garip bir karakteristiği olarak, vaktiyle dostlarım olanlarla mücadele etmem icap etmiştir». Böylece, Genel Kurmaya, Mareşal Petain'e karşı cephe almıştır. Hamlet'i tekrarlar: «Büyük olmak, büyük kavga etmektir» der.

Sınaî ve mekanik harp usullerinde ve 1940 muhadesinde yanılmamış ve hepsinde: «Ben haklıydım» demiştir. Bütün büyük adamlar için vaziyet böyle olmamış mıdır? O'na göre bu hal, İskender'in «ümidi», Sezar'ın «mukadderatı», Napolyon'un «yıldızı» şeklinde tecelli etmiş; kendine has bir istidad, onları hakikatlerle karşılaştırıp, o hakikatlere hükmedebilmelerini neticelendirmiştir.

Herkes De Gaulle'ün hatalarından ziyade, basiretini hatırlamaktadır.

Açık Oturum..

55. Oturum

Türkiye Sosyalizmi.

OTURUMA KATILANLAR: **Biz — TİP Lideri — Solcu — Sosyolog — Tarihçi — İktisatçı — İlimci Profesör.**

BİZ — Memlekette özellikle, 27 Mayıs devriminden sonra sosyalizm gün geçtikçe genişleyen bir fikir hareketine sebep oldu. Hemen hemen her memlekette olduğu gibi bizde de bu fikirler yeni yetişen gençler, orta aydınlar arasında çok rağbet görüyor. Son yıllarda en çok basılan ve satılan kitaplar sosyalizme ait olanlardır. Biz bunu hem normal, hem de olumlu karşılıyoruz. Fikirlerin ortaya atılması ve tartışılması bir toplumun nefes alıp vermesi gibi canlılığını ve yaşadığını gösterir.

Fakirliğe, eşitsizliğe, adaletsizliğe karşı olan herkes kendisine sosyalist diyebilir. Ama bu hedefe varmak için tutulacak yol bir çoktur. Genellikle sosyalist deyimi, tekelci bir kavrayışla Marksizim'den başka doktrinler için kullanmayı red eden fikirler ve akımlar yollarını belirtmişlerdir. Bunlara göre sosyalizm bütün dünyada tektir ve hepsi ayni esasa ve ayni uygulama programına dayanır. Başlangıçta hemen hedefe varılamıyacağı için geçiş döneminde yumuşak metodlar kullanılabilir. Fakat varılacak son hedef bellidir ve bir tektir: Üretim araçlarının tüm olarak toplumun mülkiyetinde olması.

Sosyalist akımlar arasında birbirinden derece derece az ya da çok farklı birçok çeşitleri vardır. Meselâ memleketimizde düşün ve eylem plânında birbiriyle çarpışma ve çatışma haline girmiş iki ayrı sosyalist akım görüyoruz. Bunlardan başlıcası TİP etrafında toplananıdır. Bu partinin Genel Başkanı bu akımın ideolojisini yaratmaya çalışmaktadır. İkinci akım bunun karşısında olup taraftarları «Türk Solu» dergisi mihrakında kümeleşmiş gözüküyorlar. Şimdi her iki akım ideologlarını bu oturumumuzda dinleyeceğiz. Çağırımızı kabul etmiş olmalarından dolayı teşekkür borcumuzdur. Kendileri konuştuktan sonra, ya da konuşmaları arasında bizler de görüşlerimizi açıklıyacağız. Böylelikle çok enteresan bir fikir maçı yapmış olacağız.

TİP LİDERİ — **Sosyalist cephede düşün ve eylem plânında farklılık ve ayrılık olması yadırganacak, ya da bu cephenin parçalandığına ve güçsüzlüğüne işaret sayılacak bir olay değildir. Aksine sosyalizmin daha da güçlenmesine ve yayılmasına yarayan, özlenen bir harekettir. Varılacak hedefte bir ayrılık olamıyacağına şüphe yoktur. Çabalar bu hedefe en iyi varma yollarını araştırmaktan ibarettir.**

Yalnız bir noktayı işaret etmek iste-

rim:

Her doktrinde onu kuranın koyduğu kesin kurallara ve kalıplara - ki bunlarda bir nihaî gerçek vardır, buna din deyimiyle «hikmet» te denebilir - sıkı sıkıya bağlananlarla, buna nihaî gerçeğe ya da «hikmet» e varmak için çeşitli yollar arayan ve bu çerçeve içinde kesin kurallar ve kalıplara bağlanmadan fikrin tekâmül gücüne değer veren insanlar arasında ayrılmalar ve tartışmalar olmuştur. Eğer bu ayrılma ve tartışmalar önlenmiş ve kural ve kalıplar zorla kabul edilsin ve uygulansın denmişse o zaman o din ve doktrin insanlığın ve medeniyetin karşısına çıkmış; fikirlerin ve onları hayatta uygulama çabalarının normal özgürlük koşulları içinde serbestçe akımı mümkün olmuşsa o zaman da yaşayabildiği ve doğru olduğu ölçüde yaşamış ve hatta gelişerek mükemmelleşmiştir.

Bizim «Türkiye Sosyalizmi» diye memleketimize özgü, fakat demin de söylediğim gibi, nihaî hedeften ayrılmayan bir sistem taraflısı olmamız, sosyalizme yeni güç kazandırmak, onu Türk toplumuna gönül rızasiyle, seve seve kabul ettirebilmemiz içindir.

Biz, Türkiye sosyalizminden ne mânâ anladığımızı uzun boylu kitabımızda anlattık. Önce Türkiye'nin tarihî gelişimi üzerinde önemli ve olayların taşıdığı gerçekleri tam kavrayarak durmak lâzımdır. Türkiye kapitalist gelişme dönemine girememiş, bu dönemden önceki feodal devreyi de katıksız ve eksiksiz yaşayamamıştır. Batı toplumlarının tarihsel dönemeçlerini bir bir atlamamış olan bu memlekette sosyalizmin sınıf mücadelesi yaparken, karşımıza düşman olarak hangi sınıfları ve kimleri alacağımızı önceden iyi tayin etmemiz ve bilmemiz gerekir. Osmanlı İmparatorluğu devrinde ne toprak ne de sermaye ağası egemen bir sınıf teşkil etmemişti. Egemen sınıf başta padişah olmak üzere ilmiye, seyfiye ve kalemiye, yani sarıklı, asker ve mülkiye sınıflarına mensup yöneticilerden meydana gelen kadro, bir sömürücü bürokrat sınıftı. Pek eski tarihlerde bir ticaret sermayesi şeklinde giren Avrupa kapitalizmi 19. Yüzyıl başlarından itibaren imparatorluğu yarı sömürge durumuna sokmuştu. Bu da yönetici kadronun gelirleri üzerinde olumsuz etkenler yarattığından, bu kadro arasında reformlarla devleti kurtarmak fikri doğmuştur. Batıya dönüş ve onu taklit etmek gibi, geleneklere dönüş ve Batıya karşı geliş şeklinde başlıca iki akım bu reformlarda birbirine karşıt iki temel fikir olmuştur. Fakat bu her iki fikir de bürokrat sınıfın kendi arasında doğmuştur. Yapılan ihtilâllerden sonra egemenlik hep bu sınıfın elinde kalmış, diğer sosyal sınıflar ne iktidara geçebilmişler, ne de iktidara ortak olabilmişlerdir.

Cumhuriyetten bir süre sonra ağa - komprador ikilisi ceberut Osmanlı tipi devlet yönetimine karşı yüzlerce yılın halkta biriktirmiş olduğu hırslı duygulardan ve bu duygunun yarattığı tepkilerden yararlanarak bürokrat sınıfın yerine iktidara geçmiştir. Osmanlı devletinde yönetimci kadro, üretim araçlarına sahip olmamakla beraber artı - değeri ele geçirme imkânına hukukan sahipti. Önemli olan artı - değere sahip çıkma olanaklarını veren çalışma şartlarını düzenleme yetkisidir. Osmanlı devletinde yönetici kadronun tekelindeki yetkiler, kapitalist bir toplumda egemen burjuva sınıfiyle kıyaslanmayacak kadar genişti. Bize göre Osmanlı devletinde yönetici kadro, sui - generis egemen bir sınıftı. Bu sınıf zamanın zorunlu kıldığı ayarlamaları yapa yapa günümüze kadar gelmiştir. Şimdi politik mücadele bu sınıfla, ağa-komprador ikilisinin kurduğu cephe arasındadır. CHP Osmanlı tipi bürokrat sınıfı, DP ve AP'de ağa-komprador ikilisini temsil etmektedir. CHP ortanın soliyle sosyalist Türkiye'yi kurma çabasına girişmiştir. Başarı kazanır ve iktidara geçerse, Türkiye sosyalizmini de bu Osmanlı tipi bürokrat sınıfı kuracağından, tarihî çizgi değişmeyecek; Türkiye sosyalizme ulaşamayacaktır. Türkiye sosyalizminin davâsı ve mücadele hedefi, şimdi tarihsel egemen sınıf olan bürokratlarla ağa - komprador ikilisinin kurabilecekleri koalisyona karşı emekçi sınıfları, milli burjuvaziyi ve aydın kütleleri birleştirerek bir cephe kurmaktır. Bu bakımdan bizim davâmızda mutlak olarak özel sektörün tasfiyesi söz konusu değildir. Sömürüye, eşitsizliğe sosyal adalet-

sizliğe kesinlikle karşı koyacağız. Dış ticareti, bankacılığı ve sigortacılığı, büyük endüstriyi devletleştireceğiz. Fakat halkın yararına çalışan ve kalkınmamıza hizmet eden özel sektöre kucağımızı açacağız.

Bugün Türk toplumunda çeşitli çelişmeler var: İşçilerle patronlar arasında olduğu gibi. Fakat çelişmeler Amerikan emperyalizmi ve ortaklarını Türkiye'yi bağımlı bir ülke haline getirmeleri, tüm olarak sömürmeleri karşısında, ikinci derecede çelişiler haline gelmiştir. Özel sektörün kalkınma plânına bağlı, namuslu ve güvenli bir özel sektör olabilmesi, ağaların kompradorların, Amerikancı bürokratların dayanağı olan dış sermaye çevrelerinin ve bunların ağababaları Amerikan emperyalizminin, Türkiye'deki elini içimizden koparıp atmaya bağlıdır.

SOLCU — Sayın TİP Liderinin söyledikleri tıpa tıp düşüncelerini ve inançlarını mı yansıtıyor? Yoksa bir politikacı olduğu için mi taktik bakımından böyle konuşuyor? Tabiî burasını kestirmek bizim için güçtür. Kendilerinden de bunu soramayız. Demokratik usullerle iktidara geçmek yolunu seçtiklerine değinen beyanları da aynı ölçü altında değerlendirmek gerekir. Çoğunluk halkın oylarını alarak iktidar koltuğuna oturmak gerekince, nihaî hedefi, kendi deyimiyle davranışlarının «hikmeti» ni belirttikleri «Türk sosyalizmi» yoliyle, sosyalizme aykırı bir biçimde seçmiş olmaları normal karşılanabilir ve bir politika taktiği olarak akıllıca bir şey olabilir.

Ama sorunu bu açıdan değil de salt sosyalizm açısından ele alırsak, sayın Liderin, sayısız çelişiler içinde olduğunu ve eger tuttukları bu yolda samimi iseler, sosyalizme ihanet halinde bulunduklarını belirtmek gerekir.

Önce sosyalizmin varacağı nihaî hedefte açık bir sapıtma var ve bu sapıtma Türkiye'nin, kendileri tarafından savundukları davâya yarayacak şekilde değiştirilerek sunulmuş olan, tarihsel gelişmesine de uymamaktadrr. Şunun açık olarak söylenmesini, kamu oyuna duyurulmasını istiyoruz:

TİP, ya da onun adına konuşan sayın Lideri, sosyalizmin nihaî hedefinin «üretim araçlarının tüm olarak toplum mülkiyetinde olması» ilkesini kabul ediyor mu? Yoksa dış ticaret, bankacılık ve sigortacılıkla büyük endüstri dışında mülkiyetin özel kişiler elinde olmasından yana mıdır? Karma ekonomiden yana ise bunu Komünist Çin'in başlangıçta yaptığı gibi geçici bir zorunluk olarak mı kabul ediyor? Yoksa esas doktrini buna mı dayanıyor?

Sosyalizmi netilendiren tek faktör, üretim araçlarının toplum mülkiyetinde olmasıdır. Bu üretim biçiminin şu ya da bu ülkede olması, şu ya da bu yolla gerçekleştirilmiş olması, sosyalist üretim niteliğini değiştirmiyeceği gibi, bu üretim biçiminin dışında her hangi bir üretim biçimi de sosyalist üretim biçimi sayılamaz.

Sayın Lider, Türkiye'nin kendisine özgü tarihî ve mahallî şartlarından dolayı bir sosyalizm kurulacağını söylüyor. Marksist stratejistler tarafından tekrar tekrar yazılmış ve sosyalizme geçmiş olan ülkelerde aynı strateji ve taktiğin kullanılmış olduğu bilinmektedir. Fakat bu, hiçbir şekilde kurulacak sosyalist toplumunun, «Türkiye sosyalizmi» gibi sosyalizmden ayrı bir üretim biçimi ve toplum düzeni olacağı anlamına gelmez. Çünkü sosyalizm, nasıl bir yol izleyerek kurulursa kurulsun, üretim biçimi bakımından tektir ve her yerde aynıdır. Sosyalist devrim ise kapitalizmle ve kapitalist mülkiyet şekliyle mücadeledir; yani antikapitalist devrimdir.

Sayın Lidere göre antiemperyalist devrim sonunda, emperyalizmle birlikte komprador burjuvazinin komprador niteliği ve amerikancı bürokrat kesimin amerikancı niteliği ortadan kalkacak; fakat kendileri yaşamakta devam edecek ve özel sektör muhafaza edilecektir. Sosyalizmin ana meselesi ve hedefi, özel sektörü kökünden tasfiyedir. Antiemperyalist mücadele sonunda tamamen millî sermaye ile ku-

rulmuş sanayi, meselâ özel sektöre ait makarna fabrikası, ya da şekerleme veye konserve fabrikası, yünlü ipekli dokuma sanayii, trikotaj sanayii, toprak ve çini sanayii, ya da deri ve metal sanayii, cam ve camdan mamul eşya sanayii, komprador burjuvanın kompradorluğu ortadan kalktıktan sonra sosyalleşmiş mi sanılacak? Bunlar devletleştirilmiyecek mi? Sosyalist devrim, şehir ve köy burjuvazisi dahil, kapitalist üretim ilişkilerinin tüm olarak ortadan kaldırmaya yönelmiş olan devrimdir. Bir sosyalist için, halkın soyulması anlamı, ancak özel sektörün kalkmasiyle izah olunabilir ve o zaman, özel sektörün muhafazası saçma olur.

Sayın Liderin düştüğü önemli çelişilerden biri de, sınıf mücadelesi konusundaki antimarksist ve bence saçma görüşleridir. Önce şunu kabul etmek lâzım: Sosyalist devrim, ancak ve ancak sınıf mücadeleleri temeline oturur.

Türkiye'de egemen sınıfların başında bürokrat sınıfın geldiğini söylemek, sınıftan anlaşılması gereken manâyı kavramamak, ya da inkâr etmektir.

Sınıf devletle birlikte ortaya çıkar; daha doğru bir deyimle devlet ancak sınıflı toplumlarda olur. Osmanlı bir devlet ise mutlaka bir sınıfı olacaktır. Bürokratlar ise bu egemen sınıfın ideolojisini, hukukî, idarî ve askerî alanda gerçekleştiren bir üstyapı tabakadır. Bir sınıf değil, egemen sınıfın emrinde hizmet alan ve iş gören gruplardır.

Genel hatlariyle feodal bir devlet olan Osmanlı devletinde, padişahlık ile feodal Müslüman devlet başkanlığını teşkil eden hilâfet, bir şahısta birleştirildi. Osmanlı devleti, askerî, idarî, dinî ve aynı zamanda hukukî güçlerin padişahta toplandığı feodal bir devlettir. Hiç bir zaman feodal devlet bürokratları, feodal toplumun bir sınıfı olamaz. Ancak üretim araçlarına hukukan, ya da fiilen sahip olsaydı, egemen bir sınıf olabilirdi.

Sayın Lider Osmanlı feodal devleti bürokrasisini egemen sınıf kabul ediyor ve bu sınıfın Cumhuriyette iktidarını sürdüğünü söylüyor. Devrim, sınıfların iktidar mücadelesidir. Fakat Cumhuriyet nasıl bir demokratik devrimdir ki aynı egemen sınıf tarafından aynı nitelikte bir devlet kuruluyor?

Sayın Lidere göre, Cumhuriyetten sonra bürokrasi sınıfının CHP döneminde ekonomik temelini teşkil eden devlet kapitalizmidir. Yani bu sınıf egemenliği devlet kapitalizmine elkoyarak sürdürmektedir. Fakat bu da yanlış ve sınıf olarak tanımlanmaya yetmez. Çünkü bürokrasi sınıfı kapitalin sahibi değildir; işçi gibi ücretle çalışır ve artı-değere hukukan sahip değildir. Artı-değer, yâni kârın büyük kısmı, burjuva devlet vasıtasiyle burjuvazinin istifadesine sunulmuştur. Burjuvazi de bu değerin daha büyük kısmını bölüşmek için bürokrasiyi daha çok etkisi ve baskısı altına almaya çalışmaktadır. Sayın Liderin dediği gibi, Osmanlı

devletinden miras kalan bürokrat sınıf ile siyasî ve iktisadî çıkarlarını ve güçlerini yitirmiş olan sınıf ve tabakalar Cumhuriyetle birlikte yani siyasî haklara ve imtiyazlara kavuşmuş olan sınıf ve tabakalar arasındadır. Sadece bu da değildir: Emperyalizme bağlı iş birlikçi sermaye ve feodal kalıntılar, teokrasiyi bayrak edinerek, emekçi sınıf ve grupların sosyalizme giden yol üzerinde, kapitalizmin gelişmesi ile önemli bir güç haline gelen millî burjuvaziyi ve küçük burjuvaziyi kendi sınıflarına çekerek, şeklî ve Cumhuriyet yönetimi altında gayri millî yani bağımlı, lâik olmayan teokratik, gayri demokratik yani feodal kurumların ve ideolojilerin egemenliği yolunda bilinçli ve sistemli olarak çaba göstermektedirler.

Sosyalizmin kuruluş yolu, bu çabayı etkisiz hale sokmak ve bütün aracıları ağa - komprador ikilisi yanında millî burjuvaziyi üretim araçlarındaki özel mülkiyeti tamamen tasfiyeye yönelmiş emekçi - aydın kütlelerinin elbirliği edeceği bir direnmeyi başarmaktır. Türk sosyalizmi diye ayrı bir sosyalizm olamaz. Bu, sosyalizme açık bir ihanettir.

TİP LİDERİ — **Kısaca cevap vermek isterim. Tarih görüşümüzde ve Türk sosyalizmi konusunda anlayışımızda en ufak bir çelişme yoktur.**

BİZ — Müsaade ederseniz, sayın misafirlerimiz; konu hakkında bizi gereği gibi aydınlatmak lûtfunda bulundunuz. Metodumuza göre tartışmanın karşılıklı bir diyalog haline gelmemesi için önce söz almış olan arkadaşlar konuşsunlar; sonra zamanımız kalırsa size de konuşmanız için rica ederiz. Söz, Sosyoloğundur.

SOSYOLOG — **Öyle bir konu açıldı ki, Oturumunuzda uygulanmasına sıkı sıkı bağlandığımız usule uyarsak, yani 10 dakikadan fazla konuşmayacaksak, konuşmamam daha iyi.. Özetleyelim çabası içinde söylediklerimiz bir muamme halini alacak. Bunu göz önüne alarak bu toplantımızda susmayı tercih ediyorum.**

BİZ — Haklısınız sayın Sosyolog; fakat Oturuma katılanların hepsi sizin özet halindeki konuşmalarınızdan ne demek istediğinizi kavrayacak arkadaşlar ve misafirlerimizdir. Sizin de özlü ve kısa konuşmak meharetiniz de hepimizin bildiği ve hayran kaldığı birşey.. Lütfen susmayınız da, değerli görüşlerinizden yararlanalım.

SOSYOLOG — **İltifatınıza teşekkür ederim. İşin esasına girmiyeceğim. Yani sosyalizmin «üretim araçları tüm olarak toplumun elinde olmalıdır» mı demek olduğu, yoksa eşitsizliğe, adaletsizliğe son vermek ve üretim araçlarına sahip olmanın doğurduğu üstünlükleri eşitsizlik ve adaletsizliğe araç yapmamak hedefine mi yöneldiği çok uzun konuşmayı ve tartışmayı gerekli kılan bir konudur. Bana kalırsa asıl bunun üzerinde durmalıydık. Bir başka Oturumumuzda ele alırsak çok yerinde olur. Bunu teklif ediyorum.**

Fakat bugün dinlediğimiz iki sosyalist misafirimiz birtakım görüşler ortaya attılar ve aralarında kesin ayırım olan iki sosyalist gibi gözüktüler. Bundan dolayı konuyu bu çerçeve içinde sınırlamak zorundayız.

Sayın TİP Lideri ve sayın Türk Solu temsilcisi, birbirinden sanki ayrı imiş gibi gözüküyorlar ama, doktrinlerine temel yaptıkları adına bilimsel sosyalizm denen marksizmin felsefesinden hiç ayrıldıkları nokta yoktur. Hepimizin bildiği gibi tarihî maddecilikten ibaret olan bu felsefeye göre, toplumlar üretim araçlarına el koymuş sınıflar vasıtasiyle idare olunur, ve tarihin her devrinde bir sınıf vardır. Toprağa ve onu işletecek vasıtalara özel olarak malik olma şekli meydana çıkınca, devlet de meydana çıkmıştır. Her devirde devletin idaresi, ekonomiye hâkim olan bir egemen sınıf elindedir. Devletin şekli, hukuk, kanunlar, örfler, âdetler hep bu sınıfın çıkarına uygun şekiller alır. Harplerin, ihtilâllerin, buhranların, daha kısa bir deyimle tarihsel bütün olayların nedeni, doğurucu ve yürütücü gücü, sınıf kavgasıdır.

Marksizmin temel felsefesini, tarih ve

topllum görüşünü çok kaba çizgileriyle böylece belirttikten sonra her iki sosyalist misafir konuşmacının bu görüşe, fenatik din adamlarının Kur'an'da yazılanlardan başka gerçek olamıyacağına inandıkları gibi, bağlandıklarını söyleyebilirim. Sayın TİP Lideri, Osmanlı devrinde aramış taramış, Marksın anlattığı şekilde üretim araçlarını elinde tutan egemen bir sınıf bulamayınca, ne yapsın dinden çıkacak değil ya, Marksın dediğine uygun olsa olsa «kapıkulu» sınıfı olur demiş; ona çok daha önceleri bizlerin «kapıkulu» dediğimizi de düşünerek, böyle derse belki marksizm olmaz endişesiyle «bürokrasi» sınıfı adını takmış.

Bir sınıf bulundu ama, bakalım onu nasıl Mark'ın anlattığı ve tarif ettiği kılıfa koymak mümkün olacak? Sayın TİP ideoloğunun tarihî olayları değiştirmeye ve olanları olmamış farz etmeye kadar giden yakıştırmalar* yapması bir zorunluktan doğduğu anlaşılıyor. Kapıkulunun Maks'a uygun bir sınıf olması için üretim vasıtaları mülkiyetine sahip olması ve artı - değeri sömürmesi lâzımdır. Kapıkulunda bu yok. Zorbalık hâkim. Artı - değeri sömürüyor, gasbediyor. Sayın ideoloğumuza göre bunun önemi yok; hukukan onda ya, diyor. «Önemli olan artı - değere sahip olanaklarını veren çalışma şartlarını düzenleme yetkisidir». Oysaki kapıkulu bunu da yapmamış. Yapmamış ama, artık bir sonuca varmak, doktrine marksist temele bağlamak için tarihin bu kadarcık değiştirilmesi çok görülmemeli.

Sayın Lider, Osmanlı devletinin son nefesinde girişmek zorunda kaldığı reformların nedenini de marksist görüşe uygun düşsün diye, egemen sınıfın artı - değer kaybına bağlamış. Bunun için bu değeri olayların akışı içinde azalmaya götüren bir neden bulmaya çalışmıştır. 19. Yüzyıl başlarından itibaren Avrupa kapitalizmi Türkiye'yi yarı müstemleke, açık pazar haline koyunca artı - değer azalmış; yani üretilen malların fiatları düşmüş; bunur üzerine egemen sınıf reform, yani batılı laşma ihtiyacını duymuş!. Bir davâ savu nan kimsenin, bazı spekülasyonları ola bilir ama, tarihi herkesin gözü önünd böylesine değiştirmesi akıl alır şey değil dir. Osmanlı devrinde neden reform v batılaşma ihtiyacı doğduğu belli: Askerlikte yenilmişiz, Avrupa yeni silâh kullanıyor ve yeni ordular kurmuş, bizi eziyor. Bunu önleyelim, Avrupa'ya karşı çıkalım diye reformlara girmişiz. Bu gerçek bile Osmanlı devrinde egemen sınıfın üretim araçlarına değil, savaş araçlarına bağlı bir sınıf olduğunu göstermeye yeter. Keşke üretim araçlarına bağlı olsaydı.. O zaman üretim teknolojisinde reform, sanayileşme, millî iktisat filân gibi hareketler olur ve batmaktan kurtulurduk. Bizim kapıkulu, silâhımız Avrupalılar gibi olursa onları yeneriz sanıyordu. Oysaki Avrupa yalnız silâhla değil, ekonomisi ve herşeyile kuvvetlenmiş, yepyeni bir âlem olmuştu. Biz onun üstünlüğünü uzun yıllar hattâ bir bir buçuk asır yalnız silâhında sandık. Ama tarihi olduğu gibi kabul ederse, ideoloğumuz nasıl üzerine binasını kuracak? Olur mu böyle şey? Ne yapsın? Zorlukla işlenen suçlarda bile insanlar mazur görülüyor. Bir marksist ideolog için «tarih böyledir» demek de pek fazla suç olmasa gerek. Çünkü peygamberleri Maks da aynı şeyi yapmış; yalnız tarih böyle olmuş demekle kalmamış, gelecek tarih de böyle olacaktır, demiştir. Aradan yüz seneye yakın bir zaman geçtiği halde Onun yolunda yürüyenler ayni şeyi yapıyorlarsa, kutsal saydıkları bir vazifeyi yerine getiriyorlar.

Avrupa kapitalizminin Türkiye'yi istilâsı artı - değeri azaltmak şöyle dursun - sanayi istisna edilirse - bu değerin en büyük kaynağı olan ziraat mallarında fiatları yükseltmiştir. Hiç para etmeyen birtakım mallarımız para etmiş; özellikle sanayileşmiş Avrupa memleketlerinin ham madde ve gıda maddesi ihtiyaçlarını henüz Denizaşırı memleketlerden yeteri kadar sağlayamadıkları 19. asrın ortalarına kadar Türkiye ihracatında üreticiye ve aracıya büyük ölçüde yeni artı - değerler doğmuştur..

Sayın TİP Lideri marksizmin iman esaslarına bağlanmadan, tezini ortaya atsa daha kuvvetli olurdu. Hem bilimsel, yani ideoloji bakımından, hem de politikasının toplumda ve toplumu yöneten kadroda doğurduğu kuşkuları azaltması bakımından. Çünkü tezinde, hiç marksizme kaçmasa, inanılır gerçekler vardır.

Yalnız Türkiye değil, her memleket için ayrı ayrı sosyalizmler vardır. Tarih görüşünde de esasta yanılmamaktadır: Osmanlı devrinde, egemen sınıf «kapıkulu» dur. Buna «Bürokrat» adını takmak hiç yakışık almaz. Çünkü bizim kapıkulu «bürokrat» değildir ve ancak Tanzimat'tan sonra bu yola girmiştir. Fakat adın önemi yok; mesele bir egemen sınıfın var olduğudur. Bunun bütün sosyal sınıflara - feodallara ve burjuvaya - karşı olduğunu kabul etseydi, «sui-genere» olduğunu belirtmesi manâ kazanmış olacaktı. Sayın Liderin, «Bütün üretim araçlarının toplum mülkiyetinde olması» şeklinde özetlenen tezden ayrılması ve sistemine bir yumuşaklık getirmesi de güzel ama, bunun bir politika tavizi olduğu kokusu var.

Bana ayrılan vakti tamamladım. Bunun için Türk Solu temsilcisine cevap veremiyeceğim. Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki, bu sayın misafirimiz, yüzde yüz marksist görüşten ayrılmamış olması dolayısiyle kendisine vereceğimiz cevaplarla fikirlerini değiştireceğini sanmıyorum. Eğer sosyalizm ve faşizm konusu ayrı bir toplantımızda ele aılnır ve kendileri de o toplantıya katılırlarsa münakaşaları o zaman yaparız.

TARİHÇİ — Bizde marksistlerin Türkiye realitesini kavrama bakımından gösterdikleri şaşılacak derecede yanlışlıkların nedenini bugünkü konuşmalarda daha iyi anladım. Bana kalırsa bizim marksisler, yalnız Türkiye realitesini değil, Marks'ı da adam akıllı kavrayamıyorlar. Marks, tarih felsefesi ve sosyal olayların izahı bakımından ilme çok dikkate değer yeni şeyler getirmiş ve bir görüş altında ona hizmet etmiştir Onun vardığı yargılarda ve bilimsel sosyalizm adı verilen spekülâsyonlarında ha talara düşmesi, yaşadığı zamanlarda ilmin henüz emekleme devrinde olmasından ve aynı zamanda Marks'ın kapitalizm döne mine girmiş ve gelişmelerini bu düzen içinde yapmakta bulunmuş toplumlara o zamanki güdük ilim ışığiyle bakmış bulunmasındandır. Aradan yüz yıl geçti; dünya değişti; ilim kemâlini buldu. Marks'ın söylediklerine körü körüne inanan ve buna göre bulundukları toplumun sorunlarına çözüm yolları arayanlar, bence geri kafalı, fenatik ve toplum için zararlı insanlardır.

Ben Türk Solu temsilcisinin ideolojisinde temel yaptığı bir noktaya değinmek istiyorum: Ona göre Osmanlı devleti feodal bir devlettir. Bu terimi kullanırken de gözünün önünne Batı feodal devlet tipi geliyor. Toprak sahibi derebeylerin kurduğu küçük devletler, onların üstünde toprağa sahip olmayan, fakat askerî gücü elinde toplayarak feodal devletleri kanatlarına altına almış, başında bir kral, ya da imparatorun bulunduğu merkezî devletler. Derebeyi bir sınıftı; fakat krallar ve imparatorlarla etrafında toplananlar bir sınıf değildi. Feodalite devrinde bu sınıftan gayrı burglarda, ya da büyük şehir ve kasabalarda, özellikle limanlarda bir de burjuva sınıfı mevcuttu. Burjuva özellikle feodalizmin son devirlerinde, kıt'aların keşfinden sonra güçlenmiş ve egemen sınıf olma yoluna doğru yönelmişti. Avrupa'da merkezî devletlerin ne feodallere, ne burjuvalara karşı bir tutumları yoktu. Tersine iktidarı doğrudan doğruya olmasa bile, onlarla paylaşıyor ve bu sınıfları koruyordu.

Osmanlı devleti, Avrupa feodal devletlerin bu temel yapılarına karşıydı; hem feodale hem burjuvaya düşman olmuş ve politik ve ekonomik iktidarlarını sıfıra indirmek suretiyle onları tasfiye etmişti.

Osmanlı devleti üretim araçlarına el koymuş ve çıkarlarına göre politik iktidarı yönetmiş bir sınıf devleti değildi. Osmanlı milletinin ve özellikle bu millet arasında çok zaman azınlık baskısı altında bırakılmış Türk milletinin devleti de değildi. Bu karakteriyle ne Avrupa'da feodalizmin egemen olduğu devirlerde feodal devlet, ne de kapitalizmin hâkim olduğu devirlerde burjuva devleti olamadı. Bu tarihî gerçeğe göre, sayın Türk Solu temsilcisinin, Osmanlı devletini idare eden kapıkulu sınıfına, ya da sayın TİP Liderinin deyimiyle bürokrasi sınıfına, markist açıdan üretim araçlarına el koymuş egemen sınıfın organları gibi bakmak temel-

den yanlıştır.

Osmanlı devletinde kapıkulunun marksist anlamda bir sınıf olmadığını noktasına ben de katılırım. Sayın TİP Liderinin mutlaka bu zümreyi sınıf yapmaya, sonra da tarihî olayları sınıf çıkarları ve mücadelesi açısından nedenlere bağlamaya çalışmasını doğru bulmuyorum. Kapıkulu, marksist anlamda bir sınıf değildir ama, devlet kurmuş bir toplumda egemen, daha doğru deyimle devleti yöneten bir sınıftı. Avrupa'da olduğundan bütbütün başka bir toplumuz biz. Hindistan, İran, Arap memleketleri, Endonezya ve başkaları da hem bizden ve Avrupa'dan, hem de çok defa birbirlerinden farklı ve ayrı toplumlardır. Ötekileri bırakalım da kendimize bakalım:

Devlet idaresi kapıkulu elinde bulunan toplumlarda bu sınıfın bir ideolojisi yoktur. Başka her sınıfın kendine göre bağlandığı ve savunduğu bir ideolojisi olur. Kapıkulunun olmaz. Bir zamanlar teokrasi, bir zamanlar demokrasi, bir zaman lar da sosyalizm yolunda olabilir. Yeter ki iktidarı ellerinde bulundursunlar. Osmanlı devrinde kapıkulu teokrattı; dine ve padişaha bağlıydı. Cumhuriyet devrinde demokrat, lâik oldu ve padişahı başından atabildi. Yarın gerekirse sosyalizm bu sınıfın ideolojisi olabilir.

Bir noktada sayın Türk Solcusuna katılıyorum: Devrimler egemenliğin bir sınıftan ötekine geçmesi hareketleridir. Feodal sınıftan burjuvaziye, ondan proletaryaya geçmesi gibi. Ancak bu hareketler, sosyal sınıfları teşekkül etmiş, ya da tarihî dönemlerde belirli sınıfların doğup egemenliği aldığı memleketlerde olur. Yoksa egemenlik henüz kapıkulu elinde olan memleketlerde olmaz.

Ancak Türkiye, Batı ile içli dışlı olarak Batı medeniyet âlemine karışmaya ve teknolojide onun izinde yürümeye çalışarak, demokratik rejimi yürüterek kapıkulu iktidarlarına bağlı kalmaya tarihin kendisini zorladığı şartlardan kurtulma yolundadır. Avrupa'da birbiri arkasından, yüzyıllar boyu fasılalarla yaşanmış sınıf devletleri devrini ve bu devirlere bağlı ideolojik ve sınıfsal mücadele sarsıntılarını şimdi birkaç on yıl içinde tamamlamak ve kendine bir yol çizmek zorunluğu karşısında kalmıştır. Marksist olsun, antimarksist olsun, Türk sosyalistlerinin herşeyden önce Türk olduklarını daima hatırdan çıkarmamalarını ve Türkiye realitesini iyice kavramaya çalışmalarını temenni ediyorum.

Bu açıdan «Türk sosyalizmi» adı altında sayın TİP Liderinin ideologluğunu yaptığı akımın saplantı önyargılar etkisinden kurtulması ve bize özgü yollar üzerinde realist açılardan araştırmalar yapmaya çalışması, memleketimiz için hayırlı olacağı inancındayım.

BİZ — **Vaktimiz çok daraldı. İktisatçı ve İlimci profesör arkadaşlarımız söz almışlardır. Kendilerinden mümkünse kısa konuşmalarını rica ediyoruz.**

İKTİSATÇI — Sosyalizm ve Türk sosyalizmi bahsi konuşulunca bunun bir Oturuma sıkıştırılması hiç doğru değil.. kısa da olsa, konuşmalar tartışmasız kalırsa ne faydası var? Biz bu Oturumlarla memleketimiz fikir hayatında yepyeni bir çığır açtık. Yarenlik edelim, boş vaktimizi fikir sporiyle dolduralım diye toplanmıyoruz. Tartışmalarımızla memleket davâlarına yararlı olmaya çalışıyoruz. Kaç defa şahsen parlemento ve hükûmet üyeleri arkadaşlarımdan «Açık Oturumlarınızdan yararlanıyoruz» sözünü işittim.

Eğer bir başka toplantı yapılmıyacaksa kısaca sosyalist konuşmacıların ileri sürdükleri emperyalizm ve Amerika emperyalizmi hakkındaki görüşümü açıklayayım.

BİZ — **Görüyoruz ki bu çok önemli sorun üzerinde konuşma ve tartışmalar bir Oturumda bitmiyecek. İlimci profesör arkadaşımızın da değerli görüşlerini yeteri kadar açıklamaya vakitleri olmayacak. Uygun görürseniz, gelecek ay Oturumumuza bu konuyu ayırmak üzere toplantıya son verelim.**

HERKES — Muvafık.

BİZ — **Hepinize ve özellikle misafir konuşmacılara teşekkür eder ve Toplantıyı kaparız.**

Kâğıthane mesiresinin eski hâli.
(Londra'da 1862'de basılmış Thomas Allom'un bir gravürü)

İstanbulun Meşhur Semtleri:

KAĞITHANE

Selâhaddin DEMİRKAN

BİRKAÇ arkadaşla İstanbul'un bugünkü sosyal durumuyla bundan elli ve yirmi yıl evvel ki durumları üzerinde duruyor, arada kıyaslamalar yapıyor; Belediye sınırlarını hayli aşan çeşitli yapılarla sayısı üç milyona yaklaşan nüfus durumunun meydana getirdiği ve getireceği problemler üzerinde duruyorduk. Bu arada şehrin civarında bulunan köy ve mesirelerindeki problemleri sayıp dökerken birçok isimler arasında Kâğıthane köyü ve vadisi de söz konusu oluyordu. Köye sık sık gittiğim ve 50 yıl evvelki durumunu da bildiğim için bugünkü problemlerin üzerinde durmaya karar verdim ve önce tarihini inceledim. Bu yazıdan sonra —vadinin bugünkü problemlerini— inceleyeceğim.

KÖYÜN COĞRAFÎ DURUMU

Kâğıthaneköyü idarî bakımdan Şişli ilçesine bağlıdır ve bugün bir Belediyedir. Şişli ile köy arasındaki mesafe 4 km. dir. Her türlü taşıt vasıtaları ile şehre bağlıdır. Köyün bulunduğu saha bir vadidedir, etrafı yüksek tepelerle çevrilidir. Vadiden geçen Kâğıthane deresi kaynak-

larını kuzeyden alır ve Silâhtar mevkiinde Haliç'e karışır. Şimdiki Belediye sınırları içine giren civar tepeler gecekondularla doludur ve şu mahallelerden ibarettir: Hürriyet, Çağlayan, Gültepe, Çeliktepe, Yahya Kemal ve Ortabayır. Eski köyün bulunduğu sahada 20 yıl evvelki nüfus sayısı 2 bin iken, bugün 11 bine yükselmiştir. Öteki mahalleleriyle bu nüfus sayısı 90 bini bulmaktadır.

TARİHTE HALİÇ VE KÂĞITHANE

Bizanslılar zamanında Haliç'e Hrisokeres denilirdi. Şimdiki Silâhdar mevkiinde Haliç'e karışan iki dere vardır: Alibey Deresi, Kâğıthane Deresi. Bunlardan birincisine Barbirus, ikincisine Siderus denilmekteymiş. Tarihçi Starobon'a göre Haliç'e Hrisokeres yani Altın Boynuz denmesinin sebebi, ismi gerçekten iki derenin birleştiği yerde meydana gelen coğrafi şeklin geyik boynuzuna benzemesiymiş. Buna sonradan Fransızca aynı manâya gelen Corne d'Or denmiştir.

Bizim sevimli seyyahımız Evliya Çelebi, Seyahatnamesinin birinci cildinde (Padişahlara mahsus bağ ve bahçeler) bölümünde şöyle yazıyor:

1 — Kâğıthkane'de Mîrgün Bahçesi

Alibeyköyü mesiresi, geniş bir ağaçlı dere içinde kırk evli bir câmili, yetmiş seksen kadar çınar ağaçlariyle müzeyyen gün görmez bir mesiredir.

2 — Lâlezar mesiresi

Kâğıthane lâlesi namiyle meşhur olan türlü lâleler bunda nasıl olur. Lâle vakti bu mesireyi görenin aklı perişan olur.

3 — Emirahır kasrı mesiresi

Kâğıthane nehri kenarında bir çimenlikte ahşap bina bir kasrı Zîbâdır. Âli Osman padişahlarının saray atları burada çayırlar. Sultan ahırının âmiri burada oturur. Yeryüzünde eşi bulunmaz bir mesiredir. Nice büyük çadırları vardır. Burada hasıl olan yulaf, tirfil, yonca, ayrık, karaferik gibi çimenler başka diyarda bulunmaz. Meğer Erzurum'da Pasin sahralarında, Muş, Soğanlı, Bingöl ovalarında, Van'da ve Tercan sahralarında ola. En zayıf bir at bu çimende on beş gün otlasa semiz olur.

4 — Kâğıthane mesiresi

Arap, Acem, Hind, Yemen, Habeş sahraları arasında eşi bulunmayan bir mesiredir. Hava ve suyunun güzelliği fevkalâdedir. Karadeniz Boğazına yakın Levend Çiftliği isimli derelerden akan tatlı suyu vardır ki bütün çamaşır yıkayanlar orada gömlek ve elbiselerini yıkarlar. Sabun sürmeksizin ikinci defada temizlenir.

Bazı Hind tüccarları mallarını bu Kâğıthaneye getirerek bir kere suya batırmakla kifayet eder. Bu nehrin iki tarafı çınar, kavak ağaçlariyle süslüdür. Tatil günleri nice bin genç ihtiyar ve âşıklar buraya gelip eğlenirler. Bazıları nehre girip yüzerler. İki tarafta olan ağaçların kökleri su içinde balık ağı şebekesine dönmüştür. Bazı canların ayağına ol kökler geçip (hay beni deniz maltası tuttu) diye feryad edip korkularından boğulurlar. Gayet sakınmak lâzımdır. Nice bin güzel vücutlu delikanlılar ibrişim futalara sarılıp balıklar gibi yüzerler. Saz ve sözün haddi pâyanı yoktur. Burada bir Oda Acemi oğlaniyle bir acemi çorbacı hükûmet ederler. Ve Baruthane üzere hizmet ederler.

5 — Zergerân teferrücgâhı

Bu Kâğıthane çimenzârında kırk senede bir Zergerân esnafı (Kuyumcular) toplanıp eski Kanunî Süleyman Han üzre yirmi gün sohbet ederler. Âli Osman diyarının bütün kuyumları bu eğlenceye yardım eder. Üçyüz kese kadar masraf olur. On iki bin kadar, türlü mezheplere mensup şeyhler büyük bir cemiyet teşkil ederler. Bizzat padişah dahi burada çadır kurarak kuyumcubaşıya on keselik bir hediye vermek Kanunî Süleymanîdir. Zira Süleyman Han şehzadeliği zamanında Trabzon şehrinde Rum Kostantin'e talebe olup zerger (kuyumcu) olmuştu. Anın için padişahlığı zamanında Saka çeşmesi yakınında kuyumcular dükkânı bina edilmiştir. Kuyumcular halifelerinden iptida on iki halife padişahın sonra şeyhülislâmın, sonra diğer vezirlerin ellerini öperler. Sonra Kuyumcubaşıların cevherlerle donatılmış türlü hediyeyi Sultana takdim eder. Bu Kâğıthane vadisinde beş altı bin çadır kurulup orası bu yirmi gün esnasında âdem deryası kesilir.

Kâğıthane'de 200 kadar bağlı evler vardır. Daye Hatun'un bir de camii şeri-

fi vardır. Kefere zamanında burada kâğıt imaline mahsus kârgir kubbelerle yapılmış bir (Kâğıthane) varmış. Hâlâ su dolaplarının yeri Daye Hatun camiinin altında görünür. Harap ise de sehli imar ile baruthane olması mümkündür. Bu mahalde nehrin iki yanında tâ tahta köprüye kadar büyük çınarlar vardır.»

KÂĞITHANE'nin asıl tarihteki şöhreti, Osmanlı tarihinin kendine göre parlak bir devri olan Sultan Üçüncü Ahmet zamanında ve 1720-1730 yılları arasında geçen ve adına Lâle Devri denen dönemde yükselmiştir. Ahmet Refik (Lâle Devri) isimli kitabında da şöyle anlatır:

«Kâğıthane, İstanbul'un fethinden beri Türklerce gezi ve eğlenme yeri seçilmişti. Burada Bizanslılardan kalma kâğıt fabrikası vardı. Kanunî Sultan Süleyman zamanında birçok ağıllar tesis edilmişti. Kâğıthane'den en ziyade istifade edilmeye Onyedinci Asırda başlanmıştı. Dördüncü Murat zamanında Kâğıthane en meşhur gezinti yerlerinden sayılırdı. Kâğıthane Deresinin kenarındaki çınarlar derenin berrak sularını yeşil gölgelerle şenlendirdikleri zaman, çayırlara yüzlerce çadır kurulur, ahali, güruh güruh Kâğıthane'ye dökülürdü. Buradaki safalara nezaret etmek üzere Dergâhı Âli'den dört Oda Yeniçeri çorbacısı tayin olunur, ara sıra Yeniçeri Ağası da gelir, ortalığı teftiş ederdi. Geceleri her çadırdan çıkan cenk ve rübab, santur ve tambur, ud ve kanun sesleri, zurna âvazeleri ortalığı çınlatırdı.

«Kâğıthane'nin asıl parlak zamanı Sadrâzam (Başbakan) Damat Nevşehirli İbrahim Paşa zamanındadır. Bu devirde Eyüpsultan civarı gayet rağbet görmekteydi. Bahariye sahillerinde muhteşem saraylar vardı. Kâğıthanede de bunlardan

(Barış: 124)

daha güzel kâşaneler, köşkler yapılmalıydı. Devrinin bilgili mühendislerini bu vazifeye memur etti. Önce Kâğıthane Deresinin aktığı yeri temizletti. Mimarlar ve ustalar birlikte çalıştılar. Derenin eski mecrasını değiştirdiler. Dere Bahariye sahillerini takip ediyordu. İbrahim Paşa, Kumbarahane tarafında da eski mecradan daha geniş ve muntazam bir mecra açtırdı. Nehrin kenarına otuz sütun diktirdi, bu sütunların üzerine bir (kasrı hümayun) inşa edildi. Kasrın önüne gayet cesim bir havuz yapıldı. Nehrin havuza döküleceği mahalde cesim setler, mermer teknelerle çağlayanlar vücude getirildi. Cesim havuzunun ortasına yapılan ejder ağızlı fiskiyenin suyunu bu suretle temin etti. Havuzun içinde ayrıca iki fiskiye, nehrin kenarına da iki çeşme yapıldı.

«İşçiler gece gündüz çalışıyorlardı. Bu kadar büyük inşaat iki ayda tamamlandı.»

İbrahim Paşa Sa'dâbâd'ı tamamladıktan sonra açış törenini pek parlak surette yaptı (27 Şevval 1134 - 1721).

Sa'dâbad'ın inşası mühim bir hâdise olmuştu. Sefirler krallarına yazdıkları raporlardı bu muhteşem kasırdan bahsettikleri gibi, Paris'te yayınlanan Mercure gazetesi bile buna dair yazılmış bir mektubu yayınlıyordu.

Bu muhteşem eğlenceleri asıl şenlendiren bir çiçek vardı: **LÂLE.**

Ahmet Refik bu çiçek için şöyle diyor:

«İstanbul'da peyda olan lâle merakı hemen bütün âleme yayılmıştı. Avrupa'nın her köşesinde İstanbul'a muhtelif cinste ve renkte lâleler getiriliyordu. İran'ın Lâlei Duhterî'sine, İstanbul'da Mahbub lâle ismi verildi. Bir soğanı beşyüz ilâ bin altın, Rummanî lâle de dört yüz altına satılmıya başlamıştı. Nihayet bu fiat çok görüldü, Mahbub lâle için bin kuruş narh konuldu. Daha sonra, sefirlerden biri Tacı Kayser namiyle bir lâle getirdi, soğanı bir müddet sonra kayboldu. Lâlenin zerafeti, rengi, taraveti o derece alâka çekti ki, İbrahim paşanın emriyle bütün sokaklara tellâllar çıkarıldı. İstanbul'un her köşesi arandı; fakat soğanı bulmak mümkün olamadı.»

LÂLE DEVRİNİN SONU

Her bahar İstanbul'da buna benzer muhteşem eğlenceler devam ederken halk arasında da alttan alta dedikodular akıp gidiyordu. Nihayet birgün Patrona Halil isminde bir âsi meydana çıkıyor; topladığı ayak takımiyle müthiş bir isyan hareketi çıkarıyor ve bütün Sa'dâbad'ı olanca haşmetiyle söndürüyor.

Karaağaç'tan Bahariye'ye içeriye doğru iki taraflı devlet büyüklerinin zevk hislerine ayrılmış köşkler, bahçeler, lâlelikler, fiskiyeler, velhasıl zihninizde, hayalinizde ne tasarlarsanız buradaydı.

BUGÜNKÜ KÂĞITHANE'YE GELİNCE...

49 numaralı Taksim - Silâhtar otobüsünden indiğim zaman, burnuma acı kokular geldi. Kâğıthane Deresinin sularına baktım, simsiyahtı. O (gümüş cedvel) yerine şimdi ortasında adacıklar peyda olmuş; durgun ve mahzun bir dere kalmıştı. Kahvede yeni tanıştığım köyün yerli halkından yemişçi Ahmet Karaca yana yakıla anlattı:

«— Nerede o eski günler beyim! Anlatmaya kalksam roman olur. Şimdi görüyorsunuz, çok kalabalık olduk, topraklarımız parçalandı, rastgele buraya yerleştiler ve yüzlerce de fabrika kuruldu. Hele deremizin durumunu sormayın. Birkaç tatlı menba suyumuz vardı. Şimdi yalnız Terkosa kaldık. Eski ailelerden de pek az kimse kaldı. Hepsi dağıldılar.»

Ahmet Karaca'nın ifadesine göre, köydeki eski ailelerin şimdiki sakinlerinden Süleyman Emrah, Selim Eser, Vahdet Güven ve Kâzım Cendere var. Bu zatlarla görüşmek kısmet olmadı. Fakat hiç birinin aile şeceresi olmadığını söylediler.

O eski Sa'dâbad çeşmelerinin yalnız bir kaçının mermer kitabeleri kalmış. Bunlardan birisi Belediye binasının yanındaki sokakta duvara dayalı duruyor. Taştaki yazıya göre, çeşme Üçüncü Mustafa zamanında yapılmış ve sonradan (Selim Hanı cihanın validesi Mihrişâh Sultan tarafından) tamir ettirilmiş. Tarihi 1209 (1794).

1943'lerde buraya geldiğim zaman Çağlayan köşkü henüz duruyordu. Hattâ fotoğraflarını da almıştım. Fakat ne yazık ki şimdi onları bulamadım. Bu son tarihî kasrın yerinde şimdi askerî binalar var.

Köyün tarihine dair bu kısa bilgilerden sonra, asıl bence önemli olanı şimdiki sosyal, ekonomik problemleridir ki, bunlar üzerinde yapacağım incelemeleri de ayrıca yazacağım.

Şimdilik şu kadarını söylemeliyim:

Kâğıthane'nin bugünkü durumunda nüfus, yerleşme, toprak ve çiftçilikten tamamiyle ayrılma ve bir sanayi bölgesi haline gelme problemleri vardır ve nüfus gittikçe artmaktadır. Bugün 90 bindir. Yurdun her bölgesinden gelenler arasında, sadece Türkçe konuşmaktan başka, aynı belediye sakinleri olmak bakımından duygu ve düşünce birliği henüz mevcut değildir. Köy toprakları 1252 (1836) tarihli bir Fermanla köy tûzel kişiliğine bağışlanmış, meradan başka çiftçilik yapan 80 aileye o zamanki geçim şartlarına göre toprak verilmiştir.

1951 de köye gelen Arazi Tahrir Komisyonu 172 aileye 15 er dönüm toprak vermiş ve ayrıca 7 bin dönüm de mera olarak ayırmıştır. 1954'de yeni gelenlerle her sene artan nüfus gerek mera arazisi gerek özel kişilere ait topraklar üzerinde gecekondular yapmaya başlamışlardır. Aynı yılda da ayrıca küçüklü büyüklü fabrikalar kurulmaya başlanmıştır. Bugün mevcut fabrikaların sayısı 250'ye yakındır.

1954'te gelen Kadostro Heyeti henüz çalışmalarını bitirememiştir.

Şimdi topraklar noter senetleriyle satılmaktadır. Belediye kendisine ait olduğunu iddia ettiği arazi üzerindeki yeni sakinlerini mahkemeye vermekte, ayrı özel kişiler de bu yüzden birbirleriyle mahkemelik olmaktadır.

Bina yapmak maksadiyle toprak alanlar da diledikleri kadar fabrika kurmaktadırlar. Halbuki burası sanayi bölgesi değildir.

Bu sebeple her bakımdan Kâğıthane vadisine ben (Problemler Vadisi) demekteyim.

Ölümün Yıl dönümünde

Yüce insanın Hatırasına

Dr. Albert Schweitzer

Süleyman ARISOY

A. Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fak. Öğ. Gör.

"Hayatta mutlu olmak isteyen bir kimse bu uğurda çok şeylerden vazgeçmelidir. Kendi elem ve acılarınınızdan tek çıkar yolu, başkalarının acı ve elemlerini dindirmek için gerekli yardımı yapmaktır. Evrende yaşayan herkes ıstırapların yükünü beraberce taşımak zorundadır.."

DR. A. SCHWEİTZER

Dr. Albert Schweitzer 14 Ocak 1875 tarihinde yukarı Alsas'ın Kaysersberg kasabasında, ciddi, orta halli ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Onu mes'ut etmek için her türlü fedakârlığı yapmaya hazır ailesine karşılık, o daima acı ve yokluk çeken kişileri daima kendine dert etmiştir. Çok genç yaşta çalışkanlığı, parlak zekâsı ve üstün nitelikleri ile büyük başarılar elde etmiştir. Kant felsefesini çürüten büyük filozof ve İncil incelemeleriyle çığır açan aydın din adamı ve çağımızın en iyi J. S. Bach'ı anlayıp çalabilen org virtüözü oldu. Doktor, gerçek hümanist, müzisyen ve din felsefe adamı olan bu ölümsüz kişi, ilâhiyat doktoru, felsefe doktoru, müzik doktoru, tıp doktoru ünvanlarını kazanmıştır.

A. Schweitzer 1913'ten 1965 yılı ölümüne kadar 52 yıl dinlenmeden Afrika'da san'at, ilim, felsefe ve tıpla uğraştı. Bu arada Afrika folkloru alanlarında türlü san'at, inanış, davranış, düşünce ve yaşantıları da inceledi. Yazdığı çeşitli yazılar ve kitaplarında bunları işlemiştir. Afrika folklorunu inceleyen ilim ve san'at adamları için A. Schweitzer'in bu eserleri önemli birer kaynaktır.

Ona yöneltilen eleştirilerde, onun tıp, din, san'at, folklor, müzik gibi çeşitli dallarda uğraştığı ve bunlardan herhangibirinde uç olamayışıdır. Gerçekte önemli bir sorundur bu, insanın sadece bir alanda uç olup diğer beşeri alanlarda sıfır olması mı yoksa, her çeşitli beşeri konuda orta olması mı iyidir?

Bir gerçek atasözüne göre (Pan Metrion Ariston — Herşeyin ortası fevkalâdedir) şeklinde cevaplamak daha doğrudur. Çünkü, modern dünyanın insanı mükemmel sayabilmesi için her konuda orta ve ilişkili olması gerekiyor.

Fakat, A. Schweitzer'in uğraştığı bütün dallarda ağır basan tarafı bu konulardaki insaniyetçiliğidir; insan sevgisidir.

Aşırı nasyonalizm, ırkçılık, ideolojiler, dinler ve diğer inançlar daima insanı diğer insana düşman eden zararlı akımlar olmuş, kişiyi hümanizm'den ayırmış, bencil, sınıfçı, bölücü ve barbar yapmıştır.

İnsanın varoluşundan bu yana, insaniyetçilik - humanizma ancak aynı görüş, inanış, duyuş ve düşünüş içinde bulunan gruplarda ve bölümlerdeki insanlara pek az uygulanmıştır. Aynı paralelde olan Ma-

hatma Gandi humanizma için, «İnsanlık bir denizdir. Bu denizin birkaç damlası kirli ise bu, denizin kirli olduğu anlamına gelmez.» «Diğerlerinin ne yaptığını düşünmeyin. Her birimiz ışığı içimize çevirmeliyiz ve elimizden geldiği kadar içimizi aydınlatmalıyız» diyor.

Görülmektedir ki, A. Schweitzer'in paraleline girebilecek Florance Nightingale gibi birçok ünlü kişiler de vardır ve bu paralel geniş, yaygın ve eskidir.

Bu yeteneğe erişmiş kişiler dünya yüzeyinde yok denecek kadar azdır. Bu çıkarcı, maddeci, aç gözlü, egoist, küçük hesaplı, büyük gözüken veya büyük yerleri kaplayan küçük psikopat insanların bulunduğu eski ihtiyar, göçmüş, kokuşmuş dünyada düşmanlık daima egemen olmuştur.

Dünya kurulduğundan bu yana insanlık ayrı dine, dile, ırka, millete, inanış, düşünüş ve anlayışa daima düşman gözü ile bakmış ve onu yok etmeğe uğraşagelmiştir. Denebilir ki, her yaşayan insanın ömrü bu tebeşir dairesi içinde tükenmiştir.

Başka insanın acısı, yokluğu, noksanlığı, güçsüzlüğü ile acı duyan, bunun için duygusal ve maddesel dünyasında fedakârlık yaparak yardım etme amacı ile ona katkıda bulunabilen ve bu olumsuz durumu yüklenmeye, paylaşmaya çalışan kişi ancak insan sayılabilir.

İnsanlık ve 20. Asır uygarlığı içinde ve Afrika'da çıkarlar için milyonlarca insan su gibi ölüme harcanmıştır ve harcanmaktadır. Ne utanç verici paradoksal bir olaydır ki; bu ortamda A. Schweitzer gibi bir insan, marjinal bir insan canlısı için idealizm uğrunda ömrünün sonuna kadar çalışmış ve tüketmiştir.

A. Schweitzer bugün öldü; yaşarken bile O'nu çoğu insan tanımadı; tanıyanların bir kısmı da ona yaşantısında fantazist gözü ile baktılar. Bugün ölümünden sonra gerçek kişiliği objektif ölçü ve düşünce açısından felsefesi, ideali, ele alınmakta ve dünyaya kitapları, yazıları, ilmi ve san'atı ile tanıtılmaktadır.

Yarınki dünyalarda daha mutlu gelecek için daha nice nice A. Schweitzer gibi insanların aramızda çoğalması gereklidir.

5.9.1965'te, Eylül ayı içinde ölüm yıldönümünde andığımız insanlığın bir insanı öldü.. Belki nice yıllar böyle ender ikşileri insanlık ilim ve san'at uğruna yitireceğiz. Devirler, kuşaklar yitirilecek ama birgün insanlığın, insan haysiyetinin her şeyin üstesinden geleceğine inanıyoruz, daha doğrusu inanmak istiyoruz. İmanımız, düşüncemiz ve çabamız bu..

Nihaî insanın maddî ve manevî her alandaki acılarını, yokluklarını bir toplum, toplumsal olarak duymadıkça, hal çaresi bulamadığı sürece yer yüzünde çekişmelerin, dalaşmaların önü alınamıyacaktır.

Yazımı, o yüce insan için evvelce yazdığım bir mektubumla bitiriyorum.

«A. Schweitzer zamanımızda (İnsaniyet Dini) nin modern, gelişmiş, sanatçı ve idealist bir peygamberidir. O, insanlık, haysiyet, yaşantı ve kişiliğinin payımal olduğu 20. Asır için bir sembol halindedir. Materyalist, çıkarcı, sömürücü ve egoizmi için insan ve insan kitleleri üzerine basarak yükselmeğe uğraşan barbarca, psikopata - sosyal toplulm ve davranış karşısında bugün hayal ve santi - mental inanç halindedir. Kazandığı Nobel Armağanını almaya vakti olmayan, insan ve insaniyete hizmetten kısa bir süre ayrılacak kadar boş kalamayan meslek ve idealine bunca bağlı olan bu kişi eğer Totemizm devrinde ortaya çıksa idi, tapılacak kutsal bir Myth olurdu bence.. A. Schweitzer, çağımızın formalist, dinsel, şekilci, çıkarcı dindarları için gelişmiş, pozitif ilim ve görüşe dayanan yeni dinin öncüsüdür. O, ibadetini Allah'a karşı vecibelerini insana, insanlığa hizmet etmekle yerine getirmiştir. 5 Eylül 1965'te toprağa verdiğimiz ve ölümsüzlüğe geçmiş olan bu idealist, kutsal kişi, kendinden sonrakiler için de örnek ve bayraklaşmış bir kişidir.»

Eğitim Reformu

Yazan : **C. Ç.**

Herzaman olduğu gibi Barış Dünyası'nın son eylül sayısını da zevk ve alâka ile okudum. «Eğitim Reformu» na ayırdığınız Açık Oturum üzerinde ise çok durdum. Sayın Başbakanın iştirakiyle önemi artan bu oturum hakkında bazı mülâhazalarım var. Gelecek Açık Oturum'unuza faydalı olabilir ümidiyle arz etmek istiyorum.

I **«TERMİNOLOGİE» Sorunu:** Konunuz «Eğitim Reformu» idi. Fakat bana öyle geliyor ki bu gibi çok kompleks, dallı budaklı bir dâvanın reformundan bahsetmezden önce, o dâvânın ne olduğunu görüşmek ve incelemek gerekirdi. Bunu yapmadığınız için oturumda «Eğitim» den ne kastedildiği iyice anlaşılmıyor. «Eğitim» «Dressage» mi, «Formation Teknique» mi, «Instruction» mu, «Education» mu, «Pedogogie» mi, yoksa sadece Üniversite'de «Yönetim Reformu» mu? Belli değil..

Oturuma katılan değerli misafirlerinizden «Eğitim» in anlamı üzerinde en fazla izahat veren Sayın Başbakan oluyor. Fakat o da konunun felsefî temellerine inmediği için verdiği manâdan **«Formation Technique»** anlamı çıkıyor. Bu yüzden de «Öğrenci misafirlerinizin» eleştirmelerine maruz kalıyor. Böyle olmaması da imkânsız idi. Çünkü bugünkü gençler çok şeyler istiyor, çok şeyler görüyor, öğreniyor, biliyor ve duygulanıyor. Sağcısının da, solcusunun da ufukları alabildiği kadar genişlemiş. Kültürel ve duygusal bağları içerisinde yaşadıkları toplumla yetinmeyerek millî hudutları aşmış; Afrika zencilerine, Amerika Kızılderililerine ve Uzak Asya'nın Ayçiçeği yüzlü insanlarının problemleriyle yanmış ve tutuşmuş.

Eğitim «Education» daha doğrusu «Pedagogie» mânâsına alındığında tarih boyunca olduğu gibi, bugün de bir «insan mefhumu» na, bir «İnsan kavramı» na bir «Conception del' homme» a dayanması gerekir. Çağdaş «Pedagoglar» için bu kavram ne olmalıdır? Elimin altında bulunan ansiklopedik bir sözlük eğitimi şu şekilde tarif ediyor: «Bir kimseyi bilgi, görgü vererek güdülen **amaca göre** hazırlamak..» Bu tâbirle yetinecek olursak şu «güdülen amaç» ne olmalıdır? Eğitilecek kimse «Burjuva sınıf için, sırf değer üreten araç» mı, «Proletariya Diktatörlüğü» nü kurup ta her tarafa yayacak uzman mı, dünyamızı seçilmiş bir ırkın silâh yoluyla çizmesi altına almak için bir eksper mi, dar bir çevçeve içerisinde koyu milliyetçilik yaparak ayni vatanda yaşayan, fakat başka bir dil ve kültüre sahip olan kütleleri ezmek için yetiştirilen bir Şoven mi, devrini geçirmiş dinî dogmaları toplumlara zorunlu kılacak «Fanatik Tarikatçı mı olacak? Yoksa beşeriyetin günümüze getirdiği sosyal, siyasal, ekonomik, bilimsel, estetik, kültürel ve benzeri aktivetelerin ışığı altında çağdaş teknik koşullara uygun türetilecek bir insan mı?

Bence «Eğitimde Reform» dan bahsetmezden önce Derginiz bu sözü geçen fikirleri ele almalı ve bir iki değil, müteaddit oturumlarda onların en derin ve hassas noktalarını incelemeli ve tarihin bugünkü akışına uygun bir seçme yaptıktan sonra «Eğitimde Reform» konusuyla uğraşmalıydı ve bu son konuya da bir iki oturumdan fazla yer verilmeliydi.

II Sayın Hamdi Bey, Derginizin memlekette hakikî, modern ve demokrasinin yayılmasında büyük bir payı olduğuna inanan bir okuyucunuzum. Bunun için «Açık Oturumlar» ın yayımının çok faydalı oluşu kanısındayım. Bunun için de bu oturumların genişletilmesi ve Derginizde onlara verilen yerin çoğaltılmasını istiyenlerdeniz. «Eğitim» gibi tilmesini istiyenlerdenim. «Eğitim» gibi mühim bir konu tartışılırken aralarınızda «Pedagog» un, açık fikirli bir din adamının, öğrenci velilerinin, orduda Eğitim işleriyle uğraşan veyahutta uğraşmış bir subay ve buna benzer şahsiyetlerin oturumda bulunmaları elzem sayılmalıydı. Bunu gelecek oturumlarınızda gerçekleştirebilirseniz onları daha ilginç bir duruma getirmiş olursunuz. Böylece memleketin en önemli sorunlarından biri daha vuzuh bir şekilde millete açıklanmış olur.

III ÖĞRETİM: «Education» mânâsına olan Eğitimde öğretimin rolünün ne kadar esaslı olduğu herkes tarafından bilinen bir realitedir. Öğretimin de temeli okuyup yazmaktır. Bugün maalesef yurdumuzda okuyup yazma oranı çok düşüktür. Hele bilhassa Doğu Anadolu bölgemizde bu oran korkunç denecek derecededir. Ne Japonya, ne Rusya, ne Çin ve ne de Yugoslavya, milletlerinin öğretimi için memleketlerinin kalkınmasını beklememişlerdir. Komünist Çin bugün iktisadî durumda Almanya'dan çok geridir. Fakat Kızıl Çin'de okuyup yazma bilmeyen yoktur.

Bu sonuç, Pekin iktidarının 750 milyon insana vermek istediği «Kültür ihtilâlini» çok kolaylaştırmıştır. Kıt'a kadar büyük bir memlekette «Analphabétisme» galebe edilirken 32 milyonluk bir yurtta ciddî ve realist bir şekilde açılacak savaş ne diye başarısız kalsın?

Cumhuriyet Gazetesinin 6 Eylül 1968 tarihli sayısının 5'nci sahifesinin 6'ncı sütunundan öğrendiğimize göre, Hakkari'de halkın %98'i Kürtçe konuşmaktadır. Bu mıntıka halklarının Kürtçe konuşması ve Kürtçenin okutulması bir «tabu» sayılınca bu mıntıkalarda öğretim, eğitim ve kalkınma çağımıza uygun çap ve sür'atle yapılabilir mi? Bugün bu lisan meselesinin ortaya çıkardığı güçlükleri anlıyan Hindistan Devleti bile memleketinde 72 lisana kültür hakkı ve hürriyeti tanımıştır. Biz ise ne zamana kadar kendi el ve ayaklarımıza vurduğumuz duygusuzluk ve «Tarih Dinamizmine» uymamazlığımızdan haberdar olacağız?!..

Saygılarımla..

(Barış: 119)

Dış Dünya - Olaylar

Üç Komünist Ülkede

Yazan: Dr. İlhami MASAR

1968 Eylülünde Bulgaristan, Romanya ve Macaristan'da otomobil ile bir seyahat yaptım. Her memlekette günlerce kaldım. Deli Orman ve Dobruca'da Türk köylerine uğradım; Varna - Slatni, Mamaya, Sinaya gibi Doğu ülkelerden gelen turistlerle dolu merkezlerde, artık açıkça konuşmaya cesaret eden komünistlerle görüştüm. Bu yazıda işbu seyahatimden bahsedeceğim.

Romanya'nın on, onbeş bin turist yatağı olan meşhur Mamaya plâjında, Kosigin ve Doğu Alman Başkanı Ulbricht'i yakından tanıdığını söyleyen bir komünist profesörle saatlerce hasbıhal ettik. Kendisine benim eski bir Birleşmiş Milletler iktisatçısı olduğumu, bizim için siyasî rejimlerden daha ziyade iyi ve fena yürütülen ekonomiler söz konusu olduğunu söyledim. Bir kaç kadehten sonra açıkça konuşmaya başladı ve kısaca şunları söyledi:

— **«Biz komünist aydınları, her ihtilâlin ergeç burjuvalaşmaya mahkûm olduğunu pekalâ biliyoruz. Çünkü önümüzde kaçınılmaz bir misal olarak 1780 Fransız ihtilâli vardır. 25 sene sonra bu ihtilâlin yok ettiği asılzadeler eski mevkilerine geçmemişler ise de, cemiyet artık ayak takımı ayaklanmalarını reddetmeye başlamıştır. Bilgili insanlar yeni sosyetede tekrar sivrilmişlerdir.**

Bizde tabiî hiç kimse, endüstrinin eski fabrikatörlere ve çiftliklerin eski baronlara iadesini hatırdan bile geçirmemektedir. Fakat yeni nesil şunları istemektedir:

a — Serbest seçimler: Aydınlar tarafından idare edilen bir komünist rejimde bu seçimlerin kapitalizme avdet arzusunu ortaya atmayacağına dair kanaat umumidir.

b — Özgür basın ve tenkit hakkı.

c — Kollektif işletmelerde ziraatin gereği gibi gelişemeyeceğine artık inanılmıştır.

d — Gençler artık eşek gibi devlet için çalışmayı arzu etmemektedirler. Daha iyi yaşamak istiyorlar. Bilhassa kadınlar, garplı hemcinsleri gibi iyi giyinmeyi arzu etmektedirler.

Her komünist memlekette böyle burjuvalaşmış aydınlar tabakasına tesadüf edeceksiniz. Bunların otomobilleri, güzel köşkleri vardır. Kızlar mini etek giyerler ve ruj kullanırlar. Batı memleketlerinden gelen turist akını artık herkesin gözünü açmıştır. Yakalıklı veya yakalıksız bir işçinin iyi yaşadığı ve bunun için kapitalist olmaya lüzum olmadığı anlaşılmıştır. Rusya'nın Kosigin'i, Çeklerin Dubçek'i birer aydın mühendistirler. Polonya'nın Gomulka, Doğu Almanya'nın Ulbricht, Maca-

ristan'ın Kadar ve Rusya'nın Brejnev tipi (Alte Garde yani eski kafalı) komünistler gittikçe kaybolmaktadır.

Liberalleşme hareketinin geri kalmasının bazı sebepleri vardır:

a — Rusya başta, Ukranya, Baltık memleketleri, Türk ülkeleri halkının istiklâl istemelerinden ve Sovyet imparatorluğunun yıkılmasından korkarlar.

b — Doğu Almanya, Federal Alman Cumhuriyetinin kapitalist rejiminin kendisini yutmasından çekinir.

c — Imre Nagi'nin 1956 senesinde Macaristan'da birden ileri gitmesi neticesinde yüzbin Macar aydınının Ruslar tarafından Batı memleketlerine sürülmesi misali bir heyula gibi göz önünde durmaktadır.»

Profesör, burada durakladı ve uzun uzun düşündükten sonra tekrar tekrar Ruslar ayni şeyi Çekoslovakya'da yapamazlardı. Çünkü Çek endüstrisine ihtiyaçları vardır; 100 bin Çek aydını ve teknisyeni Batı'ya kaydırılırsa, Rus ekonomisinde büyük bir yara açılır. Misal ortada: Macaristan hâlâ kendine gelememiştir. Çeklerin fazla ileri gitmeyi istememeleri Rusların o memleketi işgalleri belki yine liberalleşmeyi yavaşlatacaktır. Fakat Ruslar, Dubçek ve arkadaşlarını devirmeye cesaret etseler bile, bu hareketin önüne geçemeyeceklerdir.

1975 senesine kadar Doğu Avrupa ülkeleri halka daha fazla hürriyet vermeye mecbur olacaklardır. Rusya da kendi aydınlarını tazyiki altında aynı yolu tutmaya ergeç mecbur olacaktır.

— «Peki, dedim; bu söylediklerinize bakılırsa siz komünizmi pek benimsememişe benziyorsunuz..»

— «Yanlış anlamayın diye ilâve etti. Ben yüzde yüz komünistim. Beni, hükûmetim arada bir Garp memleketlerindeki ilmî konferanslara gönderir. Batı'ya iltica hatırımdan bile geçmemiştir. Ben yalnız iki sistemin barış içinde yanyana yaşamasını arzu ediyorum. Ben Batı'daki vurguncu zenginlerden nefret ederim.»

Evet, komünist profesör, Batı'daki vurgunculardan nefret ediyordu. Fakat ben komünist memleketlerde de vurgunculuklara rastgeldim. Bulgaristan'ın Karadeniz kıyıları komiser villası ile doluydu. Bulgar kapı kulları anlaşılan el altından para yapmanın yolunu bulmuşlar. Bal tutan parmak yalar, derler.

Bir Amerikalı bana davetli olduğu bir Romen film rejisörünün bir prens gibi yaşadığını anlattı.

Macaristan'da, Balaton'daki Annabella Otelinde kırmızı saçlı lüks kürklü bir kadına tesadüf ettik; epey ahbablıktan sonra siz kapitalist misiniz? diye sordum. Kısacası, ben minicik kapitalistim dedi. Macaristan'da, teknikum ve usta okulu mezunları küçük sınaî işletmeleri kurup üç kişi çalıştırabiliyorlarmış. Zat-ı muhteremin böyle on tane küçük işletmesi varmış. Demek istediğim, komünist ülkelerde de vurguncu bolluğu olduğudur.

2 — DOBRUCA

Osmanlı Devletinin Dobruca'da 19'ncu asırda bir küçük Türk devleti kuramayışı bir faciadır. O zaman, Burgaz'dan kuzeye doğru uzanan bölge, Deli Orman ve Tuna'nın doğusundaki Romen Dobruca'sı yüzde seksen nisbetinde müslüman ve hıristiyan (gagavz) dı. Batı Bulgaristanı kaybetmeyelim derken bu Türk diyarı da elden gitmiş. O zaman burada 1,5 milyon nüfuslu bir Türk Devleti kurmak işteen bile değilmiş. Razgrad çevresinde içinde hâlâ komünist komiserlerden başka Bulgar bulunmayan köylere tesadüf ettim.

Bugün tabiî iş işten geçmiştir. Karadeniz sahilleri, turizm için geliştirildiklerinden beri Bulgarlaşmış veya Romenleşmişlerdir. Gagavzlar ise evlerinde bazen Türkçe konuşmalarına rağmen aynı akibete uğramışlardır. Bugün Deli Orman'daki 300.000 ve Romen Dubrucası'ndaki 30.000 müslüman Türk artık bu azınlıktan başka bir şey değildir.

3 — BULGARLAR VE BİZ

Bulgaristan'da, Türkler aleyhinde yazı yazmak moda halinde! Tarih boyunca Ruslar büyük dost, biz büyük düşman olarak gösteriliyoruz. Bunun böyle olmaması lâzım idi. Romenler, Bulgarlardan (ayni miktarda Türk, Bulgar ve Romenle meskûn olan) Güney Dobruca'yı isterler ve Türklerin Romenleri Bulgarlara tercih ettiklerini söylerler. Yugoslavya ile Bulgaristan arasında, ayni vazi-

yette olan, Makedonya bir ihtilâf konusudur. Yunanlılarla araları hiç iyi değildir. İtimat edebilecekleri yegâne memleket Türkiye'dir.

Biz Bulgarlara fenalık yapmadık. Osmanlılar gelmeden evvel Bizans ve Sırplar ile yaptıkları harpler ve Koman, Peçenek ve Bulgarlar Türklerin, istilâ hareketleri bu memlekette islâm nüfusu diye bir şey bırakmamışlardı. Hayatta kalan yarım milyon islâm da dağlara çekilmişlerdi. Çobanlıkla geçinirlerdi. Biz onlara onun için çoban millet derdik. Biz harpleri memleketi idare eden Bulgar Türkleri ile yaptık, onların üst tabakalarını yok ettik. Yukarıda zikrettiğim Türk kavimleri, daha evvel hristiyanlığı kabul ettikleri için onları sinemize basacak yerde reddettik ve onların islâvlaşmasına da yardım ettik. Bugünkü islavca konuşan Bulgar milleti böylece meydana geldi. Bu millet 400 sene savaş görmeden yaşadı ve Osmanlıların himayesinde Gagavz ismini verdiğimiz hıristiyan Türkleri de islav yaptı.

Biz, ne Birinci, ne de İkinci Dünya Harbinde Bulgarlara karşı cephe almadık, onlardan arazi de talep etmiyoruz, bizden ne isterler bilmem.

(Barış: 120)

4 — KOMÜNİST MEMLEKETLERDE TURİZM

Karadeniz kıyısında, Bulgarlar, muazzam şeyler yapmışlar, hayran kaldım. Nessebar, Stançev, Druşba ve Slatnı'yi gezdim, belki yüz tane 15 - 20 katlı otel gördüm, hele **Slatni** de insanı tatmin edecek herşey var. Bütün odaları banyolu oteller, hergün temizlenen binlerce şemsiyeli plâjlar, otomobillere müsaade edilmeyen beş kilometre uzunluğundaki Kosso, temiz lokanta ve gazinolar, piknik dükkânları, dondurmacılar, az bir fiata sıcak sütlü kahve ve gazozlar alınabilecek otomatlar, yatlar, motorlar, su kayağı, at, tenis, herşey var. Bulgar turist ofisi bana en merkezî yerdeki Rodina Otelinde yer tahsis etti. Çok memnun kaldım. Civar halkı hep Türkçe konuşuyor. Arabamızı gören Türk aileleri bize hoş geldiniz dediler. Hasbıhal ettik. Bulgarlardan pek şikâyetleri yoktu ama tabiî hepsi bir Türkiyeye kapağı atalım diye düşünüyorlar. Otelin gizli polis memuru benimle alâkadar oldu, Türkçe bilen hoş bir adamdı. Ne diye etrafımda dolaşırsın, diye sordum. Meğer, karaborsadan para bozdurup bozdurmadığımı anlamak istiyormuş. Bulgarlar 6 Türk lirasına bir leva veriyorlar. Halbuki karaborsada 3 liraya leva varmış.

Romanya'da **Mamaia** plâjında da 30 kadar 15 - 20 katlı otel ile karşılaştım. Biz Perla otelinde kaldık. Tertemiz banyolu odamız vardı. Yalnız hava rüzgârlı olduğundan denize giren azdı. Romenler bir Türk lirasına 1,5 Lei veriyorlar. Orada da 30 kuruşa bir Lei alınabiliyormuş. Mamaia'da bir gece otelin dans salonuna çıktık. Köstence'den Romen gençleri gelmişti. Erkekler sakallı, saçlı ve kızlar mini etekli idi. Deliler gibi sıçradılar. Hepsinde batılı gençlere benzeme arzusu vardı. Bulgarlar o hususta daha ciddi, orada hippi tipi gençlere tesadüf olunmuyor.

Romanya'nın Karpat dağlarındaki **Sinaia** kaplıcalarını eskiden tanırım. Krallık zamanında çok kibar bir yer idi. Komünistler bütün otelleri işçi dinlenme evi yapmışlar, Kaplıcalar da artık umuma açık değil. Turizm başladığı için bu sene en iyi otel olan Park oteli tamir edilmiş. Eski bir oteldi ama, biz memnun kaldık. Banyolu bir odaya iki kişi yüz lira verdik. Etraf yemyeşil ormanlarla kaplı idi, güzel gezmeler yaptık.

Macarlar 1 liraya 2 Florin veriyorlar, ondan dolayı Macaristan daha ucuz. Balaton gölü üstündeki Balaton füred sayfiyesindeki 400 odalı modern Annabella otelinde banyolu güzel bir çift yataklı odaya günde elli lira verdik. Otelde menü adam başına 12 lira idi. Balaton çok gelişmiş. Kocaman gölün etrafında epey otomobil gezmeleri yaptık. Macar köyleri ve halkı pek fakir. Ruslardan yedikleri 1956 darbesinden beri kendilerini toparlayamamışlar. Ona mukabil turist bölgesi Balaton'da bu fakirlikten pek eser görülmüyor.

5 — GRUP SEYAHATLERİ

Anlaşılan bütün hazırlıklara rağmen komünist memleketlere daha fazla seyyah gelmiyor. Onun için gerek Bulgaristan, gerek Romanya ve Macaristan'da oteller grup seyyahları ile dolu idi. Bunlardan üçte ikisi kuzeydeki komünist ülkelerden üçte biri batıdan gelme idi.

Sinaia'da bizim yemeksiz adam başına 50 lira (yani iki kişi 100 lira) verdiğimiz otelde bir İngiliz seyyah grubu tam pansiyan adam başına 35 lira vermekte idi. Yaşlı bir İngiliz çifti ile ahbaplık kurduk. Tekaüt maaşı ile güç geçiniyormuş. Biz evde patatesleri ziyan olmasın diye kabuğu ile yeriz, tavuğun kemiklerini tekrar kaynatıp çorba yaparız, diye bize uzun uzun anlattı. Adam kışın noel ayında dükkânlarda Santa Claus kıyafetinde kapıda dururmuş ve bu suretle her sene bir iki bin lira kazanırmış. Bu paraya el sürmezlermiş ve her iki senede bir karısı ile böyle bir grup seyahati yaparmış. Adam başına uçak Londra'dan gidip gelme bin ve otelde bir ay kalmak için yine bin lira verdik diye anlattı.

Bir otelde bir grup var mı, orada yemek yememek lâzım. Grup turistlerinin verdikleri para az olduğundan yemek onlara göre hazırlanıyor: Domuz yağı ve artıklarından yapılmış bir çorba, çok salçalı ve papates veya makarnalı bir ye-

mek!.. Tabii kendi hesaplarına gelen turistler için yemek listeleri var, ama hepsinin üzerine de aynı salça ve patatesi koyuyorlar ve üç misli fiat alıyorlar. Biz daima dışarda turist olmayan lokallerde karnımızı doyurduk. Yalnız bir kere Romanya'nın Cluj şehrinde girdiğimiz bir lokantada başımızdan tuhaf bir şey geçti. Yalnız lâhana ve et vardı: Lâhana dolması, kapuska, biftes ve lâhana, rosto ve lâhana, lâhanalı yumurta.. Tabiî bulduğumuzu yedik. Hayatımda hiç bir zaman bu kadar lâhana yememiştim.

6 — TRANSİLVANYA

Osmanlı devrinde Macarlarla meskûn olan ve bizim Erdel ismini verdiğimiz Transilvanya, Avusturyalılarla yapılan harplerde Osmanlıların tarafını tuttuğu için çok eziyet çekmiştir. Buradaki Macar halkı erimiştir. Şimdi iki milyon kadar Macar vardır. Onların yerini Romenler ve Avusturyalıların Onsekizinci asırda Almanya'dan getirip iskân ettikleri ve şimdi 600 bin kişilik bir kütle teşkil eden Almanlar almışlardır. Bu, 2,5 milyonluk azınlık, Romenlerden üstün kabiliyettedir. Romen gelişmesinde büyük payları vardır. Fakat ayni zamanda siyasî bir problem teşkil ederler. Almanların bir «irredanta» ları yoktur. Fakat Macaristan bitişiktedir. Bir Macar üniversiteraç etsin» dedi.

sine sahip olan Cluj şehrinde herkes Macarca konuşuyordu. Halk açıkça ana vatana dönmek arzusunu izhar ediyordu.

Görülüyor ki Rus peykleri arasında, batı dünyasından daha çok, arazi problemleri vardır. Doğu blokunun çelikleşmiş bir bütün olmadığını bilelim ve bu vaziyetin Ruslar için büyük bir handikap teşkil ettiğini unutmayalım.

7 — TÜRK ÇAYI

Komünist memleketlerde artık kahve bulunuyor. Hükûmetler, turistler için epey kahve ithal etmişler, fakat meselâ Bulgaristan'da halk hâlâ kahvealtı için süt ve boza içiyor.

Çay hiç bir yerde bulunmuyor. İyi otellerde çay var, fakat bu çay Asyada yetişen sarı çay. Bunu Faslılar nane ile karıştırıp içerler, halbuki komünistler, nane koymadıkları için insana sapsarı ve ıhlamura benzeyen bir sıcak su getiriyorlar. Bu ne? diye sorduğunuz zaman, Gruziş çay, diyorlar ve ilâve ediyorlar. «Ruslar Kafkasya'da iyi kalitede Popof çayı yetiştiriyorlar ama, onu kendileri içiyorlar, bize hep bunu gönderiyorlar.»

Bir Bulgar, karaborsadan Türk çayı satın almış ve bayılmış, bana «Ne olur, hükûmetinize söyleyin, bize biraz çay ih-

Biz fazla çayımızı satacak yer arıyoruz. İşte kocaman bir pazar. Tekelin dikkat nazarına arzederim.

İktisadî Devletçilik ve Kısır Para Politikası

İktisadî devletçilik tezimin başlıca teması, devletçilikle hükûmetçiliği birbirinden ayırmaya dayanıyordu — Altın karşılığı para — Sorumlu devlet adamlarına: «Nedir bu korkunuz? Altınınız varsa saklayacak yerde harcayın» diyorum — Londra Konferansına altın karşılığı para teziyle gitmiştik — Afet Hanıma yazılan mektup ve sonucu — Gazi'ye başvuruyor ve «Her iş iyi gitmiyor Paşam!» diyorum.

İktisadî devletçilik tezinin başlıca teması, kitaplarımda açıkladığım gibi, devletçiliği memur devletçiliğinden ayırma esasına dayanıyordu.

Önce devletçilikle hükümetçiliği birbirinden ayırt etmek lâzımdır. Ben bu iki mefhumu birbirinden ayırmak için İktisadî Devletçilik deyimini kullanmaktaydım. İktisadî devletçilik, ekonominin idaresini hükümetlere değil halka bırakır; ya da hedef budur. Müteşebbis ve kapitalist yerine bir memur sınıfının genişlemesini isteyen devletçiler, iktisadî devletçiliğe karşı olanlardır. İktisadî devletçilikte çiftçisi, işçisi, esnafi, tüccarı, müteşebbisi, üreticisi ve tüketicisi belirli devlet plânına göre vazifeler almış, bunları yapmak için örgütlenmiş, devletten yardım görmüş bir bütün teşkil ederler. Ben bunlara «genç yeni iktisadî uzviyetler» diyordum. Bu uzviyetler, sıkı sıkıya birbirlerine bağlı olmakla beraber, aralarında liberal ekonomi ilişkileri kurarlar. Piyasa kuralları hâkimdir. İşler ve piyasa sıkı bir disiplin altına sokulmaz. İktisadî devletçilik gerçek bir demokrasinin de en emin ve sağlam yoludur.

Ancak bu yeni makineyi kuracak olan yine bugün mevcut olan idarî devlettir. Şu halde:

a) Bugünkü devleti red etmiyoruz; çünkü o bir realitedir. Tarihî seyri içinde doğmuş ve milleti teşkil için üzerine önemli vazifeler almıştır.

b) Bugünkü devletin gücünü ve yetkilerini de red etmiyoruz. Çünkü

ancak bu devletle toplumun liberalist olsun sosyalist olsun, belirli bir yönde kurulması ve yönetilmesi mümkündür. Türkiye yeniden millet halinde kurulma ve teşkil edilme zorunluğunda bir memlekettir. Bu hedefe de ancak devlet eliyle varılabilir.

c) Yalnız idarî devletin bizzat kapitalist yerine geçerek güçlenmesini; yani klâsik devletçiliği (sosyalizmi) peşinen red ediyoruz. Bu noktada liberallerle aramızda bir görüş birliği vardır. Biz ekonomi hayatını tekeline alacak bir devletçiliği, insanların Ortaçağa dönmesini, bir irtica olarak görmekteyiz. Böyle bir devletçilikle demokrasi olamaz; faşizm olur. Oysaki faşizm, buhranın doğurduğu palyatif bir rejimdir. İdeoloji bakımından bir parçalı bohça, bir yakıştırmadır. Daha doğrusu bir Sıkı Yönetim rejimidir. Gelip geçici olma zorunluğundadır. Oysaki iktisadî devletçilik, milletlerin hayatında devam edip gidecek bir rejime konmuş addır.

İKTİSADİ DEVLETÇİLİK NEDİR, NE DEĞİLDİR?

İKTİSADİ devletçilik ne demokrasiyi, ne de milletlerarası serbest mübadeleyi red etmez. Bunlar insanlığın vardığı ilerleme noktalarıdır. Şimdi demokrasiye ve serbest mübadeleye karşı hareketler (faşizm ve otarşi) hayata hâkim iseler, bunlara, bakarak demokrasi ve milletlerarası mübadele rejimlerinin ömürlerini bitirdiklerini sanmak doğru değildir. Faşizm ve otarşi, kapitalizm sisteminin yarattığı sonuçtur; ama bir son değildir. Kapitalizm, ancak hudutları kapamak ve demokrasiyi red etmek suretiyle yaşama denemesine girmiştir. Yani diktatoryaya geçmiş ve hücumu bırakarak kendini savunmaya çekilmiştir; nefsini müdafaaya çalışmaktadır. (3)

İktisadî devletçiliğin ya da başka deyimle millet iktisat rejiminin ileri bir rejim olması tarihin toplum ve insan hayatında yarattıklarını ve yaptıklarını, yani Tabiatın kendisini red etmemesinde, ve yalnız onların doğurduğu tezatları tasfiyeye çalışmasındadır. Nasıl otomobili, şimendiferi kapitalizm devrinin eserleri diye red etmiyorsak, enternasyonalizmi ve demokrasiyi de inkâr etmiyoruz. Ne otarşinin, ne de antidemokratik hareketlerin iktisadî devletçilikle ilgisi olamaz.

Tarihî bir zaruret neticesi, kapitalizme geçmek imkânından yoksun kalmış memleketlerde devletin, önce kurucu ve yönetici, sonra da kendi yetki ve görevlerini kurduğu yeni örgütlere bırakarak gerileyici bir rolü olacaktır. Yani devlet, tarihin bütün devirlerinde bütün yetki ve gücüyle yaşayacak değildir. Zamanla milletle devlet ayrılığı kalkacak; her ikisi bir olacaktır. Bizim düşündüğümüz şey; **«milleti iş bölümlerine göre ve yeni iktisadî örgütlerle kendi içinden terkip etmektir».** Milletin üstünde bir devlet tanımıyoruz.

Kadro ile aramızda en büyük ayrılık noktası da bu idi. O, devleti genişletmek, süresiz yaşatmak istiyordu. Böyle bir rejimin uygulandığı Sovyet Rusya'da durumun ne olduğu belli..

(3) Aynı eser, sayfa 140.

DEVLETÇİLİĞİN TEHLİKELİ TARAFI

PLÂN yapmak ve uygulamakla milletin ekonomik örgütleşmesi işi, mütehassıs ve teknisiyenler eliyle devlet tarafından görülür. Çünkü henüz iktisadî uzviyetler yoktur. Bu durumda devletin bir geçiş döneminde ödevi çok büyük ve ağır olacaktır. (3) **«Henüz tarihin herhangi bir devrinde ve memleketinde devlet bu kadar ağır bir vazifeyi üzerine almış değildir. Vazifenin ağırlığını söylerken bunun psikolojik, ekonomik ve sosyal bütün zorlukları gözümüzün önüne geliyor. Karar gücü ve bir idealle olan bağlılığı zayıf, ve milleti kendi organlariyle yeniden kurmak noktasındaki sorumluluğunu kavramış bulunan birtakım insanlar, herhangi tarifî bir zaruretle bir memlekette iktidarı ellerine almış bulunabilir. Ya da aralarında maddî ve şahsî menfaat iştiraki olan bir grup iktidara geçmiş olabilir. Bu takdirde istibdadın en kötüsü, çöküntünün en hızlısı başlamış demektir. Böyle bir yerde iktisadî devletçilik olamaz ve memleket bir hürriyet özlemi içinde yaşar, diktatörlerden kolay kolay kurtulamaz. Onun içindir ki iktisadî devletçiliği, ancak milletler tarihinde yeni bir devir açmış Gazi gibi büyük ve devrimci bir Şef sayesinde bir ideal inkilâbı yapmış olan memleketler uygulayabilir.»**

Bu teşhis, bizim o zamanki durumumuzu yansıtıyordu. Ben Türk Devletinin bu duruma düştüğü kanısı ve korkusu içindeydim.

PLÂNLI KALKINMA

PLÂN fikri, iktisadî devletçiliğin temel ilkesidir. Plân, toplum faaliyetlerini, önceden tespit edilmiş hedeflere yöneltmek demektir. Yani plân, millet iktisadının kurulması ve insan refahının sağlanması için yapılır. Millet iktisadını kurmak demek, hareket hedefi insan olan yeni bir toplum düzeni kurmak demektir. Böyle bir düzen kapitalist rejim içinde kurulamaz. Hem suyu kaynatmak, hem de buz halinde bırakmak imkânı yoktur. Kapitalizm de kâr olmayınca hareket te olamaz. Millet iktisadında bir memlekette ekonomik faaliyetleri harekete getirecek sermaye ile kâr arasındaki ilişki değil; ihtiyaçlarla Tabiat ve emek gücü arasındaki ilişkilerdir, Şimdi kapitamizm düştüğü buh-

KIZIL DENİZ - AKDENİZ BORU HATTI

İsrail'in Kızıldenizdeki limanı Eylat'tan Akdeniz kıyısındaki Aşkelon'a yılda 60 milyon ton petrol taşıyacak olan dev pipe-line (payp - lany)ın döşenmesi çalışmalarına fiilen başlanmıştır. 258 kilometre uzunluğundaki boru hattını döşiyecek olan İsrail şirketi bütün işi sekizbuçuk ay içinde tamamlıyacağını açıklamıştır.

Şirketin sözcüsü 105 santimetre çapındaki boruların imâline de İsrail boru fabrikasında başlandığını, Akdeniz terminalinde ise kıyıdan denizin içine üç kilometre uzunluğunda ve en büyük süpertankerlerin yanaşabileceği bir rıhtımın inşa edileceğini de sözlerine ilâve etmiştir.

Proğrama göre günde takriben 1500 metre boru döşenecek ve çalışmaların ilk safhası altmış iki milyon dolara mal olacaktır.

İsrail payp laynı boy bakımından dünyanın üçüncü en büyük payp - laynı olacaktır.

ran karşısında sermayeyi kurtarmak çabası içindedir. Bu, boynunda bir torba altınla denize düşen hasis bir adamın, suyun yüzüne altın torbasiyle beraber çıkmak için yaptığı çabaya benzer. Kapitalist memleketler, sermaye ile beraber kurtulmak isterlerse boğulmak tehlikesindedirler. Kurtulma çareleri boyunlarındaki altınları feda etmek; yani fakir milletlere sermaye yardımı yaparak, iktisadî hareketliliği çoğaltmak ve bu yolla kurtulmaktır. İleri kapitalist milletlerin plân yaparak kalkınmaya girişecek geri memleketlere yardım ellerini uzatmaları, hem onları hem de geri milletleri kurtaracak tek yoldur.

Plânlı iktisatta fiat marjlariyle sermaye birikimine gidilecektir. Ancak bu marjların karşılığında üretim olmadan tüketime gitmemesi, yani kâr olarak ötekinin berikinin elinde toplanmaması, devlette birike-

rek yeniden iş sahasına dökülmesi, ya da devlet gelirleri arasına girerek vergi yükünün hafiflemesine yaraması gerekir.

Türkiye'nin kalkınması, geniş iş sahaları açmak; herkesi çalıştırmak; üretimi tüketimden fazla çoğaltmak, geniş yatırımlar yapmak ve bunların hespini bir plân altında ve devletin elinde bir fiat ve para politikası uygulamak sayesinde başarılabilir. Oysaki biz sözde paramızı korumak için çok sekter ve çok zararlı bir para ve kredi politikası takip ediyorduk. Benim o sıralarda giriştiğim mücadelelerin başlıca hedefi de bu politikalardı.

Bundan önce de yazmıştım; 1930'lardan sonra «Aman paramızı koruyalım da gerisi ne olursa olsun» şeklinde özetlenebilecek bir politika gütmeye başlamıştık. 158 milyon 748 bin 363 lira tutan tedavüldeki kâğıt paranın hiç karşılığı yoktu. Birinci Dünya Savaşı sırasında sözde Düyunu Umumiye kefaletiyle çıçarılan bu paralar, bu İdarenin kalkması ve zaten kefaletin sözde kalması yüzünden şimdi tamamen karşılıksızdı [I]. Buna rağmen piyasada tıpkı para gibi geçiyor; onunla mal alınıyor, ücretler ödeniyordu. Birçokları buna şaşıyordu. Anlaşılan bu kâğıtları sanki para diye alanlar karşılıksız olduğunu bilmiyorlardı!. Ne yapıp yapıp bu paralara altın karşılık bulmalıydık. 22 Mart 1932 tarihli Tevhidi Mekûkât Kanuniyle altın, para mıkyası olarak kabul edildi. Bundan evvel meşhur Alman maliyecisi Müller'in verdiği olumsuz rapora rağmen, Merkez Bankası kuruldu

---

[I] Eski kâğıt paraların arkasından Düyunu Umumiyenin teahhüdünü gösteren ve Düyunu Umumiye komiseri Hüseyin Cahit (Yalçın) imzasını taşıyan kefalet yazısında öyle lâstikl bir ifade kullanılmıştı ki, gerçekte bu paralar tamamen karşılıksız olarak çıkarılmıştı.

Merkez Bankasının tek vazifesi Türk parasını stabulize edebilmek, altına göre tayin edilen paritesi içinde tutmaktı.

158 küsur milyon liralık kâğıt para devletin Merkez Bankasına borcu olmuştu. Hazine bunlar için %1 faizli bonolar vermişti. Ayrıca 500.000 altın lira kıymetinde külçe veya 116.497.925 franklık tahvilât vermeyi, borcunu itfa için de her yıl genel, katma ve özel bütçe gelirlerinin %1'ini ayırmayı kabul etmişti. Banka, tediye yapıldığı oranda kâğıt parayı tedavülden kaldırıp imha edecek ve yerine altın karşılığı para çıkaracaktı. Paramızı korumak için her tedbire baş vurmakta, her fedakârlığa katlanmaktaydık. En korktuğumuz şey, enflâsyona gitmekti. Para istikları bozulur ve enflâsyona gidilirse herşey mahvolabilirdi. Benim 1930'da buğday fiatını korumak maksadiyle Buğday Ofisi kurulması teklifinin yürümemesi nedenlerinden biri «Bu kadar buğday alacak parayı nereden bulabiliriz?» demesiydi. Buğday karşılığı kısa vadeli senet ıskontosu yapılırsa bunun enflâsyon demek olacağını söyleyen ve söylediklerine hükûmet edenlerimizi inandırabilen maliyecilerimiz ve iktisatçılarımız ağır basmışlardı.

Çoğu arkadaşlarım olan sorumlu devlet adamlariyle o günlerde yaptığım münakaşaları hatırlıyorum. «Bu korkunuz, paraya altın karşılığı bulma telâşınız nedir? Bırakınız bu kafayı.. Paraya karşılık istihsaldir, altın değildir. Elinize altın geçerse asla saklamayın, hemen istihsale yarayan işlere onları harcayın» dediğim zaman onların gülümseyerek:

— «Hamdi bey, bu iş senin düşündüğün gibi değil.. Biz ancak yeni yeni kendimize gelmeye başladık. Söylediğini yaparsak enflâsyon olur. Paramızın kıymeti sıfıra düşer. Memleket mahvolabilir. İstikrarlı para ecnebi sermayeyi de çeker. Biz dünyaya emniyet vermeliyiz» gibi cevaplar almaktaydım. Bazan da «Bir şey tutturmuş, zavallı adam» gibi yüzüme bakanlar da olurdu.

Yatırım malları dahil olduğu halde ithalâtı sonuna kadar kısmakta, bütçeleri daraltmakta, ihracattan elde ettiğimiz fazla dövizi altın yapıp Merkez Bankasında saklayınca da «Paramız istikrar buluyor» diye ferahlamaktaydık. Pa-

raya karşılık bulmak kaygısiyle Merkez Bankasında bir altın stok yaratma çabasındaydık. Tam kalkınma fırsatı ele geçtiği şu sırada bu derece tutucu, ilkel, gerçekler dışı bir para politikası memleketi olduğu yerden daha da geri itiyordu.

Dünyanın nereye gittiğinin de pek farkında değildik galiba.. 1931'de şiddetlenen dünya kredi buhranı dolayısiyle Avusturya, Merkezî Avrupa, Almanya paralarının konvertibilitesini, yani başka dövizlere başabaş transfer kabiliyetlerini kaybetmişti. Ham madde yetiştiren memleketler, meselâ Arjantin, Brezilya ve Avustralya ise, bundan da evvel, daha 1929 - 30 yılları arasında altın esasından ayrılarak dış ödemelerde arbitrer kurlar, ya da başka konvertibl paralar kullanmaya mecbur kalmışlardı. Dahası var: 1932'de İngilizler sterlinini düşürmüşlerdi. Arkasından İskandinavya memleketleri ve Finlandiya konvertibiliteden ayrılmıştı. Sterlinin düşmesi, dış pazarlarda İngiliz malları daha ucuz satıldığından, İngiltere ihracatını kamçılamıştı. Bunu gören rakip memleketler de paralarını düşürme zorunda kalıyorlardı. İngilizler ve Amerikalılar altın esasından ayrılmaya karar vermek için çareler düşünüyorlardı. Hattâ bu maksatla Londra'da milletlerarası bir para Konferansı toplanacaktı. Bu konferansa biz de çağırılmıştık.

Altın paraya o kadar bağlanmıştık ki, Konferansa altın karşılıklı tam istikrarlı para teziyle gitmiştik. Oysaki bu konferansı tertipleyenlerin amacı, bu sistemden ayrılmaya yol ve yer hazırlamaktan ibaretti.

«Paramızı korumak memleketimiz için hayati bir ehemmiyeti haizdir. Masraflarımızı kısarak, ayağımızı yorganımıza uydurarak paramızı korumalıyız» şeklinde resmî ağızlardan sözler işitiyor; yetkili sanılan kişilerin yazılarını okuyorduk.

Hükûmet altın karşılığı para siyasetinde en ufak fedakârlık yapmayı düşünmüyordu. Klâsik maliyecilerimiz, okudukları kitapların tarihi 19'ncu asırdan öteye geçememiş klâsik ilim adamlarımız, «karşılığı altın olmazsa, para olmaz» deyip duruyorlardı. Bu gerici ve memleketi batırıcı tutumdan bizi ancak Gazi kurtarabilirdi.

O senelerde her yıl bir İktisat ve Tasarruf Haftası yapılırdı. Hatırladığıma göre bunu icat eden ve uygulayan Vedat Nedim Tör'dü. Vedat Nedim, her bulunduğu işte canla başla çalışan tanıdığım tek tük idealistlerden biriydi. Onun teşebbüsiyle yılda bir İktisat ve Tasarruf Haftası yapılır, tasarruf ve iktisadı öven nutuklar söylenir, yazılar yazılır, törenler düzenlenirdi. 1933 Haftası münasebetiyle Afet Hanım Ankara Halkevinde verdiği bir konferansta «Paranın istikrarlı ve altın karşılıklı olması temel ilkelerimizdendir. Bu ilkeden hiç şaşmıyacağız» şeklinde konuşmuştu.

Menhus para politikasını Gazi'nin bir inkılâpla değiştireceği hakkındaki ümidim de bu nutuk üzerinde sarsıldı. Çünkü Afet Hanım, Gazi'nin ağzını konuşuyordu. Bu gibi konularda pek muhterem Afet Hanım hakkında «Sahibinin Sesi» derlerdi. Bunu düşünerek Afet Hanıma 21/11/1933 tarihinde iadeli taahhütlü bir mektup yolladım ve bunda istikrarlı ve altın karşılıklı paranın, Türkiye'nin boynuna vurulmuş bir zincir olduğunu, ayağımızı kendi elimizle zincire bağlamaya çalıştığımızı belirterek, bu gibi konularla uğraşmadığı için sözlerindeki yanlışlığı kendisine anlatmak istediğimi yazdım.

Bu mektubun Gazi'ye okunduğunu şundan anladım: Aradan bir ay kadar geçmişti. İktisat Vekili Celâl Bey (Bayar), yanında Merkez Bankası Umum Müdürü Selâhaddin Bey (Merhum Selâhattin Çam) olduğu halde İstanbul'a gelmişlerdi. Liman Umum Müdürü olduğum için Celâl beyi Haydarpaşa'da istikbal ettim. Beraberce vapurla İstanbul'a geçerken ilk konuşmamızda:

— «Hamdi bey, para hakkındaki fikirleriniz bir enflâsyon değil midir?» diye bir soru ile karşılaştım.

— «Hayır Beyefendi, enflasyon değildir. Para hacmini altına göre değil, istihsale göre ayarlamak demektir» gibi bir kaç dakika içinde görüşlerimi açıklamaya çalıştım. Yanında bulunan Merkez Bankası Umum Müdürü Fransa'da staj görmüş eski Maliye Müfettişlerimizden Selâhaddin bey benim söylediklerime hafif hafif gülüyordu. Fazla konuşmama fırsat vermeyerek bir hikâye anlattı:

Adamın biri doktora gitmiş; hastalığından şikâyet etmiş. Doktor hastayı muayene ettikten sonra kendisine bir rejim tavsiye etmiş ve bu arada günde ancak iki puro içmesini söylemiş. On, onbeş gün sonra hasta tekrar doktora muayeneye gitmiş ve şunları söylemiş:

— «Doktor, herşey iyi ama, şu günde iki puro yok mu, işte buna tahammül edemiyorum.»

— «Tahammül dostum, tahammül lâzım. Daha fazlasını içmenize sıhhatiniz müsait değil.»

— «Fakat doktor; ben hiç puro içmiyordumki!..»

Meğer hasta puroyu ilâç sanarak kullanmaktaymış! Selâhaddin bey bunu anlatmak istiyordu: Piyasalarda paraya ihtiyaç yoktur. Onun için emisyon hacmini genişletmek diye bir meselemiz olamazdı. Daha fazla para hiç puro içmeyen hastaya zorla puro içirtmek olacaktı.

Selâhaddin beyle tartışmaya başlamıştım ama O, işi ciddiye almamış, Celâl beyle başka birşey konuşmaya koyulmuş, Celâl bey de âdeta «Bu işi sen Maliye Müfettişi Selâhaddin beyden daha mı iyi bilirsin sanki?» demeye gelen umursamaz bir gözle yüzüme baktıktan sonra konuşmayı kesmişti.

Hop oturup, hop kalkmanın ne faydası var? Buğday, para, vergi, organizasyon, üretimi artırma plânları, dünya buhranından faydalanarak hızla kalkınma diye birşeyler tutturmuştum; Beş senede kalkınıp hedefimize varmak için herşeyimiz var» diye ba-

ğırıp duruyordum. Her kapının ipini çekmeye çalışıyordum. Bunların hepsi nafile!. Kendimi harcıyordum. Belki aklı başında bir adam değildim. Ne rahatım var ne huzurum. Her şeyden önce buğdayı bu sefil, bu korkunç durumdan kurtarmak lâzım. 3 kuruş, 4 kuruş buğdayın kilosu.. Bunu en azından 10 kuruşa çıkarmak, yalnız çıkarmakla kalmayarak bu fiatı hiç değiştirmeden tutmak lâzım. İşte Türkiye'de paranın, fiatların istikrarı için ilk şart bu.. Çünkü özellikle o sıralarda buğday, ekonomimizin temelini teşkil ediyor. Brezilya'nın kahvesi gibi birşey. Vakıa ihraç malı değil ama, halkın yaşayışı yüzde yetmiş bundan, ya da buna bağlı. Bir kere bunu yapalım; hemen arkasından pamuk ve diğer ürünlerimizi ele alalım, onları dünya fiatlarına karşı koruyacak, ayni zamanda iç piyasada harcamalarını çoğaltacak tedbirler alalım ve bu hedefi sağlamak için ziraatte reform yapalım. Ayrıca sanayileşelim de. Ama büyük ölçüde, en ileri teknolojiyi kullanarak, plânlı ve programlı bir sanayileşme..

Be adam! Niye yanılmış olabileceğini hiç düşünmüyorsun? Kimseye derdini anlatamadın. Kimse senin söylediklerine kulak vermiyor. Herkes bilmiyor, akıl erdirtemiyor da, tek başına sen mi doğrusunu bulmuşsun?

İtiraf edeyim, o sıralarda kendi kendime sorduğum sorulara hep, belki de koyu cehaletle izahı yapılabilecek ve şaşılacak bir cür'etle:

— «Hayır, kim ne düşünürse düşünsün, ben doğru yoldayım» der ve imanımı sarsmamaya çalışırdım.

Bu iman sağlamlığıyle son bir defa Gazi'ye bir mektup yazmaya karar verdim. 26/12/1933 tarihini taşıyan bu mektubu aynı tarihte İsmet Paşa'ya yolladığım uzunca bir başka mektubun sureti iliştirilmişti. Maalesef bu ikinci mektubun bende kopyesi kalmamış. Anlaşılan fazlasını çıkartmadan tek kopyayı Gazi'ye yollamışım.

(Devamı var)

(Barış: 124)

DİKKAT!

Terylene adıyle satılan her kumaş terylene değildir!

Emin olmak için Altınyıldız'ın TERYLENE kumaşını arayınız!

Altınyıldız

Avrupa'da aranan yerli kumaşlar

(Manajans: 3035)

(Barış: 125)

İyi malın mutlaka pahalı olması gerekmez

Türk Demir Döküm Fabrikalarının size sunduğu ŞULE fırınlı ocağı, mükemmel bir fırında bulunabilecek bütün özellikleri kendisinde toplamasına rağmen çok ucuzdur. ŞULE, en dar mutfaklara dahi rahatlıkla yerleştirilir. Havagazı veya bütangazı ile çalışır. Fevkalâde yanışı olan ocakları bütün ihtiyacınızı karşılar. Fırın konveksiyon sistemi ile çalıştığından yiyecekleri alt, üst etmek gerekmez. Ateşe dayanıklı, kırılmaz "Pyrex" cam kapaktan fırında pişen, kızaran yemeği görmek mümkündür. Satıcınızda mutlaka görünüz.

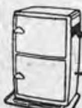
TÜRK DEMİR DÖKÜM FABRİKALARI A. Ş.

Silâhtar - İstanbul

Ocak

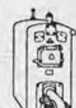

Fırınlı Ocak

Fırın

Soba

Bütangazı Sobası

Şofben

Kalorifer Kazanı

Radyatör

(Barış: 127)